

אורנים המכללה האקדמית לחינוך

לימודים מתקדמים

התוכנית לייעוץ חינוכי – M.ED

עבודת גמר מורחבת יישומית

עמדות הנשים הערביות אודות חינוך מיני לילדיהן

מגישה: סאמיה ג'ובראן

המנחה: פרופ' דוירי מרואן

תאריך: 02 אפריל 2010

תודות

תודה לפרופסור מרואן דוירי על הנחייתו המעשירה והתומכת.

תודה לעמותת אבחאת', העמותה לקידום המחקר האקדמי על תרומתה בהדפסת השאלונים, ובמיוחד לד"ר אבי אביטל על בצוע העיבוד הסטטיסטי, לד"ר אדוארד רם ולד"ר בשיר עבדו על העזרה בבניית השאלונים והניתוח הסטטיסטי, למר אמין בשארה על עזרתו בחלוקת השאלונים.

בסוף תודה למשפחתי היקרה בעלי שיבוב והבנות יארה ג'ומאן והבן בדיע על אהבתם, עזרתם ותמיכתם לאורך כל הדרך.

תקציר

נושא החינוך המיני הינו נושא חשוב ותרבות רבות מחפשות דרך להסדיר נושא זה וההתנהגויות המיניות, תוכניות לחינוך למיניות נועדו למנוע בעיות שונות הקשורות למיניות ולשיפור הרווחה האישית הקשורה בה. חינוך למיניות הינו התערבות המכוונת לצייד תלמידים במידע הקשור למין ולמיניות, עמדות וערכים בריאים בתחום זה, מיומנויות והתנהגויות שיאפשרו להם להימנע מבעיות מחד ולהגיע לשביעות רצון ותפקוד בריא בתחום המיני מאידך. השיח הציבורי אודות מין בחברה הערבית בכלל הוא דל ביותר. חלק גדול מהחינוך המיני של הנוער המתבגר עובר מהפה לאוזן בשיחות בין בני הנוער עצמם או עם ילדים יותר בוגרים מהם, ובהצצה לאתרים בעלי תכנים מיניים באינטרנט ולפעמים בחוברות הפורנוגרפיה, ומעט מאוד מהנוער מקבלים חינוך מיני מההורים.

מטרת המחקר הנוכחי היא לבדוק את הקשר בין הדת, הגיל וההשכלה מצד אחד ועמדות האמהות הנוצריות והמוסלמיות אודות החינוך המיני לילדיהם מצד שני. שאלות המחקר: ראשית, האם קיים הבדל בין אמהות מוסלמיות ונוצריות במגזר הערבי בעמדות בנושא החינוך המיני? שנית, האם קיים הבדל בין אמהות בגילאים שונים, בעמדותיהן כלפי החינוך המיני? שלישית, האם קיים הבדל בין האמהות מרקע השכלתי שונה בעמדותיהן כלפי החינוך המיני? אנו משערים כי ימצא הבדל משמעותי בעמדות של האמהות המוסלמיות לעומת האמהות הנוצריות, כמו כן, ימצא הבדל משמעותי בעמדות של האמהות הצעירות והמבוגרות. לעומת זאת, משערים שלא ימצא הבדל בעמדות האמהות בנושא המין בין רמות השכלה תיכון, מעל לתיכון ואקדמאית.

האמהות נבחרו בשיטת נוחות ונדרשו למלא שאלון המורכב מ 2 חלקים: חלק דמוגרפי והחלק השני הוא שאלון המחולק ל 3 חלקים, בשאלות 1-7 נבדקו עמדות כלפי הבעיות השכיחות ביותר שההורים הבחינו בבנות ובבני הנוער, בשאלות 8-33 נבדקו עמדות כלפי החינוך המיני בתוך המוסדות החינוכיים, בשאלות 34-42 נבדק הקשר בין האמהות לילדיהן בנושא חינוך מיני. סך הכול ענו על השאלון 371 משתתפות משתי הדתות - נוצריות ומוסלמיות. האמהות חולקו לשתי קבוצות גיל, שכבה צעירה מגיל 30-40 שנים, קבוצת גיל מבוגרת 41-50 שנים, כמו כן לשם בדיקת משתנה ההשכלה חולקו האמהות לשלוש רמות השכלה, תיכונית, על תיכונית ואקדמאית.

מתוך 42 השאלות, נמצאו הבדלים מובהקים בין אמהות נוצריות ומוסלמיות ב-26 שאלות במשני הדת, מתוכם נמצאו 13 שאלות עם מובהקות סטטיסטית בשכבת הגיל הצעירה מגיל 30-40 שנים, ו-14 שאלות עם מובהקות סטטיסטית בשכבת הגיל המבוגרת מגיל 41-50 שנים. מתוך 26 שאלות המובהקות במשתנה הדת נמצאה מובהקות סטטיסטית ב-9 שאלות אצל אמהות עם השכלה תיכונית, ו ב-10 שאלות אצל אמהות עם השכלה על תיכונית ו-13 שאלות אצל אמהות עם השכלה אקדמאית.

במשנתה הזאת בלט ההבדל בעמדות בין שתי הקבוצות אודות הנושאים שצריך ללמד בחינוך המיני: האמהות המוסלמיות הביעו עמדה לאורך כל המחקר שהחינוך המיני צריך ללמד מוסר, לעומתן האמהות הנוצריות הביעו עמדה שונה והיא שיש צורך ללמד נושאים שונים על מנת להרחיב את הידע הבסיסי של המתבגרים. האמהות משתי הדתות הסכימו הסכמה רחבה שצריך להכיל את נושא החינוך המיני בתוכנית הלימודית ושהמתבגרים יקיימו יחסי מין רק לאחר הנישואים. האמהות המוסלמיות נהגו לפי השריעה האסלאמית ולפי חוקי הדת, לעומתן הנוצריות היו יותר ליבראליות והביעו יותר פתיחות ללימוד נושאי החינוך המיני, שלוש השערות המחקר אוששו.

ניתן לראות במסקנות מחקר זה כמשקפות את עמדתן של רוב האמהות הערביות בישראל, המסקנות החשובות ביותר הם:

(1) למרות קיום תוכנית לחינוך מיני לכל שכבות גיל, עובדה הזאת לא מורגשת על ידי האמהות ולכן קיים בלבול בתחום זה.

(2) האמהות הנוצריות והמוסלמיות בהסכמה רחבה הביעו את הסכמתן שנושא זה צריך להיות חלק מהתוכנית הלימודים כמו נושאים חשובים אחרים.

(3) בית הספר לא מכין את הנוער להתמודדות מספקת עם נושאי המין.

(4) קיים הבדל בעמדות בין אמהות נוצריות למוסלמיות בנושאים שונים, לכן צריך לקחת את הדת בחשבון וצריך לשתף אנשי הדת ומחנכים משתי הדתות ובתיאום עם משרד החינוך ולבנות תוכנית חינוך מיני רגישת תרבות. היות והחברה הערבית היא קולקטיביסטית מסורתית שבה הילדים הם חלק אינטגרלי מהמשפחה השומרת על מסורת דתית, לכן כל תוכנית צריכה לערב את ההורים והמורים. היועצות צריכה להעביר הדרכה מקיפה להורים ולמורים כדי שיהיו שותפים לתוכנית.

תרומת המחקר ליועצות: ליועצות בבית הספר יש תפקיד חשוב בהטמעת נושא החינוך המיני במישורים החברתיים, החינוכיים, הרגשיים והנפשיים, לכן תוכנית כזו תהווה כלי חשוב בידו שתעזור לו למלא את אחריותו בעניין החינוך המיני.

יש להתמקד בשני קהלים: האחד, קהל המורים והמחנכים, אשר להם יש להעביר באופן מובנה את חומר ההדרכה כדי שיעבירו אותו לתלמידיהם. הקהל השני הוא הורי התלמידים, להם היועצות צריכה להעביר הדרכה מקיפה, מכיוון שהם אלו המתמודדים עם הילדים מחוץ למסגרת הבית-ספרית.

תוכן עניינים

1.....	מבוא
3.....	פרק 1- חינוך מיני בעולם ובארץ.....
3.....	1.1 התפתחות החינוך המיני בעולם והשפעתו על מדינת ישראל.....
4.....	1.2 חינוך מיני - הגדרה.....
5.....	1.3 עמדות כלליות כלפי חינוך מיני.....
7.....	1.4 עמדות בנצרות וחינוך מיני.....
9.....	1.5 עמדות באסלאם וחינוך מיני.....
12.....	פרק-2 מעורבות הורים בחינוך ורקע חברתי.....
12.....	2.1 קשר בין גיל ההורים ומעורבות בחינוך.....
12.....	2.2 קשר בין השכלת ההורים ומעורבות בחינוך.....
13.....	2.3 רקע חברתי אודות נשים בנצרות.....
14.....	פרק 3 – תוכנית משרד החינוך בנושא חינוך מיני.....
14.....	3.1 התפתחות החינוך המיני בישראל.....
18.....	3.2 חינוך מיני במגזר הערבי.....
19.....	3.3 תוכנית החינוך המיני מטעם משרד החינוך.....
20.....	3.4 תוכניות קיימות לחינוך מיני.....
21.....	3.5 הרציונאל ללימוד חינוך מיני.....
22.....	פרק 4 - מתודולוגיית המחקר.....

22.....	4.1 המודל שנלקח ממנו השאלון.....
22.....	4.2 מודל המחקר.....
22.....	4.3 המדגם.....
23.....	4.4 גודל המדגם.....
23.....	4.5 עיבודים סטטיסטיים.....
23.....	4.6 שאלות והשערות המחקר.....
24.....	4.7 כלי המחקר.....
25.....	4.8 ממצאים.....
42.....	פרק 5.....
42.....	5.1 דיון.....
53.....	5.2 מסכנות והמלצות.....
55.....	5.3 תרומת המחקר לייעוץ.....
56.....	ביבליוגרפיה.....
	נספחים
1.....	נספח 1.....
1.....	תוכנית לחינוך למיניות וחינוך לחיי משפחה.....
2.....	נספח 2.....
2.....	שאלון באנגלית.....
13.....	נספח 3.....

13.....שאלון בערבית

24.....נספח 4

24.....שאלון בעברית

תקציר באנגלית Abstract

פעילות מינית והנאה מינית הם חלק אינטגרלי מקיומנו כבני אדם, ההתפתחות המינית מתחילה בשלב העוברי ומושפעת מגורמים ביולוגיים, פסיכולוגיים וחברתיים. ההתפתחות המינית הביולוגית המתחילה במהלך ההיריון, וממשיכה בתקופת הילדות, בה לילדים אין עדיין הורמוני מין, הינה ייחודית לבני אדם (Freud, 1962).

כל היצורים החיים המקימים יחסי מין חולקים עקרון בסיסי שהוא התנהגות ועוררות מינית, עוררות מינית הינה נושא אינטימי השונה מאדם לאדם ומחברה לחברה ומושפע מגורמים סביבתיים. עוררות והתפתחות מינית הינם תהליכים פיזיולוגיים הגורמים למערכת העצבים ולמערכת ההורמונאלית להתעורר בהתאם לגירויים הנקלטים מהסביבה. כל פגיעה בתהליך זה גורמת לתפקוד לא תקין המוביל למצבי לחץ משניים המשפיעים באופן שלילי על התפתחות האדם (Beach, 1979).

הצורך בהבנה ובידע בסיסי בנוגע לחינוך מיני חברתי מתבסס על אמונה כי מיניות האדם טובה ובריאה במהותה ומהווה חלק בלתי נפרד מהקיום האנושי ומאיכות החיים של כל פרט. יכולת הפרט להתייחס לעצמו כיצור מיני לאהוב את גופו וליהנות ממנו, ללמוד ליצור קשרים חברתיים זוגיים ומיניים ולהתנהג באופן בטוח ומקובל, כל אלה הם תוצר של תהליך חינוכי מתמשך לכל אורך החיים שותפים לו בראש ובראשונה בני המשפחה הרחבה ובהמשך גם אחרים בסביבה (ארגמן, 2005).

גישה חינוכית נכונה בתקופה זו תגרום לצמיחה בריאה ותקטין את התופעות השליליות בקרב בני נוער, לחינוך המיני בקרב ילדים ובני נוער תפקיד חשוב וחינוכי ביותר, החינוך המיני מקנה לילדים ולנוער כלים אשר יעזרו להם להימנע ממחלות המועברות במגע מיני. כמו כן, לנסות לצמצם את שכיחות מקרי הפגיעה והאלימות המינית שמהווים אירועים טראומטיים בעלי השלכות פסיכולוגיות, רגשיות, חברתיות והתנהגותיות קשות. בנוסף, החינוך המיני יכול למנוע הריונות לא רצויים, אשר לאחרונה נתקלים בהם בשכיחות מוגברת. מכאן, חינוך מיני והתנהגות מינית בריאה אחראית ומושכלת הינם נושאים מרכזיים בחיי האדם במיוחד בנוער הבוגר והמתבגר. ידע משמעותי בתחום זה יחזק את הרווחה הנפשית של הנוער ויכול לסייע בצמצום תופעות הניצול המיני ותחושת הנחיתות המדומה הנוצרת כתוצאה מהידע המיני המבוסס על הפורנוגרפיה המציגה איברים מיניים ואקטים מיניים מוגזמים.

המיניות הוא אחד הנושאים שמחד בסיסיים בקיום שלנו, וגורמים לנו הנאה ולעיתים גם סבל, ומאידך נושא מורכב וטעון, שיכול לגרום לקושי ומבוכה. הורים רבים לילדים מתבגרים חווים אתגר וקושי כשהם צריכים להתמודד עם המיניות של הילד שלהם, להתערב ולחנך בנושא. הקושי בולט יותר בקרב האמהות של ילדים במגזר הערבי, בהנחה שמרבית האמהות לא זכו בעצמם לחינוך מיני ואין להן את

הכלים הנכונים להעביר את הידע לילדיהם המתבגרים, שחשים קושי בעקבות ההתפתחות המינית שהם חווים. בבתי הספר במגזר הערבי הנושא לא מפותח דיו, שיעורי החינוך המיני ניתנים בדרך כלל על ידי מחנכי הכיתות והיועצות בבתי הספר, כאשר לנושא מוקדשות שעות מועטות אשר אינן מקיפות והוא לא מכסה את כל תתי הנושאים בתחום החינוך המיני.

חלק גדול מהחינוך המיני של הנוער המתבגר עובר מהפה לאוזן בשיחות בין בני הנוער עצמם או עם בוגרים מהם, ובהצצה לאתרים בעלי תכנים מיניים באינטרנט ומעט מאוד מהנוער מקבלים חינוך מיני מההורים, במגזר הערבי במיוחד הנושא לא נדון במסגרת המשפחה ובתי הספר.

במחקר הנוכחי הבדיקה תכלול שתי תת תרבויות, שהשוני ביניהן קשור בדת "נצרות ואסלאם", בהנחה שיש הבדל ביניהן, מכיוון שהדת האסלאמית מנחה את ההורים המוסלמים לחנך את ילדיהם חינוך מיני ואילו הדת הנוצרית מכחישה את נושא החינוך המיני לגמרי. עניין אותי לבדוק השפעת הדת על החינוך המיני בקרב אמהות מוסלמיות ונוצריות בעיר נצרת, כיצד הבדל זה בא לידי ביטוי בעמדותיהן וכיצד נוצרות הדילמות בחינוך המיני אצלן בעידן שבו הטכנולוגיה היא זמינה, מהירה ומציבה בדרך כלל נורמות וערכים חדשים. על מנת לבדוק זאת, נבחנו תחילה האם יש הבדלים בין אמהות מוסלמיות ונוצריות במגזר הערבי בעמדות בנושא החינוך המיני? ולאחר מכן נבחנו את חיתוך הגיל וההשכלה. קרי, האם יש הבדל בין גילאי האמהות בעמדות של האמהות בנושא החינוך המיני? האם יש הבדלים לפי רמת ההשכלה של האמהות בעמדות כלפי החינוך המיני?

כפי שצוין לעיל הנושא מאוד חשוב והתייחסות מתאימה והולמת תגרום לבניית דור בריא של ילדים ונוער אשר מבינים את הזכות המינית שלהם, מכאן תפקידו החשוב של היועצת הוא הטמעת הנושא והרחבתו במערכת בית הספר על ידי פגישה עם המורים המחנכים והעברת החומר בצורה מרוכזת, פגישה עם ההורים ובמיוחד עם האמהות אשר מבלות את רוב זמנם עם ילדיהן והן אלה הצריכות להתמודד בדרך כלל עם השאלות בנושא החינוך המיני, לכן ניתן לראות את חשיבות תפקידו של היועצת בהטמעת הנושא במשורים שונים כגון חברתי, חינוכי, רגשי ונפשי.

פרק 1- החינוך המיני בעולם ובארץ

1.1 התפתחות החינוך המיני בעולם והשפעתו על מדינת ישראל

במחצית השנייה של המאה ה-19 עם תחילת העידן המודרני בחינוך, החל החינוך המיני במדינות המערב להתהוות בסמוך להתמסדות חינוך החובה. שערי בתי הספר נפתחו להמוני התלמידים במקום לאוכלוסייה מצומצמת, כמקובל עד לפני המלחמה שרק העשירים ובעלי היכולת יכלו לשלוח את ילדיהם למוסדות החינוך, דבר שיצר שאיפות להרחיב את תכניות הלימוד בתחומי הטבע והחברה, המדע, האזרחות והמוסר (קליינברגר, 1961). במדינות שונות במערב בתוכניות לימוד החינוך המיני משתתפים מחנכים ביחד עם אנשי רפואה לחוד ולפעמים נעזרים בהורים או פונים לתלמידים באופן ישיר באמצעות ספרים וחוברות ולפעמים באופן נקודתי יותר, באמצעות שיעורים ישירים (Trudell, 1985., Rury, 1992).

החינוך המיני במערב התמסד ותפס תאוצה כתוצאה ממספר גורמים, בין הגורמים הבולטים שהביאו למיסוד הזה הם:

תחושת אובדן שליטה על הדור הצעיר – המודרניזציה, התפתחות התעשייה, הנדידה מהכפר לעיר הגבירה את תופעת המעבר מחברה דתית לחילונית, שגרמה להתעוררות תחושת אובדן השליטה בקרב ההורים על ילדיהם אשר גדלו ללא מסגרות הפיקוח המקוריות. המעבר מן הכפר אל העיר השאיר את הנערים ללא מסגרות עבודה חילופיות לאלה שעסקו בהם ביום כיום בכפר כמו חקלאות ועיבוד שדות (Smith-Rosenberg, 1978). החלל שנוצר כתוצאה ממעבר זה התבטא בין השאר בהתנהגויות מיניות כגון אוננות אשר סימלו להורים ולממסד אובדן שליטה, שחיתות, חוסר שמירה על אנרגיות חיוניות וחוסר תכנון רציונאלי לקראת העתיד (Trudell, 1985). להסברה ולחינוך המיני היו מספר תפקידים אשר היוו אמצעי סמלי להשלטת סדר על הנוער, למאבק נגד טומאה וכמיהה שמרנית לשוב אל המקורות "היי הכפר הפשוטים". תפקיד נוסף הוא אמצעי להציב גבול ערכי המתאים ליצירת אוכלוסייה יעילה צייתנית ומסודרת (Strong, 1972).

מעורבותם של אנשי מקצוע ומניעים פוליטיים סמויים, הובילה את המוטיבציה בקרב אנשי הרפואה והחינוך לחזק את הצורך בבניית תכנית לימודים בחינוך המיני. הצורך בבניית תכנית חינוך מינית נבע בעקבות הבעיות המיניות החדשות אשר התעוררו בקרב בני הנוער. המטרה של התכנית הייתה לנפץ מסורת דתית של דיכוי, למרות הכוונות המקוריות, רק מיעוט מתכניות הלימוד עסק בנושאים מיניים ושם דגש על בעיות כמו אוננות, ווסת, הריון וכו'. נושאים אלו הוצגו באופן שולי תחילה, אחר כך נושאים אלו הפכו לשיח ערכי ומוסרי יותר והורחבו בהתאם למקומם ותפקידם של המתבגרים והמתבגרות בחברה (קבאליון, 1997).

התפתחות החינוך המיני בעולם היה מלווה בשינויים חברתיים נרחבים וברצון לשמר מציאות שאינה קיימת עוד, דבר שהביא לשינויים בנושא החינוך המיני שהוצג כצעד של קידמה ונאורות שמתחת לה נחבאו ערכים שמרניים וניסיון לשלוט ולווסת את התנהגות הנוער. מן האמור לעיל ניתן לראות כי התפתחות החינוך המיני בעולם לווה בשינויים חברתיים נרחבים וברצון לשמר מציאות שאינה קיימת עוד. התפתחויות אלו השפיעו על הקהילות היהדות בתפוצות בייחוד במזרח אירופה ובהמשך גם בכיתות ובמרפאות ביישוב היהודי, גם כאן נושא האוננות והווסת הפכו לנושאים מרכזיים בשיח המקצועי, שעסק במעמדו של הנוער היהודי בהווה ובתרומת הצעיר לעתיד העם (Campbell, 1979). ההתפתחות הזו היוותה בסיס להקמת תוכנית החינוך המיני בישראל.

בראיון לעיתון ידיעות אחרונות בתאריך 9 ביוני 1973, שר החינוך דאז יגאל אלון נשאל על אפשרות להנהיג חינוך מיני בכל בתי הספר. תשובתו הייתה שזה צעד הכרחי מאחר שאין לעלות על הדעת מערכת חינוך "ראויה לשמה, שלא תנסה להפעיל את השפעתה המייצבת בחינוך הדור הצעיר לקראת חיי משפחה תקינים ובריאים" (ברש, 1973 ב). מאז הראיון הזה והצהרת כוונתו של שר החינוך החלה תפנית בחינוך המיני בארץ שהפכה מעניין שולי נקודתי הרחוק מהדיון הציבורי הפוליטי לנושא מאוד חשוב אשר נדון במליאת הכנסת ובמשרדי הממשלה.

1.2 חינוך מיני - הגדרה

בספרות הכללית ניתן לראות שהגדרת החינוך המיני והסברה מינית אינן מוסכמות ואינן קבועות בזמן ובמקום. קבוצות שונות יכולות להגדירן בצורות קוטביות ולהשתמש בהגדרותיהן כנגד הגדרות של קבוצות אחרות (Hottois & Milner, 1975). ניתן להגדיר חינוך מיני כמטרה להקניית מידות, עמדות, חשיבה, התנהגויות והרגלים בכל הקשור למין ולמיניות (לנצט, 1971; Tatlovitch & Dynes, 1988). הגדרה זו הדגישה תהליכי הסוציאליזציה של האדם כמצופה ממנו שירכוש ויפנים את הערכים המקובלים בחברתו (Harris, 1974).

אנשי מדעי החיים הסתכלו על המין כנושא מדעי ביולוגי שמציין את החלוקה לזכר ונקבה בבעלי חיים, שרבייתם מתקיימת על ידי זיווג שני תאי מין שונים בתוך אותו המין הביולוגי. אך כאשר נושא המין נדון בהקשר של בני אדם, מתקיימות שתי מגמות סותרות: מצד, יש נטייה לראות את המין בבני אדם בפשטות כמקביל למין אצל חיות מרכיב ביולוגי שמטרתו המשכיות קיום המין על ידי רבייה, מאידך, במרבית ההקשרים נושא המין אצל בני אדם כלל לא נדון ישירות, אלא במסגרת רחבה הרבה יותר של מושגים ומסגרות תרבותיות כגון: אהבה, קשר, משפחה שבאו להחליף את המושג מין בכל הנוגע לבני האדם ולתת לו מהות שונה בתכלית מאשר בעולם החי (Primoratz, 1997).

אנשי החינוך והפסיכולוגים רואים בנושא המין הרבה מעבר להסבר הביולוגי. על פי ההגדרה של השרות הפסיכולוגי הייעוצי בארץ, הגדרת החינוך המיני היא כהליך למידה בו נלמד נושא הרבייה המינית, נושא יחסי המין, נושא הזהות המינית והמגדר וכן גם היבטים אחרים הקשורים להתנהגותם המינית של בני אדם. פעילות מינית והנאה מינית הם חלק אינטגרלי מקיומנו כבני אדם. ההתפתחות המינית מתחילה בשלב העוברי ומושפעת מגורמים ביולוגיים, פסיכולוגיים, חברתיים והשפעת המשפחה. ההתפתחות המינית הביולוגית המתחילה במהלך ההיריון, וממשיכה בתקופת הילדות, בה לילדים אין עדיין הורמוני מין, הינה ייחודית לבני אדם, הילד ממשיך להיות א-מיני ותלוי במשפחתו לאורך שנים לצורך הגנה ואספקת המזון (שפ"י, 2009).

כל היצורים החיים המקיימים יחסי מין חולקים בבסיס עקרון אחד הנקרא מיניות, השונה מאדם לאדם ומחברה לחברה ומושפע מגורמים סביבתיים (Beach, 1979). ניתן לומר שמיניות היא מרכיב חשוב באישיותו וזהותו של האדם, המיניות מבוססת על מגוון גורמים פסיכולוגיים ופיסיוולוגיים, המושפעים בעיקר על ידי התורשה, הדת והתרבות, ונעים בין שני קצוות הרצף חיובי ושלילי (Haroian, 2000). אישיות האדם, זהותו, תפקודו המיני, התנהגותו, רגשותיו והדרך שבה הוא מתקשר עם האחרים נקראים מיניות. מיניות מחייבת הכרה בקיומם של חוקים ויכולת שליטה, אפשר לעקוף את החוקים או לפעול בהתאם ואז להתחזק ולהגיע לבשלות נפשית, פעולה שלא לפי עקרונות אלו עלולה להוביל לפגיעה בהתפתחות היחסים כך שאלו יהיו מלאי קנאה ופגיעות (שפ"י, 2009).

1.3 עמדות כלליות כלפי חינוך מיני

בחברה הישראלית, כמו בכל החברות המערביות, זוכה המיניות לפומביות יותר מאשר בעבר, ניתן למצוא את הנושא באמצעי התקשורת, בפרסומות, ובסדרות טלוויזיה שמופיעים בהם אלמנטים מיניים. בעבר נושא המין השתייך לתחום האינטימי שבינו לבינה, כיום הנושא נמצא בדיוניים ציבוריים, בשיח היומיומי וסממנים מיניים מוכנסים כאלמנט שיווקי. כחלק מהמודרניזציה בנושא כמו קבוצות וגופים שונים שהנושא המרכזי שלהם הוא משפחה אחרת, מין בטוח, הומוסקסואליות וקבלה של האחר. בחברה ישנה פתיחות לנושא רגיש זה, החינוך המיני הוא מתווך חשוב וחיוני לאיזון המידע, להיבט החברתי ולמין בהיבט הפיזי. על החינוך לנווט ולתעל את הקשר הזה לחיוב בהתייחסות לעולם הרגשי והרוחני, ובאותו זמן לדאוג לבריאותו ושלמותו של הילד כאדם צעיר בחברה. ההיבט החינוכי לעניין המיניות אצל התלמידים בבית הספר בא לביטוי בשני אופנים עיקריים, אחד הוא פיקוח על ההתנהגות המינית ותוצאותיה בין כותלי בית הספר ומחוצה לו, והשני הוא הקמת הדרכות להתנהגות מינית ראויה (שלסקי, 2000).

נושא החינוך המיני דורש התערבות מקיפה שמתחילה בבית ומתמשכת בבתי הספר ובחברה. מקי (Mckay et al, 1998) טוען שחינוך למיניות הוא התערבות כדי לכוון את האדם ויקנה לו עמדות, ערכים בריאים ומיומנויות התנהגותיות בתחום זה שיאפשרו לבני האדם להימנע מבעיות מחד ולהגיע לשביעות רצון ותפקוד בריא בתחום המיני, מאידך.

במחקר שביצעתי במסגרת מכללת אורנים בשנת 2008, מצאתי, שישנו קושי בולט בקרב ההורים של ילדים במגזר הערבי בנושא החינוך המיני, מרבית ההורים לא זכו בעצמם לחינוך מיני ואין להם את הכלים הנכונים להעביר את הידע לילדיהם המתבגרים שחשים קושי בעקבות ההתפתחות המינית שהם חווים. בבתי הספר הנושא מוזכר במידה שאינה מספקת (ג'ובראן, 2008).

התרבות הנוקשה והמגבילה שלנו עסוקה בכפיית מעצורים מיניים במקום לקדם יכולות מיניות. אנחנו פחות קנאים בהשוואה לתקופה הויקטוריאנית, אבל הפחד מעודף מיניות ומהנאה מינית נעוץ עמוק באתיקה היהודית נוצרית. ההשפעות הלא מודעות הללו מביאות להרתעה ומניעה מהתעניינות מינית, סקרנות, לביטויים של התנהגות מינית בנוכחות מבוגרים וכן גורם להמשך הערפול סביב השאלה המדעית "מהו נורמאלי" (Haroian, 2000).

חלק ניכר מההורים מתעלמים מפניות ילדיהם בנושא המין ומפנים אותם למקורות אחרים, אייר וחבריו (1999), הציגו את הקושי של ההורים אשר נבוכים לדבר עם ילדיהם על נושא המין. כיום ילדים נחשפים להמון מידע מהתקשורת ופעמים רבות הם שואלים את הוריהם שאלות הגורמות להם למבוכה, לעיתים הם אינם יודעים לענות עליהם ולכן לרוב הם מנסים למצוא את "המילים הנכונות" כדי לצאת משיחה זו.

סוגיית החינוך המיני למתבגרים היא סוגיה רגישה, לעתים קרובות היא במרכזה של מחלוקת, עיקר חילוקי הדעות הוא בשאלה מי היא הדמות המתאימה ביותר להעניק חינוך מיני למתבגרים. כיום חלק מן החינוך המיני בבתי הספר מנותק מערכי המשפחה והחברה של הלומדים. גם בעלי דעות שמרניות וגם בעלי דעות ליברליות מזדהים עם הרעיון שההורים צריכים לעסוק בחינוך מיני, אולם בעוד שנקודת המבט הליברלית מדגישה את הצורך בשותפות בין ההורים לאנשי המקצוע, נקודת המבט השמרנית מזהירה מפני התערבות של גורם אחר לבד מן ההורים בתהליך החינוך המיני. אולם שמרנים וליברלים גם יחד מסכימים כי יש מקום להדריך את ההורים כיצד להיות שותפים לחינוך המיני של ילדיהם. השפעת הורים על מיניות המתבגרים, מתבטא בעיצוב מיניות המתבגרים והתנהגותם המינית דרך סגנונות מערכות היחסים של ההורים ובחירותיהם, השפעת ההורים ניכרת גם דרך הצבת מטרות חינוכיות והעמידה בהן (Shtarkshall et al, 2007).

מחנכי בריאות רבים תומכים בהקניית כישורים חברתיים מיניים, כגון כישורי התנגדות ללחץ אישי וחברתי, כמו לדוגמה, שימוש נכון ומוסכם בקונדום. כישורים אלו מתעמתים בצורה ישירה ולעתים אף

מתנגדים לערכיהם של ההורים. אולם אסור שתהיה להורים זכות וטו או הכרעה על נושאי החינוך המיני גם אם מדובר באחריות משותפת של ההורים ואנשי החינוך. יתר על כן, אסור שלמספר קטן של הורים תהיה זכות למנוע חינוך מיני מילדיהם המתבגרים של הורים אחרים (שם).

1.4 עמדות בנצרות וחינוך מיני

דתות שונות בעולם ראו ביחסי המין תחום עליו יש לפקח ואותו יש להסדיר, הדת היהודית נוקטת גישה חיובית ליחסי מין המשתמעת מהמצווה הראשונה בתורה, היא מצוות "פרו ורבו". בשונה מהנצרות, היהדות אינה מטיפה להתנזרות מינית, היא מכירה בצורך המיני הטבעי ומעודדת קיום יחסי מין לצרכי התרבות, חיים במשפחה והמשכיות המין האנושי על פני האדמה, יחסי מין שלא למטרות אלו אסורים. עיקר המחלוקת סובב סביב מידת הבושה והצניעות שיש ליישם לגבי קיום יחסי מין וכיבוש היצר המיני (Kravitz et al, 1978).

בברית החדשה לא רואים שישוע מדבר על המין והנישואין, הכנסייה והמאמינים בישוע מיסדו שבעה סודות, "שבעת מעשיים ייחודיים שהם מעשי ישוע, ומיסודו טקסים להם בכנסייה". מרמיה (1986), טוען שאיננו רואים בכלל שישוע מיסד הנישואין הנוצרים, ואינו מדבר בכלל על הנישואין הנוצרים. כאשר שאלו אותו היהודים על הנישואין, חזר בהם לנישואין הטבעיים, לתכנון הראשון של האל, כאשר חזר לבריאת העולם, האל ברא כל זוג ו"מה שאלוהים ייחד לא מפריד בינו אדם" (הברית החדשה). לכן אנו לא רואים בכלל בברית החדשה שיש אזכור אודות המין והנישואין, אלא שישוע דיבר על הנישואין הטבעיים אשר אלוהים תכנן כאשר ברא העולם.

בולוס הקדוש, תלמידו של ישוע, דיבר על הנישואין ואמר שהאישה והגבר יאהבו אחד את השני "כמו שישוע אהב הכנסייה" (הברית החדשה, אפסוס: 22/5-23), הוא לא ראה צורך לשנות הנוסחה המשפחתית והתרבותית לנישואין היהודי שהיה קיים בזמנו, לא מנע טקסי הנישואין החילוניים אך בנוסף מיסד טקסים נוצרים חדשים, טקס הנישואין הפך להיות מנהג דתי שהכנסייה לקחה עלו אחריות, בהמשך כל נישואין שלא התנהלו דרך הכנסייה לא קיבלו תוקף (מרמיה, 1986). הנצרות נתנה הסבר לנישואין שלא תואר בברית החדשה והוא התבסס על הרוחניות שבקשר הזה וניתן פירוש רוחני "ויהיו שניהם ישות אחד" וכל דבר מחוץ לקשר הזה נחשב לחטא ולא מוסרי (הברית החדשה, תקוין 2:24).

בנדלי (1983), מסביר הקשר המיני בראיה הנוצרית שהוא תקשורת בין שני אוהבים דרך איחוד שתי הישויות, המין הוא הדבר שבה להשלים את הקשר הרגשי אשר נוצר בין שני אנשים אוהבים ואינו רק לסיפוק יצר וההנאה, אלא הוא צורת חיים להתחברות מעמיקה בין שתי ישויות, אשר שניהם מכירים אחד את השני טוב.

לאורך כל הדרך הנצרות הסתכלה על המין כחלק מברית הנישואין ואיחוד עם האלוהים, עד עצם יום זה הכנסייה ממשיכה להסתכל על המין באותה צורה ומסרבת לקבל כל הסבר אחר. חלים (2000\5), מדגיש הצד הרוחני בנישואין הנוצריים, הוא מציין שהנישואין הנוצריים אינם מקום רשמי לפורקן היצר המיני, אלא שהוא המקום לצמיחת האהבה, יש הבדל אדיר בין יצר המין והאהבה, הראשונה לקיחה, רכישה וצרכנות לשותף לחיים, והשנייה נתינה, הקרבה למען השותף לחיים. ההבדל שמראה חלים בין היצר המיני והאהבה בדרך ההתייחסות אל הצד השני, על ידי ניתנת ערך, חופש, חשיבות, לעומת זאת היצר מתייחס לצד השני כרכוש לסיפוק וניצול בלבד.

המין נחשב בעיני הכנסייה לדבר שלילי אשר עלול לפגוע באמונה הנוצרית ולהרחיק המאמינים מהדת והכנסייה. לכן במשך מאות שנים הכנסייה התייחסה לנושא המין והמיניות כחטא, גינתה אותו בכל האמצעים. עובדה זו גרמה לאנשים להתייחס למין כאל נושא מביש ולא נעים לדבר עלו בגלוי ובמיוחד עם המתבגרים. במאה הנוכחית ובעידן חופש המידע וזמינותו באינטרנט, חשיפה זו גרמה למתבגרים הצמאים למידע לחפש אותו בכל מקום ואחד המקומות הזמינים והנגישים ביותר היא הרשת, אז החלו לקבל מידע מאתרי פורנו ומקומות לא מוסמכים אחרים. לו הכנסייה הייתה מאפשרת פתיחות בנושא המין ואפשרה לימוד זה במוסדותיה, סביר להניח שהתמונה הייתה שונה היום (Hathaway, 1968).

למרות העלייה בשכיחות הריונות לא רצויים, התפשטות מחלת האיידס ומחלות מין אחרות באפריקה ובאמריקה הדרומית, הכנסייה אוסרת על שימוש בקונדומים. עובדות אלו הכריחו את הכנסייה להפחית בנוקשות שלה והחלה להנהיג חינוך מיני במטרה לעצור את המגיפה הנוראית הזאת. השינוי נגרם בנוסף כתוצאה מהתייחסות הכנסייה למיניות כחלק בלתי נפרד מאישיות האדם, והחלה להסתכל על המיניות כמתנת אלוהים, אז החלו אנשי הכנסייה לשאול את עצמם איך על האדם להשתמש במתנה שקיבל מאלוהים. באופן חכם או באופן לא חכם, עניין זה גרם לשינויים בגישה ללימוד נושא המין, לא הסתפקו בללמד מה מותר ומה אסור, אלה החלו ללמד איך להתייחס אל מתנת האל שקיבלנו. זו התפנית המשמעותית בעמדת הכנסייה כלפיי החינוך המיני, בעקבות השוני הזה הכנסייה הוציאה הצהרות אודות לימוד הנושא אשר כללו הצהרות שיש צורך בלימוד חינוך מיני בגיל צעיר מאוד, ללמד את הילדים להבין את מיניות האדם ואיך לכבד את עצמם והזולת, איך לקבל את מיניות האחר והשונה מהם בכבוד, להתייחס בכבוד למין כי זו מתנת אלוהים (שם).

בעשור האחרון הצורך של המתבגרים לדבר באופן פתוח וחופשי על נושאי המין עלה עד מאוד, במיוחד הצורך של חלק גדול מהם לשוחח עם ההורים. המידע הבסיסי על מין חשוב להם במיוחד בגיל הזה כי הם מתחילים לגלות שינויים פיזיולוגיים והתפתחותיים שלא מבינים אותם, לכן הם פונים להורים בהתחלה וכשלא מקבלים את המידע הדרוש פונים לחבריהם ולרשת ושם מתחילים לקבל מידע רב שבחלקו הגדול לא מבוסס ושגוי. לכן הכנסייה תמכה בהקמת תוכנית לחינוך מיני שבין מטרותיה, חינוך מיני, קירוב בין

ההורים למתבגרים ופתוח דו שיח ותקשורת בנושאי מין, בין ההורים לילדיהם שתגרום לקירוב העמדות (Shelley, 1989).

עקב התוכנית לחינוך המיני וקירוב בין ההורים למתבגרים שהכנסייה תמכה בה, היוותה התקשורת הבין אישית פקטור חיובי למתבגרים בעידן שיש בו צורך ללקיחת אחריות על ההרגלים המיניים שלהם. עקב עליה באחוזי ההריונות הלא רצויים ההורים החלו להתעניין יותר ויותר בנושא החינוך המיני, התוצאה לא איחרה לבוא תוך זמן קצר כשהדו שיח בין ההורים למתבגרים השתפר, התברר שזה גרם לירידה משמעותית בפעילות המינית של המתבגרים ומספר הפרטנרים המיניים ירד באופן משמעותי, כמו כן החלו להשתמש באופן סדיר באמצעי מניעה עובדה שגרמה לירידה בהריונות לא רצויים ובמחלות המין במיוחד מחלת האיידס. הממצא היותר חשוב שנתגלה בהמשך שחלק מהמתבגרים העדיפו לדחות קיום יחסי מין עד לאחר הנישואין, הנוער פנה פחות לאינטרנט לקבלת מידע וסמך יותר על המידע של החינוך המיני שקבל מההורים וחוגי הכנסייה. למרות כל התוצאות החיוביות הנ"ל ההורים טוענים שיש להם עדיין בעיה בלדבר עם המתבגרים בנושאים אלו, בעקבות זה הכנסייה הקתולית שינתה כוון ולקחה על עצמה להקים תוכנית ללימוד החינוך המיני במסגרת הכנסייה להורים ולילדיהם (שם).

1.5 עמדות באסלאם וחינוך מיני

אין נזירות באסלאם, נאמר בחדית' ידוע "פרו ורבו", אומר אחר, "שכן ככל שמספרכם יהיה רב אני ארבה תהילה ביום הדין". ידוע נביא האסלאם כמי שנהנה לא רק מחברתן של נשים, אלא גם מתענוגות המין. נאמר על מוחמד שלאחר מות חדיג'ה הוא נשא לפחות תשע נשים, ויש סברה שמספרן אף הגיע ל-13. החדית'ים מתארים את אוננו הרב: חדית' בקובץ של אלבווח'ארי טוען שמוחמד קיים יחסי מין עם תשע מנשותיו בלילה אחד (רות'וון, 1997).

האסלאם רואה באדם כיחידה שלמה אשר פועלת בה מערכות שונות כמו המערכת הבריאותית, הגופנית והמינית. האסלאם נתן לנושא המין חשיבות גדולה, וראה בו נושא בסיסי בחיי האדם, בשל חשיבותו הרבה לבריאות היחיד והחברה שחי בה מבחינה התנהגותית, מסורתית ומוסרית, לכן השריעה האסלאמית שמה נורמות כדי לספק האינסטינקט המיני אצל האדם. יש חוקים בשריעה האסלאמית שנוגעים למין ולזכויות המיניות, בנישואין, לזכויות הבעל והאישה והגירושין ועוד, חוקים אלו באו לארגן את חיי המין והנישואין, לטפל בבעיות שנתקל בהם הפרט, איך הפרט יכול לממש זכויות אלו שקיבל מהאל על מנת שהחיים יתמשכו מצד אחד ומצד שני לשמור על המין, וכדי שהאדם יישאר רחוק מהחטא וממחלות שונות (עלוואן, 2002).

האסלאם רואה שחובת ההורים לחנך את ילדיהם - בנים ובנות, בנושא המין. כך הילדים יקבלו את האינפורמציה בנושא המין שתכין אותם להתמודד עם השינויים, ולרסן את התנהגותם המינית. השריעה

מחייבת את ההורים להכין את ילדיהם לקראת גיל ההתבגרות, כאשר הבן מגיע לגיל 12 שנים, חובת ההורים ללמדו חוקי השריעה ושיש התחייבויות וחוקים שצריך לציית להם כמו כל איש מבוגר. כאשר הבת מגיעה לגיל 9 שנים, חובת ההורים להקנות לה חוקים והתחייבויות השריעה האסלאמית והיא צריכה לציית אליהם כמו כל אישה מבוגרת. השריעה האסלאמית מצווה על חוקים הקשורים בחינוך המיני שחובת המוסלמי לציית אליהם כאשר מגיע לגיל ההתבגרות כמו שחובת המתבגר הזכר והנקבה להתרחץ אחרי אוננות. בימי המחזור כדי להיטהר, אסור לנקבה לצום או להתפלל בחברת מוסלמיות אחרות או לגעת בקוראן (שם).

מספרן הרב של נשותיו של מוחמד מעיד על גישה חיובית כלפי המין, על פי החוקר התוניסאי עבד אלוהאב בוחדיבה, בלב ליבה של השקפת העולם המוסלמית מצויה "השקפת חיים לירית". תענוגות המין אינם אלא טעימה מוקדמת של גן העדן כפי שתואר בקוראן, תיאור שמפותח בפרשנויות לרעיון "האורגזמה האינסופית" - מצב של אקסטזה המוביל לבסוף לאושר ולאיחוד עם האל. כפי ניתן לראות, האסלאם מעודד יחסי מין בתוך מסגרת הנישואים שהם בדת האסלאם מצווה ומדרבנים אנשים צעירים מתוך מטרה מוצהרת למנוע את חשיפתם לפיתויים מיניים (רות'וין, 1997).

היחס לבנות השתנה מתקופת "אל-ג'האליה" כאשר היו קוברים בנות בחיים, נביא האסלאם אסר התופעה הזו. במציאות הולדת בן גורמת לשמחה גדולה במשפחה, לא כן הולדת בת. האישה היולדת רק בנות, ברור שהיא האחראית הבלעדית לבושה, דינה גירושין, דבר זה נתמך בחברה ונראה נורמטיבי, כשבאות הבנות לעולם לומדות מהר שהן צריכות לשרת האב והאחים ומקומם הוא נחות ביותר ממקום אחיהם הצעיר מהם ביותר (שחר ומאיר, 1998).

תפישת העולם בשריעה, כפי שפירשו אותה רוב אנשי הדת, היא פטריארכאלית, זכותו של הגבר לסיפוק מיני מעוגנת בציווי האלוהי, לאישה אין זכות לסרב לדרישותיו המיניות של בעלה. לגבר יש זכות לערוך נישואין זמני שנקרא "מותעה" לתקופה שנקבעה מראש ויכול להיות בין שעה אחת ועד 99 שנה (רות'וין, 1997).

דיון, הוראה ולמידה על מין, מיניות ובריאות מינית הם לא בניגוד לאסלאם. באסלאם ישנה קבוצה גדולה ומשפיעה של אנשים שמתנגדים לחינוך המיני ורואה בו סיכון לבני הנוער. טענתם היא שלימוד החינוך המיני חושף את הנוער לחומרים שיגרמו לפגיעה בעיקרון ההגינות והצניעות הקיים באסלאם. החינוך לבריאות מינית נוטה להציג התנהגויות ונושאים המקובלים בחברה המודרנית ואילו באסלאם הם נחשבים לחטא ולא מקובלים, החינוך לבריאות מינית נתפש כגורם שיערער את התפיסה האסלאמית לחיי המשפחה (Halstead, 1997). באסלאם יחסי המין המותרים הם בין בעל לאישה וכל דבר אחר אינו מקובל ואסור,

לכן החינוך המיני יהשוף את הנוער לצורות שונות של מין כגון הומוסקסואליות גברית ונשית, ודו-מיניות, אמצעי מניעה והריון לא רצוי (Abdel Halim, 1989).

פרק-2 מעורבות הורים בחינוך ורקע חברתי

2.1 קשר בין גיל ההורים ומעורבות בחינוך

יותר ויותר זוגות ממתנינים היום עד שיתבססו, מבחינה מקצועית ומבחינה כלכלית, בטרם יביאו לעולם את ילדם הראשון, צעד זה מתרחש בדרך כלל כשההורים עברו כבר את גיל השלושים, או מתקרבים אליו (אקרמן, 2008). המוסלמים בישראל מתחתנים בגיל צעיר, יחסית לבני הדתות האחרות. בשנת 2005, הגיל הממוצע של גברים מוסלמים, שנישאו לראשונה, עמד על 27 שנים. גיל הכלות המוסלמיות שהתחתנו לראשונה באותה שנה עמד על 21.9 שנים, לעומת 27.5 ו-24.6 בהתאמה בקרב כלל האוכלוסייה האמהות המוסלמיות (למ"ס, 2007).

שפירא וגולדרינג (1990), לא מצאו קשר בין גיל ההורים או מספר הילדים במשפחה, לבין מניעי ההורים למעורבות בחינוך ילדיהם, בנוסף מצאו כי 73% מההורים הפעילים הן האמהות שאינן עובדות, לעומת זאת וילסון (Wilson, 1983), טוען שהורים צעירים בגילאי 30 הם בעלי מעורבות רבה יותר בבית הספר מאשר הורים בגילאים גבוהים יותר, ככל שגיל ההורים עולה, כך הם פחות שבעי רצון ממעורבות בחינוך. ברק (1996), מצאה כי אמהות בוגרות בי"ס צעירות (גיל 40-25) בעלות הכנסה בינונית ומעלה רוצות במעורבות בחינוך.

2.2 קשר בין השכלת ההורים ומעורבות בחינוך

השכלה היא משתנה מפתח במעמד סוציו-אקונומי משום שהיא מעצבת את אפשרויות התעסוקה ועל כן את ההכנסה הפוטנציאלית של האדם, המושג "השכלה" כולל את שנות הלימוד של האדם, ההשכלה הפורמאלית של הערבים נמוכה מזו של היהודים בכל נקודת זמן, השיפור ברמת ההשכלה בקרב הערבים היה דרמטי, ב-1948 היו הבנות הערביות בחינוך היסודי 18% בלבד, ב-1950 גדל המספר ל-24%. בשנת 1984 היו הבנות 50% מהתלמידים בחינוך היסודי, ובחינוך העל יסודי 46%, בשנת 1994 היו הבנות 51% בחינוך היסודי ו-46% בחינוך העל יסודי, בחינוך האקדמי היו הנשים 23% מהסטודנטים הערבים בחינוך (לוי-אפשטיין וחבריו, 1994).

ברק (1996), מצאה במחקרה שההורים המעורבים בחינוך ילדיהם הם בדרך כלל אמהות, רובן אינן עובדות או עצמאיות שלוח הזמנים שלהן גמיש, המאפשר להן להיות מעורבות יותר בחינוך, כמוכן עולה ממחקרם של שפירא וגולדרינג (1990), כי האמהות יותר מעורבות מאשר האבות (73% לעומת 27% אבות), יותר מ-50% מהאמהות הפעילות בחינוך הן עקרות בית, רמת ההשכלה של ההורים הפעילים היא תיכונית. פרס (1992), מצא שהורים חסרי השכלה וטעוני טיפוח, יכולים להשתלב ולהוסיף

"חמימות", אך מבחינה איכותית לא יתרמו לחינוך ילדיהם. נושא החינוך המיני הוא חשוב ודורש מעורבות הורים בתהליך החינוך של ילדיהם.

המחקרים הראו שלתקשורת בין הורים ומתבגרים בנושא המין יש כנראה השפעה מועטה אם בכלל על התנהגותם המינית. הורים עם השכלה גבוהה נוטים להתערב יותר בחינוך ילדיהם אך רמת ההשכלה לא תשפיע על איכות התקשורת בין ההורים למתבגרים, מכיוון שההורים מרגישים לרוב אי נוחות לשוחח על נושאים מיניים ובחלק גדול של המקרים המתבגרים מגדירים את השיחות כלא רצויות. יתרה מכך, כאשר יש תקשורת היא נוטה לכלול רק חלק מחברי המשפחה והיא נסבה סביב מספר נושאים מצומצם שהמתבגרים אינם רואים אותם כעיקריים, בקרה ומעורבות של ההורים. לעומת זאת, נמצא כי למעורבות של ההורים ולמערכות יחסים איכותיות בין הורים לילדיהם המתבגרים, לאו דווקא בנושא המיני, יש השפעה חזקה לטובה על ההתנהגות המינית של המתבגרים. הם יטו לעכב יוזמות לקיום מגע מיני והתנהגותם המינית תהיה מסוכנת פחות (Shtarkshall, 2007).

2.3 רקע חברתי אודות נשים בנצרת

נצרת משמשת כמרכז תרבותי ותקשורתי ראשון במעלה לאוכלוסייה הערבית בצפון הארץ. בשנת 2008 התגוררו בעיר כ-66,000 איש, כולם ערבים, כ-70% מהם מוסלמים, העיר מהווה את ריכוז הנוצרים הערבים הגדול בישראל, כ-18% מסך כל הנוצרים בישראל גרים בנצרת. העיר היא מרכז כלכלי, פוליטי, תקשורתי ותרבותי ראשון במעלה בקרב ערביי ישראל, והיא סמן חשוב להלך הרוח במגזר הערבי בישראל (למ"ס, 2009).

במחקר שנערך בחסות המכון היהודי-ערבי של ההסתדרות בבית ברל על הנשים הערביות וחלקן מנצרת, עולה כי 80% מהנשים הערביות מובטלות בניגוד לרצונן. המחקר מעיד על מהפך בכך ש-60% מן האוכלוסייה הערבית מעודדת שילוב נשים בשוק התעסוקה. מר עאסי אטרש, עורך המחקר דיווח לוועדה כי מתוך 650 נשים שנסקרו עולה כי ככל שנשים הן משכילות יותר כך עולה שיעור השתתפותן בשוק העבודה, 62% מן הנשים המועסקות, מועסקות בענף החינוך, פחות מ-1% מן הנשים המועסקות במגזר הערבי הן מורות, מתוך הנשים שאינן משתתפות בשוק העבודה, כ-7.9% אינן מורשות לצאת לעבודה ע"י המשפחה (קידום נשים בשירות המדינה, 2002).

פרק 3 – תוכנית משרד החינוך בנושא החינוך המיני

3.1 התפתחות החינוך המיני בישראל

טרם הקמת המדינה, החינוך המיני לא היה חלק ממסגרת הלימוד הבית ספרית, אלא היה מופקד בעיקר ברשות תנועות הנוער. תנועות הנוער ראו בהתפתחות המינית תפקיד חשוב בחייו של המתבגר ונתפסו כמסגרת חברתית ראויה לדיון לא פורמאלי בנושאי מיניות ויחסים שבינו לבינה. "השומר הצעיר" ו"עליית הנוער", היו תנועות הנוער הבולטות שעסקו בנושאי מין ומיניות. חניכיה הראשונים של "עליית הנוער" הביאו יחד איתם מגרמניה דעות על "חופש חיי המין", התנועה הייתה בין הראשונות שפיתחה תכנית הסברה שיטתית ומגובשת לחינוך המיני (Elon, 1989).

בתקופת קום המדינה, חינוך והסברה מינית היו פעולות ספוראדיות שלא הועלו על סדר היום הציבורי או הפוליטי, לא הייתה קיימת תוכנית חינוכית מסודרת אלא מעין הפצה אידיאולוגית, במיוחד בנושא הילודה אשר הייתה מכוונת באופן לא שיטתי לעבר אוכלוסיית המבוגרים. "השומר הצעיר" ראה בהתבגרות שלב של אחריות, מעורבות ועשייה, הם קבעו כי עליהם ליצור עולם ערכי מוסרי עצמאי מתוך כך פסקו שהפיקוח על מין לא יישאר עוד בידי סמכות בוגרת, אוסרת וכפייתית כמו הורה, מחנך או רופא, ניתוב נכון ובריא של היצר יתאפשר על ידי סובלימציה וריסון פנימי של הקבוצה. בן גוריון בתקופת המנדט צידד בגישה לעודד את הילודה בעיקר בגלל ההגבלות שהטילו הבריטים על ההגירה ובעקבות הידיעות על השמדת יהודי אירופה, הוא לא דיבר על חינוך מיני אלא על יצירת אווירה הסברתית שרואה בריבוי הילודה צו השעה לשגשוג כלכלי ובטחוני, והשתמש בתקשורת על מנת להפיץ את שאלת הרטורית "מאיפה נשיג ידיים עובדות?" (קבאליון, 1997).

קבוצה מקצועית ששאפה לריבוי האוכלוסייה בארץ ישראל וראתה בעליה המונית ובילודה אמצעי חיוני לחיזוק כלכלי וביטחוני התייצבה לצידו של בן גוריון. אנשים אלו האמינו שהגירה וריבוי הילדים נועדו להחזיר לאומה כעבור 20 שנה רווחים גדולים: "דור בריא בגופו ואיתן ברוחו, חוליה חדשה בשלשלת בוני המדינה ומגניה", מתוך ראייה זו, החינוך המיני וההסברה המינית הוצגו כאמצעים לריבוי האוכלוסייה, לצמיחה הכלכלית ולביטחון האומה. רוב הפעילות ההסברתית החינוכית הופצה באמצעות מאמרים בכתבי עת מדעים או מדעים פופולאריים. בנוסף לעליה ממדינות המערב ומאירופה המזרחית הייתה עלייה המונית מארצות ערב אשר הציפו את היישוב והתרכו ללא תכנון, הייתה קבוצה של אנשי מקצוע שראו בזה איום וניסו להביא את ההנהגה הפוליטית לנטישת התפיסה הפרו-נטליסטית הקיצונית (שם).

באמצעות כתבי העת בעיתונות הציגו את החינוך המיני כאמצעי בעל פוטנציאל להקניית התנהגות רבייתית מתוכננת ואחראית בקרב האוכלוסייה הנחשלת, גם הקבוצה הזאת לא נקטה באמצעים

אופרטיביים ולא בנתה תוכניות חינוכיות והסברתיות, אלא הופצו המסרים הללו בעיקר בעיתונות בקרב אוכלוסיית ההורים. אנשי מקצוע ביטאו במאמריהם את חרדתם מפני משפחות העולים הנחשלות מרובות הילדים המצטופפות בצריפים רעועים וחיות בעוני ובתנאי תזונה לקויים, ומביאות את ילדיהן להתחנך ברחוב (כגן, 1967).

בדיונים רבים, המשפחות המזרחיות הוצגו לעתים כדומות למשפחות ערביות הנוהגות לחתן את ילדיהם בגיל צעיר. הרופאים ראו צורך להתערב בדפוסי ההתנהגות הנכשלים בעזרת טיפול מבוקר סלקטיבי ושיטתי בתכנון הילודה, וכאן ניתן לראות משמעות שונה לחלוטין אודות החינוך המיני מזו שהייתה וזו המוכרת היום וכאן נתפס החינוך המיני כאמצעי שמשרת את המדינה ומכניס סדר באיכות האוכלוסייה דרך הבאת הנכשלים ללימוד התנהגות רבייתית מתורבתת ורכישת הרגלים נכונים (קבאליון, 1997).

בשנות החמישים והשישים עלו קולותיהם של פדגוגים וקלינאים אשר בחנו תופעות בשטח, אבחנו בעיות והתערבו באופן מצומצם ובדרך הזו ניסו גם להשפיע על רגישותם של פוליטיקאים ולגרום להם לבנות תוכנית מקיפה במערכת החינוך. המחנכים התערבו בדרך כלל באמצעות שיחות מקריות שמקצתן באו בעקבות אירוע מסוים בכתה, או על רקע מתח מיני בקרב חניכים מתבגרים (זק, 1975, נבון, 1973).

בסוף שנות השישים החלה המהפכה המינית האמיתית שכללה את הפצת הגלולה נגד ההיריון. המין נתפס כאמצעי להנאה ולא לרבייה בלבד דבר שגרם לשינוי בהתנהגות המינית בקרב הנוער בישראל. כתוצאה מכך הייתה תגובה להתגייסות של מגזרים מודאגים בציבור, מחנכים, רופאים והורים אשר חשו שבני הנוער שהיו צייתנים וקונפורמיים בעבר חצו את הקווים והפרו את האיסור המסורתי בנוגע לקיום יחסי מין מלאים לפני גיל 18 (נתן ושנבל, 1982, קאופמן, 1987). הדאגה הציבורית הרחבה במיוחד דאגת ההורים הביאה את הכנסת לעלות על סדר יומה גיוס אנשי מקצוע כדי להביא "לשיקום מוסרי של בני הנוער שחצו את הקווים האדומים, איבדו שליטה על עצמם ומביאים נזק בלתי הפיך לחברה כולה" (דברי הכנסת, 1969).

דעה נוספת טוענת שהסיבה למיסוד החינוך המיני הייתה כרוכה בתהליכים פוליטיים. עם הניצחון במלחמת ששת הימים החלו פוליטיקאים רבים להשתחרר במידה מה מהאויב מבחוץ והחלו להגיש תשומת לב לאויבים שארבו ברחובות המדינה, כמו: בעיות העוני, עבריינות הנוער, מתירנות מינית, הפלות, מחלות מין וזנות. תופעות אשר נחשבו לסימפטום של הידרדרות מוסרית וערכית במיוחד של נערות (טנא, 1987, Schiff, 1978). התהליך הנ"ל הביא להקמת וועדה לבעיות ילודה ומשפחות מרובות ילדים, שראתה את הפוטנציאל הטמון בחינוך המיני כאמצעי למעורבות ולפיקוח של השלטון וזאת לפני מלחמת ששת הימים (מדינת ישראל, 1966). הוועדה הזאת היוותה מסגרת תפיסתית לוועדות נוספות והכינה את הקרקע לשני גופים מקצועיים שהעצימו את כוחם של בעלי המקצוע: הראשון, האגודה

הישראלית לתכנון המשפחה והשני, המרכז הדמוגרפי שליד משרד ראש הממשלה. בפעם הראשונה החינוך המיני הוצג במסגרת ממלכתית ככלי שיכול לשרת את השלטון ביצירת שינויים לא רק באקלים הציבורי הכללי, אלא גם בהתנהגות ובעמדות של כל אזרח מבוגר "תוך מזיגה נאה בין התחשבות באינטרסים של העם להגברת הילודה והתחשבות בבעיות הפרט" (צפריר, 1981).

קינסיי, מסטרס וג'ונסון החלו במחקרים חלוציים בנושא המין אשר נתנו גם לגיטימציה בארץ למחקרים מדעיים באותו נושא. בפעם הראשונה בישראל הוסר המחסום בעולם המחקרי והתאפשרה הצצה לתוך ההתנהגויות האינטימיות של אוכלוסיות שונות, תוך איסוף מידע על ההרגלים, הרצונות, המנהגים של האוכלוסיות השונות בישראל. רוב המחקרים התמקדו באוכלוסיות חלשות כמו ילדים נערים ונשים (פלד, 1973; פלד ושימרלינג, 1971).

הועדה הבין משרדית "למחלות מין והידרדרות הקטינה" שהוקמה בשנת 1971 ותפקידה היה להציע תוכנית להסברה בענייני מין ומחלות מין, הועדה הוקמה בעקבות חשש מפני התרבות מחלות מין בקרב בני נוער והידרדרות נערות קטנות במצבי מצוקה לזנות (מדינת ישראל, 1971-1972). מצב שגרם למתירנות מינית בקרב בני הנוער הם המתנדבים הרבים שהגיעו מחו"ל ומלאו את הארץ אחרי מלחמת ששת הימים, הביאו איתם לא רק את ההרגלים המיניים המתירנים אלא גם מחלות מין. אין ספק שהתופעה הייתה קיימת בממדים אפידמיים מזעריים, שניתן למגרה באמצעים רפואיים שגרתיים, ההשלכה המוסרית האיצה את הדיון בנושא עקב התפיסה שמקרה תחלואה בקרב הנוער הם תסמינים להידרדרות מוסרית כוללת. הוועדה חשה שהקטינים לא רק הפרו את האיסור המסורתי של קיום יחסי מין בטרם עת, אלא שבנוסף הם גם נחשפו להשפעות זרות ומזיקות. בני הנוער לא היו מצוידים במידע מינימאלי ושיקול דעת בוגר, לכן הועלה החשש מעליה בפעילות המינית בקרב הנוער (הראל, 1987). כתוצאה מהמצב, הדיון התרחב, התחזק ועבר מפרוטוקולים פנימיים של וועדות לדיון כללי, מהרפואי הצר לחינוכי הרחב, ממניעה שלישונית, במיוחד בקרב אוכלוסיות במצוקה, למניעה ראשונית בקרב כל התלמידים (מדינת ישראל, 1971-1972).

בינואר 1972 הוחל בבניית אסטרטגיה מקיפה שתעמוד על הצרכים הכלליים של הילד במהלך התפתחותו הגופנית-הנפשית והחברתית. הושם דגש על הדרכים לטיפול ולחינוך בכל שלב בהתפתחות הילד מגיל הגן, והוצע להעביר שיעורים וסדנאות הקשורים להתפתחות גופנית, רגשית וקוגניטיבית של הילד. הדיון התרחב בתחומים הקשורים לגוף, למשמעת, למין ולמיניות, הוועדה הציעה לכלול שיעורים בחינוך המיני בתוך המכלול הקוריקולרי החינוכי החל מגיל הגן ועד כיתה י"ב, בנוסף להוראה פורמאלית בנושאים כמו אנטומיה פיזיולוגיה, המליצה הוועדה על הצורך בחינוך לערכים. הוועדה המליצה למערכת החינוך להכשיר צוות מחנכים שיהיו מסוגלים לחנך חינוך מיני מסיבי שיתחיל מגיל הגן ויעסוק בכל הרבדים

הקשרים במין, מיניות והתפתחות הילד כגון דימוי גוף, זהות מינית, גבריות-נשיות, המשפחה, רבייה, קשרים בין אישיים וזוגיים (שם).

הרקע החברתי ההיסטורי והפוליטי שהביא לתפנית במיסוד החינוך המיני בשנות השבעים הייתה הצהרתו של יגאל אלון שאין לעלות על הדעת מערכת חינוך ראויה לשמה שלא תנסה להפעיל את השפעתה המייצבת בחינוך הדור הצעיר לקראת חיי משפחה תקינים ובריאים (ברש, 1973ב). יגאל אלון היה נועז בהצהרתו אך האמת היא שבחדרי חדרים הוא היה זהיר יותר. הוא ביקש לצור תוכנית ניטראלית ככל האפשר וביקש להתרכז בחינוך לחיי המשפחה והבאת "היבטים מצומצמים של חיי המין" ודרש שזה יתבצע בבתי ספר הבשלים לכך ומוכנים לעשות זאת, כמו כן הזהיר מפני פגיעה במורים בעלי רקע דתי או מסורתי שהיו צריכים תוכניות שונות ועל סמך זה קבע תקציב מיוחד לאוכלוסייה זאת (משרד החינוך, 1973א).

בין השנים 1973-2005 הופצו חמש עשרה תכניות לימוד לחינוך מיני, המיעוט היחסי של תכניות הלימוד נובע מכך שתכניות הלימוד יצאו מדי כמה שנים ולא כל שנה. בנוסף, חלק מהתכניות לא נבחרו לניתוח היות והן היו דלות וכללו לרוב התייחסות מצומצמת לנושא אחד, כך שכר הניתוח שלהן היה צר ביותר. ראשי היחידה לחינוך מיני דיווחו כי שתוף פעולה היה דליל ביותר בין המגזר הממלכתי והמגזר הדתי שייצגו שתי תפיסות עולם שונות לחלוטין לא היה סיכוי שתכניות הלימוד יהיו משותפות (גריזים, 2007). בוצעו סקרים שהראו מגבלות בפריסת החינוך המיני בשנות השבעים והשמונים, כך שהחינוך הגיע בקושי לאוכלוסייה בודדת מהתלמידים והועבר הנושא בשעות ספורות, החינוך המיני לא חדר למוסדות החינוך היסודי עקב חוסר באנשי מקצוע מיומנים ומחסור בשעות לימוד (בירנבוים, 1981).

ההבדלים התרבותיים בין יהודים וערבים במדינת ישראל הינם בערכי היסוד של כל מגזר. השיוך התרבותי בבסיסו נובע מארבעה מקורות, מוצא אתני, לשון, דת ולאום. עם קום המדינה הרוב היהודי בעצמו עמד בפני בעיה של פיתוח זהות קיבוצית חדשה ואילו למיעוט הערבי לא הייתה שום זהות קיבוצית ישראלית פרט למישור המסורתי, זהות המסורת הערבית נתקשרה אל ארצות ערב (גבאי, 1984).

השיח הציבורי אודות מין בחברה הערבית בכלל, ובקרב המוסלמים בפרט, דל ביותר ולרוב מתנהל הרחק מאור הזרקורים. בבתי-הספר במגזר הערבי אין שיעורי חינוך מיני, ולמעשה, באף מוסד אחר לא קיים, ככל הידוע, מערך הסברה מסודר על מיניות. יש לציין שבמשפחה המוסלמית המסורתית כמעט ולא משוחחים על מין, אין זה נהוג שהורים ישוחחו עם בניהם על הנושא, לבטח לא בפתיחות המאפיינת משפחות רבות בחברה היהודית (למ"ס, 2004).

3.2 חינוך מיני במגזר הערבי

עם קום המדינה נוצר מפגש בין התרבות המקומית של תושבי האזור הערביים לבין תרבות המערב שהביאו איתם העולים מארצות אירופה. תהליך המודרניזציה אפשר לאישה הערבייה לצאת מביתה ולהשתלב בחברה, והביא את התרבות החיצונית לביתה דרך התקשורת והטלוויזיה (שחר, מאיר, 1998).

הקדמה הביאה איתה קונפליקטים רבים ובניהם השליטה בהתנהגות המינית של האישה שהינו אחד הנושאים הבעייתיים ביותר בחברה הערבית. קיים עידוד להנאה מינית במסגרת יחסי נישואים, אך לצידו קיים איסור מוחלט וחמור של כל התנהגות מינית אחרת. כדי להרבות פורקן מיני, עודד האסלאם אף נישואי-בוסר, מכאן שהמין נחשב הנאה נגישה ויומיומית, והדת אוסרת הסתגפות ממנה במסגרת הנישואים. סביב השליטה בגוף האישה קיים מערך שלם של ערכים מרכזיים, כגון כבוד, כבוד המשפחה הטלת דופי, בושע וצניעות. מערך זה מארגן את ההתנהגות החברתית ומתפקד ככלי הפועל באופן ישיר על גוף האישה, על שכלה, על רגשותיה ועל התנהגותה. מטרתו היא ארגון המבנה החברתי של שליטה פטריארכלית, כדי לשמר את נחיתות האישה ולהבטיח את עליונות הגבר בכל תחומי החיים. הפטריארכיה הרחיבה את החוקים האוסרים קיום יחסי מין אל מחוץ למסגרת הנישואים, והחלה לשפוט כל מגע חברתי עם גבר זר, מחוץ למעגל הקרובים, כאקט לא רצוי שיש להימנע ממנו. ערכים אלה חלחלו עמוק בתוך התרבות, ואף גברו על עקרונות דתיים ברורים. קולות האיסור החברתי עודם מהדהדים בכל מפגש חברתי, תרבותי, חינוכי או כלכלי המתרחש בכל סיטואציה אפשרית (עזאזיה וחברו, 2009).

שיחות על נושאי מין, בעיקר בקרב השכבה המסורתית הפחות משכילה, נחשבות למביישות, ומי שמעלה את הנושא נחשב לאדם חסר טקט וחסר כבוד. התשובה הטיפוסית לשאלה "איך מגיעים ילדים לעולם" היא בדרך כלל "אלוהים מביא אותם", או משהו בנוסח דומה. עם זאת, במקרים מסוימים נוהג המתבגר להיוועץ באביו או בחבריו, בנושאים שבינו לבינה, למשל, בנושאים כמו יחסי מין לא מוגנים. ברם, גם במקרים אלה ההתייחסות לנושא תהיה בדרך כלל עקיפה. האב עשוי להזהיר את בנו מקיום יחסי מין עם 'זרות' מחשש שיידבק במחלה, אך לא ייכנס לפרטי האקט המיני עצמו. הבחור המוסלמי בונה לעצמו מודל התנהגות מינית באמצעות שיחות עם חברים שצברו ניסיון, ובשנים האחרונות גם מצפייה בסרטים ארוטיים בווידיאו וסרטים אחרים בטלוויזיה ובאינטרנט. עד היום טרם נערך סקר מקיף על דפוסי מיניות במגזר הערבי בכלל והמוסלמי בפרט לכן, כל המידע שהוזכר נבנה מתוך ראיונות. בכל הנוגע לבנות, ההתייחסות למין שונה בתכלית. תהליך ההתבגרות שלהן רגיש ביותר, ומתלווים אליו היבטים חשובים של צניעות. מסיבה זו, מקובל שהאם מנהלת שיחות אינטימיות עם בתה ומכינה אותה לשינויים הגופניים הצפויים, כגון צמיחת החזה, שיעור אברי המין, הופעת הווסת וכיוצא באלה. האם גם מקנה לה דפוסי התנהגות, ובכלל זה הקפדה על לבוש צנוע, היגיינה וכדומה (למ"ס, 2004).

3.3 תוכנית החינוך המיני מטעם משרד החינוך

כיום יש יותר מודעות לנושא מיניותו של האדם, וקיימת לגיטימציה לשאול דברים שבמאה הקודמת לא העיזו לעלותם. אך למרות זאת עדיין ישנם הרבה מעצורים לגבי העיסוק בתחום, מעצורים ברמה מערכתית וברמה חברתית-אישית (גזל, 1989).

משרד החינוך בשיתוף פעולה עם השירות הפסיכולוגי ייעוצי ואגף לתכנון ולפיתוח תכניות לימודים פיתחו תוכנית התפתחותית במסגרת כישורי חיים לחינוך למיניות וחינוך לחיי משפחה, בחינוך הממלכתי, הממלכתי-דתי, הערבי והדרוזי, שתועבר לגן ולכיתות א' עד י"ב. התוכנית כוללת לימוד הפיזיולוגי-גופני, האישי-רגשי והבין אישי סביבתי. התוכנית הוקמה במטרה לעזור לילדים להתבגר באופן בריא ומאושר ולפתח את מיניותם ולהבחין בין התנהגות נורמטיבית בריאה, לבין התנהגות חריגה ואלימה בין אישי וזוגי. המטרה של התוכנית ללוות את התלמידים והתלמידות בגדילתם ובהתפתחותם בתחומים: הפיזיולוגי-גופני, האישי-רגשי והבין אישי-סביבתי. התוכנית בנויה לפי שכבות ונושאים מותאמים לכל שכבה (ראה נספח 1), (משרד החינוך, 2007).

הורים הם החשובים ביותר מבין מחנכי המין של ילדיהם, למרות שחלק גדול מהם לא קיבל הדרכה איך ללמד חינוך מיני או איך לדבר עם המתבגרים בנושאים אלו. כמו כן חלק גדול מההורים מרגשים במבוכה כשצריכים לפתוח שיחה אודות נושאי מין עם ילדיהם. הנושאים שקשה במיוחד לדון עליהם עם הילדים הם הומוסקסואליות, אוננות, ואמצעי מניעה. אודות מחלות מין ואיידס להורים אין ידע מספיק (Simanski, 1998).

תרבויות רבות מחפשות דרך להסדיר נושא החינוך המיני וההתנהגויות המיניות, ישנם הבדלים בעמדות שלהם בנושאי קיום יחסי מין לפני הנישואין, מחוץ לנישואין והומוסקסואליות, קשה מאוד להגיע למסקנה דפנטיבית בנושא השינויים התרבותיים עקב חוסר במחקר בין תרבותי או בין לאומי. וידמר (Widmer, 1998), ממשיך וטוען שתרבויות אשר בהם אופי דתי שמרני האוכלוסייה מתנהגת בשמרנות אודות נושאי המין, לעומת זאת המדינות הקומוניסטיות שלעבר לא נמצא בהם סטנדרט התנהגותי אחיד.

בארצות הברית וקנדה הורים רבים דרשו שנושא החינוך המיני יהווה חלק מהתוכנית הלימודית שיכלול נושאים רחבים ויתחיל בגיל צעיר. תמיכת ההורים חשובה למערכת החינוך בצפון אמריקה, להורים השפעה גדולה על ילדיהם והם גם יכולים להשפיע על הממסד. לפני הכללת תוכנית החינוך המיני בתוכנית הלימודים, בוצע סקר רחב בין ההורים אשר קבעו מה צריך ללמד ומתי. ההורים התאימו את הנושאים הבאים לשכבת הגיל של הילדים למשל איך הגוף בנוי והבדלים בין בנים לבנות, הריון לידה, איך לזהות ניצול מיני מתאימים לבית ספר יסודי, מחלות מין ואיידס, משיכה מינית, אהבה, הימנעות מקיום יחסי מין,

אוריינטאציות מניות אמצעי מניעה מתאים לחטיבת הביניים, איך לקחת החלטות בהקשר המיני, אונס והתעללות מינית (Mckay et al, 1998).

3.4 התוכניות הקיימות לחינוך מיני

חלק גדול מהחינוך המיני של הנוער המתבגר עובר מהפה לאוזן בשיחות בין בני הנוער עצמם או עם ילדים יותר בוגרים מהם, ובהצצה לאתרים בעלי תכנים מיניים באינטרנט ולפעמים בחוברות הפורנוגרפיה, ומעט מאוד מהנוער מקבלים חינוך מיני מההורים. החשיפה העכשווית של בני הנוער למין ופורנוגרפיה אמורה באופן תיאורטי להכין אותם לחיי מין טוב יותר מבעבר, אך המחקרים מראים את היפוכו של דבר. המיניות הנרכשת באמצעות אתרי הפורנו באינטרנט מכוונת למין שבדרך כלל אינו נמצא באופן טבעי, ולכן חינוך מיני כזה עשוי להביא בעתיד לבעיות בתפקוד המיני ולאלימות. ממחקרו של מש בשנת 2005, עולה ש-15 אחוז מבני הנוער בישראל העידו כי הם גולשים בתדירות גבוהה לאתרי אינטרנט פורנוגרפיים. על פי ממצאים אלו, בני נוער הגולשים באתרים פורנוגרפיים נוטים לאלימות פיזית ומילולית רבה יותר. נערים ונערות אלה גם נוטים לסבול מבעיות בבית ובמשפחה, והם בעלי הישגים נמוכים יותר בלימודים ובעלי עמדות שליליות כלפי מוריהם וכלפי בית הספר (Mesch, 2005).

לראשונה בשנת 1996 הוצא לאור בשפה הערבית תוכנית לחינוך המיני בשם אנו וגיל ההתבגרות למגזר הערבי אשר דנה בנושא החינוך לחיי משפחה וחינוך מיני שמטרתה הקניית ידע, מיומנות והתמודדות עם נושא המין, שנבנתה על ידי צוות מנוסה אשר התאים את התוכנית לתלמידים ערביים בעיקר בחטיבת ביניים. התוכנית כוללת עשרה פרקים שבתוכם חומר תיאורטי והפעלות: החינוך המיני והחינוך לחיי משפחה-הגדרות, גיל ההתבגרות, הקשר בין הורים למתבגרים, מושג "העצמי" ושינויים גופניים, גופי שלי הוא, קבלת החלטות, החברות, דעות קדומות, החינוך לאסרטיביות, לחץ קבוצתי, מסורת והרגלים, האיידס ומחלות מועברות במגע מיני (משרד החינוך והתרבות, 1996).

למרות שקיימת תוכנית חינוכית בנושא עדיין הנוער מוצא את דרכו אל המקורות החיצוניים הלא מבוקרים כגון הרשת או אמצעי המדיה כדי להשלים את הידע שלא מתקבל במסגרת החינוכית. ברוש (2007), מצביעה על נתונים שמהווים נורת אזהרה אדומה לגבי הידע של הנוער הישראלי בתחום המיניות. מחקר שערכה העלה כי 86% מהסטודנטים לוקים בידעוניהם בנושאי החינוך המיני. היא מסכמת ואומרת שכמו שמלמדים מתמטיקה, היסטוריה ואנגלית יש ללמד התנהגות מינית בריאה, אחראית ומושכלת. מין, חיי משפחה ואהבה הם נושאים מרכזיים בחייו של כל אדם לאורך כל החיים. ידע מעודכן בנושאים האלו יחזק גם את התחושה והפתיחות של המורה עצמו, את ביטחונו העצמי ואת יכולתו להיות משמעותי וקשוב לתלמידיו משפחתו והחברה כולה.

3.5 הרציונאל ללימוד חינוך מיני

התפשטות אפידמיית האיידס בעולם לא השאירה אף מדינה מחוסנת נגד מחלה זו, מספר האנשים הסובלים ממחלת האיידס עולה בהתמדה, עם התפשטות המחלה נושא החינוך המיני הפך להיות כחלק מתוכנית המלחמה במחלת האיידס, החינוך המיני מאפשר לאנשים לרכוש ידע ולפתח מיומנויות, שישמשו אותם להגן על עצמם ועל סביבתם ויקטיין את סיכון ההידבקות במחלות. למרות כל זה ישנה אי הסכמה באיזו מתכונת יועבר החינוך המיני, קיים דיון רחב אודות יתרונות וחסרונות החינוך המיני, ישנם הטוענים שצריך ללמד הימנעות מקיום יחסי מין. אחרים טוענים שצריך ללמד הנושא במתכונת רחבה יותר. שתי הגישות לחינוך המיני חולקות חזון משותף והוא בלימת התפשטות מחלת האיידס ומחלות מין אחרות דרך חינוך נכון (Halperin, 2004).

מתנגדי החינוך המיני מצהירים שידע אודות המין יגביר את הפעילות המינית בין המתבגרים, לעומת זאת התומכים טוענים שחינוך מיני יגרום לירידה בהריונות לא רצויים, החינוך המיני בארצות הברית שונה מבית ספר לבית ספר וממדינה למדינה, אין תוכנית אחידה של הממשל ללימוד נושא זה. (1986 Marsiglio & Mott), במחקר שביצעו בקרב בני 15-16 שנים אשר קיבלו חינוך מיני בבית הספר נמצא שהם פחות פעילים מינית בהשוואה לאלו שלא קיבלו חינוך מיני. אלו שקיבלו חינוך מיני וקיימו יחסי מין השתמשו תמיד באמצעי מניעה, החינוך המיני עזר להם להבין את סוגי אמצעי המניעה ואיך להשתמש בהם. למרות כל היתרונות עדיין נמצאים אנשים החושבים שחשיפה לאמצעי מניעה תגרום למתבגרים להתחיל יותר מוקדם בקיום יחסי המין.

גימוט ופונג (Fong & Jemmott, 1998), הוכיחו שתוכנית חינוך למין בטוח הפחיתה את תדירות קיום יחסי המין בין המתבגרים אשר בעבר קיימו יחסי מין. כמו כן חלה אצלם עליה בשימוש באמצעי מניעה. לעומת זאת מתבגרים שלא קיימו יחסי מין והשתתפו בתוכנית החינוך המיני המשיכו לא לקיים יחסי מין ואם מישהו מהקבוצה הזו קיים יחסי מין אז השתמש באמצעי מניעה.

פרק 4 - מתודולוגיית המחקר

4.1 השאלון שאלון המחקר

במחקר הנוכחי בדקתי את העמדות של אמהות בין הגילאים 30-50 בנצרת בנושא החינוך המיני של ילדיהן. השווייתי בין אמהות נוצריות לעומת אמהות מוסלמיות, בהתייחסות לרמת ההשכלה והגיל. האמהות מלאו שאלון עמדות אודות החינוך המיני שחולק באופן אקראי בשכונות שונות בנצרת, אשר נבנה על ידי חוקרים בראשותו של פרופ' בלינדון (Blendon, 2004), מאוניברסיטת הארוורד. השאלון תוקף באמצעות שני סקרים לאומיים רחבים: זרוע אחד הופנתה לגבי האוכלוסייה הכללית והזרוע השנייה הופנתה למנהלי בתי הספר, יסודיים, חטיבת ביניים ותיכונים.

הזרוע הראשונה כללה 1759 נשאלים שחולקו ל-1001 הורים ילדים בכיתות ז' עד י"ב עם סטית תקן של $\pm 3\%$ ו-758 נשאלים מגילאים 18 ומעלה עם סטית תקן של $\pm 4.7\%$. הזרוע השנייה כללה 303 מנהלי בתי ספר יסודיים, חטיבת ביניים ותיכונים אשר נבחרו באופן אקראי מסך כל בתי הספר בארצות הברית וחולקו לפי אזורים (עירוניים וכפריים) עם סטית תקן של $\pm 6\%$.

מטרת השאלון לבדוק עמדות של הורים ואנשים מעל לגיל 18, כמו כן לבדוק עמדות של מנהלי בתי ספר שונים בארצות הברית. השאלון פורסם כקובץ באתר של קרן משפחת הנרי קייזר שבארצות הברית. השאלון התייחס לעמדות בנושא החינוך המיני בקרב הורים, השאלות נשאלו באופן פתוח דרך שיחה טלפונית (ראה נספח 2 שאלון באנגלית), לכן השתמשתי בשאלון זה כדי לבדוק את עמדות האמהות הערביות בנצרת אודות החינוך המיני אילו אופן השימוש בשאלון היה בשיטה סגורה, האמהות נדרשו למלא טופס של שאלות סגורות (ראה נספח 3 שאלון מתורגם לערבית).

4.2 מודל המחקר

המחקר הוא אמפירי כמותני שבדק הבדלים בין שתי קבוצות אמהות ערביות: מוסלמיות ונוצריות בישראל.

4.3 המדגם

אמהות ממוצא ערבי מהעיר נצרת. המחקר הנוכחי התאפיין בזה שאוכלוסיית המחקר הינה אוכלוסייה ייחודית, הילדים לומדים באותה מערכת חינוך וכפופים לאותו פיקוח חינוכי.

4.4 גודל המדגם

לשם חישוב גודל המדגם השתמשתי בתוכנת Sample size calculator. גודל המדגם נקבע לפי שיטת הדגימה האקראית בהנחה דו-כיוונית עם רמת המובהקות 5%. אוכלוסיות המדגם שלי הן נשים ערביות שגרות בנצרת בין גילאים 30-50 שנה, גודל המדגם הנחוץ הוא 370, ענו על השאלון 371 משתתפות מהן 187 נוצריות ו-184 מוסלמיות, במשתנה הגיל חולק לשתי קטגוריות, שכבה אמהות צעירות מגיל 30-40 כללה 233 משתתפות מהן 118 מוסלמיות ו-115 נוצריות, שכבת אמהות מבוגרות מגיל 41-50 שכללה 138 משתתפות מהן 66 מוסלמיות ו-72 נוצריות, במשתנה ההשכלה חולק לשלוש רמות" תיכון, על תיכוני ואקדמאי, 76 משתתפות עם השכלה תיכונית מהן 54 מוסלמיות ו-22 נוצריות, 87 משתתפות עם השכלה על תיכונית מהן 34 מוסלמיות ו-53 נוצריות ו-208 משתתפות עם השכלה אקדמאית מהן 96 מוסלמיות ו-112 נוצריות.

מודל המדגם הוא מדגם נוחות, השאלונים חולקו בשכונותיה השונות של נצרת שרוב תושביה הם מוסלמים לכן היה צורך לאתר אמהות בגילאים הנדרשים למחקר בשכונות הנוצריות, בשכונות שונות חלק מהתושבים התנגדו למילוי השאלון.

4.5 עיבודים סטטיסטיים

העיבודים אשר ביצעתי כוללים טבלאות צלוח (Cross tabs) ומבחן חי בריבוע על מנת לבחון טיב התאמה בשכיחויות אשר נצפו בקבוצות הניסוי השונות.

4.6 שאלות והשערות המחקר

שאלות המחקר:

- האם קיים הבדל בין אמהות מוסלמיות ונוצריות במגזר הערבי בעמדות בנושא החינוך המיני?
- האם ההבדלים בין האמהות הנוצריות והמוסלמיות נשמרים בקבוצות גיל שונות?
- האם ההבדלים בין האמהות הנוצריות והמוסלמיות נשמרים בקבוצות השכלה שונות?

השערות המחקר:

ימצא הבדל משמעותי בעמדות של האמהות המוסלמיות לעומת האמהות הנוצריות.
ימצא הבדל משמעותי בעמדות של האמהות הנוצריות והמוסלמיות בקבוצות הגיל השונות.
ימצאו הבדלים בעמדות האמהות הנוצריות והמוסלמיות בנושא המין בקבוצות ההשכלה: תיכון, מעל לתיכון ואקדמאית.

4.7 כלי המחקר

שאלון מובנה Blendon (2004), שתורגם מאנגלית לערבית (תרגום דו-כיווני) ועבר הגהה על ידי מומחה לשפה ערבית, אשר בודק את עמדת ההורים בנושא החינוך המיני בבית ובבתי ספר במגזר הערבי. השאלון נלקח מאוניברסיטת הרווארד. כולל שאלות של עמדות הורים כלפי החינוך המיני עבור ילדיהם (ראה נספח 3 שאלון בערבית).

השאלון מורכב משני חלקים: שאלון דמוגרפי שכולל גיל, דת, שנות לימוד, מקום מגורים, מצב משפחתי, מספר ילדים, מצב כלכלי, רמת דתיות.

החלק השני מכיל 42 שאלות סגורות אשר בודקות את עמדות ההורים בהקשר לחינוך מיני: בשאלות 1-7 מגדרים את הבעיות שנראו הכי חשובות בעיני האמהות בקרב בניהן ובנותיהן, השאלות כללו 39 תכנים הנוגעות לבעיות מיניות כמו הריון לא רצוי, מחלות מין ואיידס, יחסי מין ובעיות חברתיות כגון לחץ חברתי, חוסר בידע, שימוש באלכוהול וסמים, חינוך, בעיות משפחתיות כגון גירושין, ערכים משפחתיים וערכים דתיים (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

בשאלות 8-33 בודקים עמדות כלפי החינוך המיני בתוך המוסדות החינוכיים, השאלות כללו 90 תכנים כגון חשיבות החינוך המיני כחלק מהתוכנית הלימודית, האם יש דיון אודות החינוך המיני בחברה, השפעת החינוך המיני על הנוער, מה ההורים מצפים מבית הספר ללמד, עמדות אודות יחסי המין בין המתבגרים מה מותר ומה מקובל, נושאים שצרכים ללמד אותם בבית הספר והתאמה לשכבות, עמדות אודות הומוסקסואליות ולסביות מה צריך ללמד ומה לא, הגילאים בהם הבנים והבנות מתחילים לקיים יחסי מין, מידע אודות אמצעי מניעה, האם יש קשר בין בית הספר להורים, ביטחו ההורים בכישרונות המורים ללמד נושא חינוך מיני (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

בשאלות 34-42 בודקים את הקשר בין ההורים לילדיהם בנושא חינוך מיני, השאלות כללו 33 תכנים הנוגעות ביחס בין ההורים למתבגרים אודות נושאי המין השונים והאם קיים דיון כמה ההורים רוצים לדעת על ילדיהם (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

4.8 ממצאים

משתנה הדת

האמהות השיבו על השאלון שכלל 42 שאלות. כל שאלה מכילה בתוכה מספר תכנים שנבדקים. נערך מבחן חי בריבוע ונמצא הבדל מובהק בין שתי קבוצות האמהות ב 26 שאלות, טבלאות 1א, 2א, 3א מראות את התכנים שבהם נמצאו הבדלים מובהקים בין שתי קבוצות האמהות. ב 16 שאלות נמצאה הסכמה רחבה בין האמהות הנוצריות למוסלמיות טבלאות 1ב, 2ב, 3ב מראות התכנים שבהם נמצאו הסכמה רחבה ואחוזי האמהות משתי הדתות שהצביעו בעד התכנים. להלן פירוט הממצאים:

הבעיות שנראו הכי חשובות בעיני האמהות בקרב בניהן ובנותיהן בשאלות 1-7

בבדיקת העמדות כלפי הבעיות השכיחות ביותר שהאמהות רואות אותן אצל ילדיהן, השאלון כלל 7 שאלות שכללו 39 תכנים אשר מתוכן רק 8 תכנים נמצאו הבדל מובהק בין שתי קבוצות האמהות כפי שמפורט בטבלה 1א (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

הנושאים שמפורטים בטבלה 1א מראים את אחוזי האמהות הנוצריות והמוסלמיות שהביעו דאגה לנושאים שבטבלה. ניתן לראות שהאמהות המוסלמיות היו יותר מודאגות מהאמהות הנוצריות מהנושאים שמופעים בטבלה, הטבלה מראה גם שאחוז גבוהה מהנוצריות היו מודאגות מאותם נושאים למרות המובהקות הסטטיסטית.

טבלה 1א

אחוזי האמהות הנוצריות והמוסלמיות שהצביעו בעד התכנים, ערכי המובהקות, החי בריבוע בשאלות מ

1-7

תכנים	P<	X ²	% נוצריות	% מוסלמיות
התרחקות מהדת	0.004	7.84	25.7	39.7
אובדן וחוסר אכפתיות	0.0001	22.26	16.0	32.6
השפעת המדיה אמצעי התקשורת	0.001	1.52	7.0	13.0
הריון לא רצוי	0.0018	214.7	69.5	73.9
הידבקות במחלות מין	0.0001	254.42	75.9	80.4
שימוש באלכוהול וסמים	0.035	242.8	80.2	85.9
קיום יחסי מין בין הבוגרים הוא לא מוסרי	0.042	135.2	88.8	91.3
קיום יחסי מין בין הבוגרים הוא חטא	0.0001	137.28	74.3	89.7

טבלה 1ב

מתייחסת לנושאים שכוללים בעיות אשר הנוער מתמודד איתם: מחלות מין והריון, יחסי מין לפני הנישואין גם בין המתבגרים. בטבלה הנ"ל מתוך 7 השאלות ב 5 תכנים נמצאה הסכמה רחבה בעמדות בין שתי קבוצות האמהות (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית). טבלה 1ב: תכנים אשר בהם יש הסכמה רחבה מאוד אך אין הבדל סטטיסטי מובהק בשאלות 1-7

תכנים	% נוצריות	% מוסלמיות
שימוש בסמים ואלכוהול הוגדר כבעיה גדולה שהמתבגרים נתקלים בה	57.2	58.7
הישגים לימודיים נמוכים	51.3	51.1
הידבקות במחלת האיידס	74.3	83.7
אלימות	80.7	82.6
קיום יחסי מין בין המתבגרים הלא נשואים הוא חטא	74.3	89.7

מעבר להבדלים, ניתן ללמוד שאחוזים גבוהים מאוד משתי קבוצות הדת מביעות דאגה לרוב הנושאים שהופיעו בטבלאות 1א, 1ב.

עמדות האמהות כלפי החינוך המיני בתוך המוסדות החינוכיים שאלות 8-33

טבלה 2א מתייחסת לעמדות האמהות הנוצריות והמוסלמיות כלפי חינוך מיני בתוך המוסדות החינוכיים, השאלון כלל 25 שאלות בנושא שכללו 90 תכנים שמתוכן נמצאו הבדלים מובהקים ב 23 תכנים, אשר מתייחסים לנושא החינוך המיני כחלק מהתוכנית הלימודית אשר על משרד החינוך לממן ואיך זה משפיע על נושאים כגון מניעת הריון, אי הידבקות במחלות מין, לקיחת החלטות אחראיות בנושא המין דחייית קיום יחסי מין והתאמת נושאי החינוך המיני לשכבת הגיל המתאימה, עמדות כלפי ההומוסקסואליות, גיל התחלת קיום יחסי המין, אמצעי מניעה והחשיפה להם, קיום תוכנית לימודית בבתי הספר (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

טבלה זו, למרות ההבדל הסטטיסטי המובהק, מצביעה על קרבה בעמדות האמהות הנוצריות והמוסלמיות בנושאים רבים. ההבדל היותר משמעותי היה בעמדות לפיהם אמהות מוסלמיות הביעו עמדה שמשרד החינוך צריך לממן תוכנית חינוך מיני המלמד מוסר וטענו שנשיקה הארוטית היא דבר אסור בין המתבגרים. כמו כן, בעמדה כלפי לימוד נושא ההומוסקסואליות, יותר מוסלמיות דרשו ללמד שנושא זה

שגוי לעומתן הנוצריות ביקשו שנושא זה ילמד ללא כל דעה. המוסלמיות הביעו עמדה יותר מהנוצריות שקיום יחסי מין אצל הבנים צריך להיות רק אחרי הנישואין. לעומת זאת, יותר נוצריות רואות שלימוד אודות אמצעי מניעה זה יגרום למתבגרים לקיים יחסי מין בטוחים בעתיד.

טבלה 2א

אחוזי האמהות הנוצריות והמוסלמיות שהצביעו בעד התכנים, ערכי המובהקות, החי בריבוע בשאלות מ

8-33

תכנים	P<	X ²	% נוצריות	% מוסלמיות
חשוב מאוד שהחינוך המיני יהיה חלק מתוכנית הלימודית	0.046	194.81	88.8	81
הימנעות מהריון	0.004	96.02	64.2	61.4
דחית קיום יחסי מין	0.004	96.02	52.4	54.3
על משרד החינוך לממן נושא החינוך המיני שמונע קיום יחסי מין לפני הנישואין	0.0001	92.08	51.3	72.8
על משרד החינוך לממן את תוכנית החינוך המיני הכולל אשר מלמד אודות אמצעי מניעה	0.0001	92.08	31.6	10.3
הימנעות מקיום יחסי מין	0.012	47.35	34.9	60.9
נשיקה ארוטית	0.0001	48.02	32.6	63.3
נושא הריון והתפתחות העובר מתאים לחטיבת ביניים	0.015	112.1	41.7	27.2
איך משתמשים ומשגים אמצעי מניעה מתאים לתיכון	0.011	82.36	55.1	46.7
דחיית קיום יחסי מין לגיל מבוגר מתאים לחטיבת ביניים	0.005	103.02	46	41.8
דחיית קיום יחסי מין עד לאחר הנישואין מתאים לתיכון	0.004	108.2	50.3	45.7
איך לשוחח עם בן הזוג והצוות גבולות ביחסים ביניהם מתאים לתיכון	0.009	62.46	58.8	42.4
בחירות מיניות מבוססות על ערכים מתאים לתיכון	0.03	53.35	42.8	35.3

32.1	18.7	73.69	0.009	לימוד הומוסקסואליות הוא דבר שגוי
38.6	52.9	73.69	0.009	צריך ללמד אל ההומוסקסואליות בלי לדיין אם זה דבר שגוי או מקובל
52.7	38.5	153.76	0.01	הבנים צריכים לקיים יחסי מין אחרי הנישואין
72.3	75.9	376.95	0.013	הבנות צריכות לקיים יחסי מין אחרי הנישואין
39.1	49.7	38.4	0.023	הבנות ממתונות בקיום יחסי מין עד גיל מבוגר
56.5	42.2	30.37	0.047	מתן אינפורמציה למתבגרים על אופן השגת ושימוש באמצעי מניעה מעודד אותם לקיים יחסי מין בגיל מוקדם
50	64.7	41.4	0.01	מתן אינפורמציה למתבגרים על אופן השגת ושימוש באמצעי מניעה תגרום להם לקיים יחסי מין בטוח בעתיד
29.3	24.1	40.87	0.043	נושא החינוך המיני לא נלמד בבית הספר
40.8	27.8	40.87	0.025	בית הספר לא הודיע על התוכנית החינוך המיני שלומדים הילדים
40.8	46.5	59.88	0.002	הילדים מוכנים חלקית להתמודד עם נושא המין

טבלה 2 ב מציגה נושאים שבהם יש הסכמה רחבה בין עמדות הנוצריות והמוסלמיות כלפי חינוך מיני בתוך המוסדות החינוכיים שכוללת את הנושאים הבאים: דיון בחברה הערבית אודות החינוך המיני, השפעת החינוך המיני, גישת האמהות כלפי החינוך המיני אודות ילדיהן ואי קיום יחסי מין לפני הנישואין, האם ללמד החינוך המיני כחובה בבתי הספר, התאמת נושאים לשכבת גיל, מה מעדיפות האמהות ללמד אודות נושא אמצעי המניעה (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

טבלה 2 ב

תכנים אשר בהם יש הסכמה רחבה מאוד אך אין הבדל סטטיסטי מובהק בשאלות 8-33

תכנים	% נוצריות	% מוסלמיות
בחברה יש דיון וקונפליקטים אודות נושא החינוך המיני	89.8	88.6

63.0	69.0	החינוך המיני בבית הספר משפיע מאוד על הימנעות מהידבקות במחלות מין
55.5	58.8	החינוך המיני בבית הספר משפיע מאוד על קבלת החלטות אחראיות בנושא מין
72.8	67.9	יש צורך להצבת גבולות למתבגרים בנושא המין עליהם לדעת מה מקובל ומה אסור
67.9	67.4	הימנעות מקיום יחסי מין לפני הנישואין הינה נורמה מצופה מכל התלמידים בכל הגילאים
84.8	86.6	יחסי מין לפני נישואין עלול להשפיע באופן שלילי מבחינה נפשית ופיזית
78.3	84	נושא החינוך המיני צריך להיות נושא חובה בבית הספר
57.1	62.2	לימוד אודות מחלת האיידס מתאימה לחטיבת ביניים
53.3	60.4	לימוד אודות מחלות מין אחרות מתאימה לחטיבת ביניים
50	55.1	לימוד אודות ארגון ותכנון הריון מתאים לתיכון
50	51.3	איפה ניתן לבדוק מחלות מין מתאים לתיכון
62	62.2	איך להתמודד עם הנושאים הרגישים ושינויי ההתבגרות מתאים לחטיבת ביניים
54	58.3	לימוד אודות אוננות מתאים לחטיבת ביניים
50.4	51.9	איך לדבר עם המתבגר על מין ויחסים אינטימיים מתאים לחטיבת ביניים
90.1	82.5	הימנעות מקיום יחסי מין הוא דבר המועדף למתבגרים אך ישנם מתבגרים שאינם נמנעים, אמצעי הבהרה בנושאים מן הוא דבר חשוב מאוד
51.2	54.5	אי מתן אינפורמציה על שימוש והשגת אמצעי מניעה גורמת למתבגרים יחסי מין לא בטוחים

הקשר בין ההורים לילדיהם בנושא חינוך מיני בשאלות 34-42

טבלה 3א מתייחסת לקשר בין האמהות לילדיהן בנושא חינוך מיני, השאלון כלל 8 שאלות שכללו 33 תכנים אשר התייחסו לתגובת האמהות לנושאי החינוך המיני כלפי ילדיהן, ואם דיינו איתן נושאים אלו, ביטחונן בתוכניות הנלמדות, רצונן לדעת על הקשר של המתבגרים עם המין האחר, האם הן נחשבות

לליבראליות, ואיזה חינוך מיני הן קיבלו מהוריהן ואם הנושא מקובל בחברתן (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

בטבלה נראה שיותר מוסלמיות מאשר נוצריות לא דנו בנושא החינוך המיני עם ילדיהם ונושא אמצעי המניעה. כמו כן החינוך המיני אשר ילדיהן מקבלים בבית הספר מכריח אותן לשוחח איתם בבית בנושא רגיש זה ולא דנו בנושא אמצעי מניעה עם ילדיהן. האמהות הנוצריות יותר מהמוסלמיות רוצות לדעת אודות הקשר של ילדיהן עם המין האחר, ועד כמה הקשר שלהם אינטימי עם המין האחר. הנוצריות יותר מהמוסלמיות טוענות שנושא החינוך המיני יותר מקובל בחברתן והחינוך המיני בבתי הספר מציג נושאים שאינן רוצות לשוחח בהם עם ילדיהן. יותר נוצריות דנו ב נושא אי הידבקות במחלות מין ואיידס עם ילדיהן מאשר מוסלמיות. יותר אמהות נוצריות, בהשוואה לחינוך המיני שהן קיבלו מהוריהן, הגדירו את עצמן כליבראליות מאוד וטענו שבתי הספר היום מלמדים נושא החינוך המיני יותר טוב מבעבר ושהן קיבלו חינוך מיני מועט מהוריהן והנושא מקובל חלקית בחברתן.

טבלה 3א

אחוזי האמהות הנוצריות והמוסלמיות שהצביעו בעד התכנים, ערכי המובהקות, החי בריבוע בשאלות מ

8-33

תכנים	P<	X ²	% נוצריות	% מוסלמיות
החינוך המיני בבתי הספר מציג נושאים שאינני רוצה לשוחח בהם עם ילדי	0.01	56.52	79.1	66.8
החינוך המיני אשר ילדי מקבלים בבית הספר מכריח אותי לשוחח איתם בבית בנושא רגיש זה	0.043	24.96	47.1	60.3
האמהות בוטחות מאוד בערכים של תוכנית החינוך המיני שילדיהם מקבלים בבית הספר	0.019	55.6	35.3	22.3
האמהות דנו בנושא אי הידבקות במחלות מין ואיידס	0.019	55.6	48.1	35.3
האמהות לא דנו בנושא אי הידבקות במחלות מין ואיידס	0.01	56.52	43.3	56
האמהות דנו בנושא אמצעי המניעה	0.019	55.6	35.3	20.7
האמהות לא דנו בנושא אמצעי המניעה	0.043	24.96	56.1	70.1
נושא החינוך המיני לא נדון	0.046	24	56.1	70.1

58.8	64.7	112.75	0.003	האמהות רוצות לדעת הכול אודות עם מי נפגשים ילדיהן
62.5	67.9	192.05	0.001	האמהות רוצות לדעת הכול על מיקום המפגש של ילדיהן עם המין האחר ומתי חוזרים הביתה
23.4	33.7	75.25	0.001	האמהות רוצות לדעת הכול כמה הקשר אינטימי
33.2	40.1	45.88	0.0001	בהשוואה לחינוך המיני שהאמהות קיבלו מהוריהן הגדירו את עצמן כליבראליות מאוד
57.1	71.7	99.58	0.001	בתי הספר היום מלמדים נושא החינוך המיני יותר טוב מבעבר
22.8	43.9	42.58	0.001	האם הורי העניקו לי מעט חינוך מיני
44.6	65.2	72.38	0.001	נושא החינוך המיני מקובל חלקית בחברה שלנו

טבלה 3 מצגיגה נושאים שבהם יש הסכמה בין עמדות האמהות הנוצריות והמוסלמיות אודות הקשר שלהם עם ילדיהן בנושא חינוך מיני כגון תגובת האמהות לנושאי החינוך המיני כלפי ילדיהם, ואם הדיון נבע כתוצאה מחשיפת הילדים לחינוך המיני (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

טבלה 3ב

תכנים אשר בהם יש הסכמה רחבה מאוד אך אין הבדל סטטיסטי מובהק בשאלות 34-42

תכנים	% נוצריות	% מוסלמיות
האמהות לא הסכימו עם האמירה שילדיהן מקבלים חינוך מיני ברמה מספיקה לכן הן לא מדברות איתם בנושא זה	80.7	76.1
דיון אודות נושא החינוך המיני לא נבע כתוצאה מהנושאים שילדיהן למדו בבית הספר	55.1	58.7

משתנה הגיל

השערתני היא שיהיה הבדל בעמדות של האמהות הצעירות והמבוגרות.

במשתנה הגיל חולקו האמהות לשתי קטגוריות, שכבה אמהות צעירות מגיל 30-40 כללה 233 משתתפות מהן 118 מוסלמיות ו 115 נוצריות, שכבה אמהות מבוגרות מגיל 41-50 שכללה 138 משתתפות מהן 66 מוסלמיות ו 72 נוצריות. שכבת הגיל הצעירה של האמהות הנוצריות נבדקה מול שכבת הגיל הצעירה של האמהות המוסלמיות. מתוך 26 השאלות שנמצאו מובהקות בדת, נמצאו 13 שאלות שכללו 15 תכנים עם מובהקות סטטיסטית בשכבת הגיל הצעירה.

תכנים שנמצאה בהן מובהקות סטטיסטית בשכבת הגיל הצעירה של האמהות בשאלות 1-42

טבלה 4 מציגה את התפלגות האמהות נוצריות ומוסלמיות בגילאים 30-40 שנה במשתנה דת-גיל והתייחסותן לנושאים כגון בעיות שמדאיגות את ילדיהן, השפעת החינוך המיני על הילדים, מימון חינוך מיני על ידי משרד החינוך, על המתבגר להימנע מקשר מיני, התאמת נושאים לשכבת גיל, מתי על הבנות לקיים יחסי מין, חשיפה לאמצעי מניעה ומין בטוח, תגובות האמהות על נושאי החינוך המיני כלפי ילדיהן, לימוד החינוך המיני כיום, חינוך מיני שקיבלו האמהות והאם החינוך המיני מקובל בחברה שלהן בטבלה נראה שהאמהות (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

יותר אמהות מוסלמיות רוצות שמשרד החינוך יממן נושאים המלמדים מוסר לעומתן האמהות הנוצריות טוענות שלימוד חינוך מיני יגרום למתבגרים לקיים יחסי מין בטוחים. יותר אמהות מוסלמיות רואות בבעיות אובדן וחוסר אכפתיות, השפעת אמצעי התקשורת והריון לא רצוי כבעיות הכי חשובות שנתקלים בהם ילדיהן ורואות שחינוך מיני בבתי הספר משפיע על אי כניסה להריון ועל המתבגר להימנע מנשיקה ארוטית, כמו כן שהבנות חייבות להמתין בקיום יחסי מין עד לאחר הנישואין ומתן ידע אודות אמצעי מניעה ומיקום רכישתם תעודד אותם לקיים יחסי מין בגיל מוקדם. נוצריות יותר מאשר מוסלמיות טענו שדיון בנושאי מין מקובל יותר בחברה שלהן.

טבלה 4

אחוזי האמהות הנוצריות והמוסלמיות בשכבת הגיל הצעירה שהצביעו בעד התכנים, ערכי המובהקות, החי בריבוע בשאלות מ 1-42

תכנים	P<	X ²	% נוצריות	% מוסלמיות
אובדן וחוסר אכפתיות	0.001	10.371	15.7	33.9

42.4	29.6	4.144	0.042	השפעת המדיה אמצעי התקשורת
67.8	63.5	8.391	0.015	הריון לא רצוי הוגדר על ידי האמהות כבעיה גדולה אשר נתקל בה המתבגר
62.7	59.1	8.014	0.018	חינוך מיני בבית הספר משפיע מאוד על המתבגרים באי כניסה להריון
78	53	16.095	0.0001	משרד החינוך צריך לממן נושאי החינוך המיני שמונע קיום יחסי מין לפני הנישואין
63.6	29.6	27.683	0.0001	נשיקה ארוטית
52.5	53	6.378	0.041	לימוד אודות הריון ולידה מתאים ליסודי
46.6	54.8	10.569	0.014	לימוד אודות דחיית קיום יחסי מין עד אחרי הנישואין מתאים לתיכון
77.01	72.2	12.049	0.017	על הבנות להמתין בקיום יחסי מין עד לאחר הנישואין
56.8	36.5	6,664	0.01	האמהות טוענות שמתן מידע אודות אמצעי מניעה ומיקום רכישתם תעודד קיום יחסי מין בגיל מוקדם
54.2	66.1	7.327	0.007	האמהות טוענות שמתן מידע אודות אמצעי מניעה ומיקום רכישתם תגרום לקיום יחסי מין בטווח בעתיד
68.6	78.3	4.635	0.031	איני מסכימה שהחינוך המיני בבית הספר מעלה נושאים שאיני רוצה לדון בהם עם ילדי
60.8	69.6	7.080	0.029	חינוך מיני שילדי מקבלים הוא יותר טוב היום מאשר בעבר
16.9	46.1	19.110	0.0001	הורי חינוכו אותי חינוך מיני דל
41.5	72.2	19.763	0.0001	החינוך המיני בחברת האמהות מקובל חלקית

תכנים שנמצאה בהן הבדל מובהק סטטיסטי בשכבת הגיל המבוגרת של האמהות בשאלות 1-42

טבלה 5 מציגה את התפלגות האמהות נוצריות ומוסלמיות בגילאים 41-50 שנה במשתנה דת-גיל, והתייחסותן לנושאים כגון: בעיות שמתמודד איתם המתבגר, יחסי מין בין הבוגרים, האם לכלול החינוך

המיני בתוכנית הלימוד והשפעתו על הנוער, מימון תוכנית החינוך המיני על ידי משרד החינוך, התאמת נושאים לפי שכבת גיל, חשיפה לאמצעי מניעה ומין בטוח, רמת התמודדות הילדים עם נושאי מין (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

בטבלה 5 ניתן לראות שנושא מחלות המין מדאיג באחוז גבוהה את האמהות בכלל. יותר אמהות מוסלמיות מאשר נוצריות רואות בקיום יחסי מין בין הבוגרים כחטא, יותר נוצריות מאשר מוסלמיות טוענות שהחינוך המיני חשוב מאוד שיהווה חלק מהתוכנית הלימודית וכמו כן החינוך המיני ישפיע מאוד על הימנעות מכניסה להריון לא רצוי, יותר אמהות המוסלמיות מוסיפות לטעון שהחינוך המיני צריך ללמד מוסר לעומתן הנוצריות טוענות שהחינוך המיני יצייד המתבגרים במידע חשוב שיעזור להם לקיום מין בטוח בעתיד, יותר נוצריות טוענות שהדיון בנושא המין לא נבע כתוצאה מהחינוך שילדיהן קיבלו בבית הספר וטענו שהשימוש באמצעי מניעה ומיקום השגתן מתאים לתיכון ואילו דחיית קיום יחסי מין לגיל מבוגר מתאים לחטיבת ביניים, וטענו שבית הספר הודיע להן על נושא החינוך המיני שנלמד ואילו המתבגרים מוכנים חלקית להתמודד עם נושאי המין.

טבלה 5

אחוזי האמהות הנוצריות והמוסלמיות בשכבת הגיל המבוגרת שהצביעו בעד התכנים, ערכי המובהקות, החי בריבוע בשאלות מ 1-42

תכנים	P<	X ²	% נוצריות	% מוסלמיות
הידבקות במחלות מין הינה בעיה גדולה	0.049	3.873	81.9	89.4
יחסי מין לפני הנישואין בין הבוגרים הוא חטא	0.012	6.256	62.5	77.3
החינוך המיני חשוב מאוד שיהווה חלק מהתוכנית הלימודית	0.024	7.478	93.1	77.3
חינוך מיני ישפיע מאוד על הימנעות מכניסה להריון לא רצוי	0.041	6.402	72.2	59.1
משרד החינוך צריך לממן נושא החינוך המיני שמונע קיום יחסי מין לפני הנישואין	0.001	11.373	48.6	72.7
איך להשתמש באמצעי מניעה ומיקום השגתן מתאים לתיכון	0.0001	18.026	66.7	39.4
דחיית קיום יחסי מין לגיל מבוגר מתאים לחטיבת ביניים	0.002	14.691	51.4	33.3
מתן מידע אודות אמצעי מניעה ומיקום	0.036	4.380	62.5	42.4

				רכישתם יגרום למתבגרים לקיים מין בטוח בעתיד
40.9	61.1	10.356	0.006	בית הספר הודיע לנו על נושא החינוך המיני שנלמד
42.4	48.6	8.102	0.044	המתבגרים מוכנים חלקית להתמודד עם נושאי המין
63.6	80.6	6.931	0.008	חינוך מיני בבית הספר מציע נושאים שאיני רוצה לדיינם עם ילדי
25.8	52.4	8.107	0.004	לא מסכימה שהחינוך המיני שילדי מקבלים בבית הספר מכריח אותי לדיין איתם נושא חשוב זה
50	47.2	7.913	0.048	בוטחת חלקית בערכי החינוך המיני שילדי מקבלים בבית הספר
42.4	62.5	4.231	0.04	דיון אודות נושא המין לא נבע כתוצאה מהנושאים שילדי למדו בבית הספר
63.6	62.5	7.889	0.048	האמהות רוצות לדעת הכול לאן המתבגרים הולכים לפגוש את המין האחר ומתי חוזרים
50	54.2	11.318	0.01	דיון בנושא חינוך מיני מקובל חלקית בחברה שלנו

אמהות משתי שכבות הגיל נוצריות ומוסלמיות רואות שהחינוך המיני ישפיע על אי כניסה להריון ומתן מידע אודות אמצעי מניעה ומיקום רכישתם יגרום למתבגרים לקיים יחסי מין בטוחים בעתיד, כמו כן אינן מסכימות שהחינוך המיני בבית הספר מעלה נושאים שהן לא רוצות לדיין עם ילדיהן. אמהות מוסלמיות משתי שכבות הגיל רואות בחינוך המיני כאמצעי ללימוד מוסר שצריך להיות ממומן על ידי משרד החינוך, הנוצריות משתי השכבות הסכימו חלקית עם הצהרה זו. אמהות מבוגרות נוצריות טוענות שלימוד חינוך מיני מתאים לחטיבת ביניים לעומתן האמהות הצעירות הן מוסלמיות ונוצריות טוענות שהנושא מתאים לתיכון. האמהות הנוצריות משתי שכבות הגיל רואות שהחינוך המיני בחברן מקובל חלקית ואילו האמהות המוסלמיות בחלקן לא מסכימות עם ההצהרה זו.

משתנה ההשכלה

השערתי שיהיה הבדל בעמדות האמהות בנושא המין בין רמות השכלה תיכון, מעל לתיכון ואקדמאית. מתוך 26 השאלות שנמצאו מובהקים בדת, נמצאו 9 שאלות שכללו 12 תכנים עם מובהקות סטטיסטית לאמהות עם השכלה תיכונית.

תכנים שנמצא בהם הבדל מובהק סטטיסטי לאמהות עם השכלה תיכונית בשאלות 1-42

בטבלת 6 נמצאה מובהקות בין אמהות נוצריות למוסלמיות עם השכלה תיכונית בנושאים הבאים: בעיות בהן נתקלים המתבגרים, חינוך מיני בבתי הספר והשפעתו, התאמת נושא חינוך מיני לשכבת גיל, גיל תחילת קיום יחסי מין, אמצעי מניעה, רמת התמודדות הילדים עם נושאי מין, תגובת האמהות כלפי נושאים מיניים אודות ילדיהן ודיון בין האמהות לילדיהן (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

ניתן לראות כי יותר אמהות מוסלמיות רואות בהידבקות במחלת מין בעיה גדולה לעומת הנוצריות אשר אף הן הצביעו על בעיה זו כבעיה גדולה. כמו כן, מגמה דומה נצפתה בעמדה כלפי היריון לא רצוי. יותר אמהות מוסלמיות טוענות ששיחות על נושאי מין לא נבעו כתוצאה מלימוד ילדיהם לנושא זה בבית ספר. יותר נוצריות רואות שחינוך מיני יגרום לדחיית קיום יחסי מין עד לגיל מבוגר, כמו כן לימוד אודות אמצעי מניעה ומיקום רכישתם גרום למתבגרים לקיים יחסי מין בטוחים בעתיד.

טבלה 6

אחוזי האמהות הנוצריות והמוסלמיות עם השכלה תיכונית שהצביעו בעד התכנים, ערכי המובהקות, החי בריבוע בשאלות מ 1-42

תכנים	P<	X ²	% נוצריות	% מוסלמיות
הריון לא רצוי הוא בעיה גדולה	0.009	9.349	72.7	85.2
הידבקות במחלת מין היא בעיה גדולה	0.04	4.199	81.8	90.7
חינוך מיני משפיע מאוד על אי כניסה להריון	0.04	6.415	86.4	53.7
חינוך מיני משפיע מאוד על דחיית קיום יחסי מין	0.02	9.798	77.3	44.4
דחיית קיום יחסי מין לגיל מבוגר מתאים לחטיבת ביניים	0.005	12.922	54.5	20.4
איך לדבר עם השותף ולהציב גבולות מתאים	0.027	7.217	63.6	35.2

				לתיכון
14.8	59.1	16.419	0.003	קיום יחסי מין אצל הבנים תלוי ברצונם
87	81.8	12.720	0.005	הבנות יכולות לקיים יחסי מין רק אחרי הנישואין
11.1	54.5	16.799	0.0001	מתן מידע אודות אמצעי מניעה ומיקום רכישתם אינו מעודד קיום יחסי מין בגיל מבוגר
53.7	31.8	9.956	0.019	האמהות טוענות שילדיהן הלומדים בבית הספר מוכנים חלקית להתמודד עם נושאי המין
90.9	68.5	4.531	0.033	חינוך מיני בבתי הספר אינו מעלה נושאים שאני לא רוצה לדיינם עם ילדי
55.6	22.7	4.416	0.036	הדיון בנושאי המין לא נבע כתוצאה מלימוד שילדי קיבלו בבית הספר

תכנים שנמצאה בהן הבדל מובהק סטטיסטי לאמהות עם השכלה על תיכונית בשאלות 1-42

מתוך 26 השאלות שנמצאו מובהקות בדת, נמצאו 10 שאלות שכללו 11 תכנים עם מובהקות סטטיסטית לאמהות עם השכלה על תיכונית. טבלת 7 מתייחסת לאמהות נוצריות ומוסלמיות עם השכלה על תיכונית, במשתנה דת-השכלה בנושאים הבאים תוכנית חינוך מיני כחלק מהתוכנית וממונה על ידי משרד החינוך, ממה למנע בקשר עם השותף המיני, נושא ההומוסקסואליות, מתי הבנות יכולות לקיים יחסי מין, אמצעי מניעה ומין בטוח, תגובת האמהות כלפי נושאי מין הקשורים לילדיהן ומידת ביטחונם בתוכנית החינוך המיני, מידת הליבראליות שלהן ורמת החינוך המיני שקיבלו מהוריהן (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

בטבלה 7 ניתן לראות כי יותר אמהות נוצריות רואות בנושא החינוך המיני כחשוב שצריך לכלול אותו בתוכנית הלימודית. גם כאן האמהות המוסלמיות רואות יותר שתוכנית החינוך המיני צריכה ללמד מוסר, ובנשיקה ארוטית כאקט אסור. לעומתן, יותר נוצריות רואות שצריך ללמד אודות הומוסקסואליות מבלי לקבוע אם זה שגוי או נכון. למרות ההבדל הסטטיסטי, ניתן להבחין כי אמהות נוצריות ומוסלמיות רוצות שהבנות יקיימו יחסי מין אחרי הנישואין, יותר אמהות נוצריות בוטחות חלקית בערכי תוכנית החינוך המיני שילדיהן מקבלים מאשר מוסלמיות.

טבלה 7

אחוזי האמהות הנוצריות והמוסלמיות עם השכלה על תיכונית שהצביעו בעד התכנים, ערכי המובהקות, החי בריבוע בשאלות מ 1-42

תכנים	P<	X ²	% נוצריות	% מוסלמיות
נושא החינוך המיני חשוב מאוד שהוזה חלק מהתוכנית הלימודית	0.035	4.449	92.5	76.5
על משרד החינוך לממן נושא החינוך המיני שמונע קיום יחסי מין לפני הנישואין	0.015	5.946	62.3	82.4
הימנעות מנשיקה ארוטית	0.11	6.524	28.3	55.9
צריך ללמד אודות ההומוסקסואליות מבלי לדון אם זה שגוי או לא	0.0001	28.13	60.4	5.9
בנים צריכים להמתין בקיום יחסי מין עד לאחר הנישואין	0.016	12.128	28.3	67.6
בנות יכולות לקיים יחסי מין רק לאחר הנישואין	0.048	7.927	75.5	85.3
מתן מידע אודות אמצעי מניעה ומיקום רכישתם יגרום למתבגרים לקיים יחסי מין בטוח בעתיד	0.0001	14.875	66	29.4
האמהות לא הסכימו שחינוך מיני שילדיהן מקבלים בבית הספר מכריח אותן לדון אותם נושאים אלו	0.015	5.885	73.6	67.6
האמהות בוטחות חלקית בערכי תוכנית החינוך המיני שילדיהן מקבלים בבית הספר	0.001	13.379	67.6	32.1
האמהות מגדירות את עצמן כמאוד ליבראליות עם ילדיהן בהשוואה למה שהיה להן עם הוריהן	0.039	6.514	52.8	32.4
אמהות טוענות שקיבלו חינוך מיני דל מהוריהן	0.009	11.551	64.2	35.3

תכנים שנמצאה בהן הבדל מובהק סטטיסטי לאמהות עם השכלה אקדמאית בשאלות 1-42

מתוך 26 השאלות שנמצאו מובהקים בדת, נמצאו 13 שאלות שכללו 17 תכנים עם מובהקות סטטיסטית לאמהות עם השכלה אקדמאית. טבלת 8 מתייחסת למשתנה דת-השכלה לנושאים כגון בעיות שמתמודד איתם המתבגר, יחסי מין בין הבוגרים, האם לכלול החינוך המיני בתוכנית הלימוד והשפעתו על הנוער, מימון תוכנית החינוך המיני על ידי משרד החינוך, התאמת נושאים לפי שכבת גיל, חשיפה לאמצעי מניעה ומין בטוח, רמת התמודדות הילדים עם נושאי מין (ראה נספח 2 שאלון באנגלית נספח 3 שאלון בערבית, נספח 4 שאלון בעברית).

בטבלה 8 ניתן לראות כי יותר אמהות מוסלמיות מצפות שתוכנית החינוך המיני תלמד מוסר וטוענות שעל המתבגר להימנע מקיום יחסי מין כמו כן שילדיהן לא למדו נושא חינוך מיני בבית הספר. אמהות נוצריות יותר ממוסלמיות מצפות שתוכנית החינוך המיני תלמד את ילדיהן איך לשוחח ולהציב גבולות עם השותף מהמין האחר, האמהות הנוצריות רוצות לדעת הכול אודות המתבגרים עם מי נפגשים ומתי חוזרים הביתה. בנוסף, הן רואות שנושא אמצעי מניעה ושימוש בהם מתאים לחטיבת ביניים ועל המתבגרים לדחות קיום יחסי מין עד אחרי הנישואין והנן בוטחת חלקית בערכי החינוך המיני שמלומדים בבית הספר ורוצות לדעת הכול עד כמה היחס הוא אינטימי בין ילדיהן לשותף ממין אחר. לבסוף, הן רואות שהיום נושא החינוך המיני נלמד יותר טוב מאשר בעבר ומקובל בחברתן.

טבלה 8

אחוזי האמהות הנוצריות והמוסלמיות עם השכלה אקדמאית שהצביעו בעד התכנים, ערכי המובהקות, החי בריבוע בשאלות מ 1-42

תכנים	P<	X ²	% נוצריות	% מוסלמיות
הריון לא רצוי הוא בעיה גדולה	0.035	6.697	66.1	68.8
על משרד החינוך לממן תוכנית חינוך מיני שמונעת קיום יחסי מין לפני הנישואין	0.0001	13.398	42	63.5
הימנעות מקיום יחסי מין כוללת יחסי מין שלימים	0.048	3.905	71.4	83.3
הימנעות מנשיקה ארוטית	0.0001	12.969	28.6	53.1
לימוד אודות הריון ולידה מתאים ליסודי	0.002	12.967	51.8	58.3

35.4	56.3	11.022	0.004	לימוד אודות איך להשתמש באמצעי מניעה ומיקום השגתם מתאים לחטיבת ביניים
39.6	50.9	12.293	0.006	דחיית קיום יחסי מין עד לאחר הנישואין
40.6	64.3	12.26	0.007	איך לדבר עם השותף ולהציב גבולות
59.4	75	19.974	0.001	על הבנות להמתין בקיום יחסי המין עד לאחר הנישואין
41.7	15.2	28.275	0.0001	ילדי לא למדו חינוך מיני בבית הספר כי הנושא לא נלמד בבית הספר
49	24.1	21.205	0.0001	בית הספר לא הודיע לנו על תוכנית החינוך המיני שהוא מעביר
30.2	46.4	9.030	0.029	ילדי מוכנים חלקית להתמודד עם נושאי המין
33.3	51.8	10.687	0.014	אני בוטחת חלקית בערכי החינוך המיני שמלומדים בבית הספר
47.9	55.4	8.299	0.04	רוצה לדעת הכול עד כמה היחס הוא אינטימי בין ילדי לשותף ממין אחר
49	67.9	15.163	0.001	היום נושא החינוך המיני מלומד יותר טוב מאשר בעבר
41.7	34.8	11.044	0.011	קיבלתי מעט מאוד חינוך מיני מהורי
40.6	65.2	21.711	0.0001	דיון אודות נושאי מין מקובל חלקית בחברה שלנו

ההערה: בבדיקת השאלון לפי מודל ABC וביצוע קלסטר אנליזה נמצאו מאפיינים רגשיים והתנהגותיים דלים ביותר המאפייין הקוגניטיבי היה השכיח לכן ההתייחסות שלי לשאלון היא התייחסות קוגניטיבי.

בקבוצת ההשכלה התיכונית והאקדמאית גם נוצריות וגם מוסלמיות ראו בהריון לא רצוי כבעיה גדולה לעומתן האמהות עם ההשכלה העל תיכונית לא ציינו נושא זה כבעיה גדולה. האמהות משלושת הקבוצות נוצריות וגם מוסלמיות הסכימו הסכמה רחבה שעל הבנות להמתין עם קיום יחסי המין רק לאחר הנישואין. אמהות נוצריות משלושת קבוצות ההשכלה הסכימו יותר מהאמהות המוסלמיות שמתן מידע אודות אמצעי מניעה ומיקום רכישתם אינו מעודד קיום יחסי מין. אמהות עם השכלה תיכונית ואקדמאית הצהירו שילדיהן הלומדים בבית הספר מוכנים חלקית להתמודד עם נושאי המין.

הידבקות במחלות מין הדאיגה יותר אמהות עם השכלה תכונית עובדה שלא בלטה בהשכלה העל תכונית והאקדמאית. חינוך מיני משפיע מאוד על אי כניסה להריון עובדה שהדאיגה יותר את האמהות הנוצריות עם ההשכלה התיכונית אך האמהות משתי הקבוצות הנוספות ומחצית האמהות המוסלמיות עם ההשכלה התיכונית לא הסכימה עם הצהרה זו. אמהות נוצריות עם השכלה תיכונית ואקדמאית ראו בחינוך המיני כגורם משפיע מאוד על דחיית קיום יחסי המין ואילו אמהות מוסלמיות לא הסכימו עם הצהרה זו. בקשר למועד קיום יחסי המין אצל המתבגרים האמהות הנוצריות עם ההשכלה התיכונית מצהירות שקיום יחסי המין אצל הבנים תלוי ברצונם לעומתן האמהות המוסלמיות עם ההשכלה על תיכונית מצהירות שהבנים צריכים להמתין בקיום יחסי מין עד לאחר הנישואין. אמהות מוסלמיות עם השכלה תיכונית הצהירו שדינו נושאי חינוך מיני ללא קשר למה שילדיהן למדו בבית הספר ושתי הקבוצות האחרות ונוצריות עם השכלה תיכונית לא הסכימו עם ההצהרה הזו. האמהות המוסלמיות עם השכלה על תיכונית ואקדמאית רואות בלימוד החינוך המיני כ נושא שצריך ללמד מוסר. אמהות מוסלמיות עם השכלה אקדמאית ועל תיכונית רואות שהימנעות מנשיקה ארוטית בין המתבגרים הינה דבר מקובל ומובן מאילו ואילו האמהות הנוצריות לא הסכימו עם הצהרה זו. האמהות הנוצריות עם השכלה על תיכונית להבדיל מיתר הקבוצות רואות שצריך ללמד אודות הומוסקסואליות מבלי לדון אם זה שגוי או לא. האמהות נוצריות עם ההשכלה על תיכונית ואקדמאית בוטחות חלקית בערכי תוכנית החינוך המיני שילדיהן מקבלים בבית הספר. אמהות נוצריות עם השכלה על תיכונית להבדילן מיתר הקבוצות מגדירות את עצמן כמאוד ליבראליות עם ילדיהן בהשוואה למה שקיבלו מהוריהן בנושא המין.

פרק 5

5.1 דיון

הצורך בהבנה ובידע בסיסי בנוגע לחינוך מיני חברתי מתבסס על אמונה כי מיניות האדם טובה ובריא במהותה ומהווה חלק בלתי נפרד מהקיום האנושי ומאיכות החיים של כל פרט (ארגמן, 2005). חינוך מיני הוא חלק מהחיים אשר מתחיל מרגע הלידה ומתפתח עם הזמן עד שמגיעים לשלב ששואלים את עצמנו מה הוא מין עבורנו, מה היינו רוצים ללמד את ילדינו אודות נושא חשוב ורגיש זה. החינוך המיני הפך להיות אחת מבעיות המדיניות המורכבות ביותר בהן נתקלו קובעי המדיניות, מורכבות זו נובעת ממאפיינים ייחודיים למערכת החינוך בכלל ולחינוך המיני בפרט. ההורים הם החשובים ביותר מבין מחנכי המין של ילדיהם למרות עובדה זו הם מרגשים במבוכה כשצריכים לפתוח שיחה אודות נושאי מין עם ילדיהם (Simanski, 1998).

החברה הערבית בישראל היא חברה ייחודית במובן שהיא קולקטיביסטית ומסורתית שהדת מהווה מרכיב חשוב בחיי האנשים, וגם חלק מהחברה הישראלית בעלת האוריינטציה המערבית אינדיבידואליסטית. בעיר נצרת הן המוסלמים והן הנוצרים חיים בשכנות, למרות השוני בדת ניתן לראות את השפעת התרבות המקומית על עמדות האמהות והסכמתן הרחבה במספר נושאים שמדאיגים את החברה בכלל על כן היה חשוב לבדוק את עמדות האנשים בחברה זו כלפי החינוך המיני.

משתנה הדת

מבין הנושאים שמדאיגים מאוד שתי הקבוצות הם הישגים לימודים נמוכים, הידבקות במחלת האיידס ואלומות, שתי הקבוצות התייחסו לקיום יחסי המין בין המתבגרים הלא נשואים כחט, שימוש בסמים ואלכוהול. כמו כן נמצא דמיון רב כ-60% ומעלה בעמדות של שתי הקבוצות בנושא החינוך המיני אשר בלטו בנושאים כגון דיון וקונפליקטים אודות נושא החינוך המיני, לימוד החינוך המיני בבתי הספר משפיע מאוד על קבלת החלטות אחריות בנושא המין והימנעות מהידבקות במחלות מין, שתי הקבוצות רואות שיש צורך בהצבת גבולות למתבגרים בנושא המין, הימנעות מקיום יחסי מין לפני הנישואים הינה נורמה המצופה מכל התלמידים בכל הגילאים, יחסי מין לפני הנישואים עלולים להשפיע באופן שלילי מבחינה נפשית ופיזית, נושא החינוך המיני צריך ללמדו בנושא חובה בבית הספר, למרות שלא מקובל לקיים יחסי מין לפני הנישואין שתי הקבוצות הסכימו שישנם בני נוער המקימים יחסי מין לפני הנישואין, לכן מתן מידע אודות אמצעי מניעה יגרום למתבגרים לקיים יחסי מין בטוחים, שתי הקבוצות הסכימו שהן לא משוחחות עם ילדיהן בנושאי המין.

בשאלת המחקר הראשונה האם יש הבדלים בין אמהות מוסלמיות ונוצריות במגזר הערבי בעמדות בנושא החינוך המיני? ניתן לראות שבשאלה הראשונה מתוך השאלון שכללה 16 בעיות שלגביהן האמהות התבקשו לדווח על מידת דאגתן, האמהות המוסלמיות יותר מהנוצריות הצביעו על דאגתן מההתרחקות מהדת, אובדן וחוסר אכפתיות והשפעת המדיה אמצעי התקשורת. מאז המהפכה האסלאמית האיראנית מורגש שיש יותר ויותר מוסלמים החוזרים אל הדת ומגדלים את ילדיהם לפי עקרונות דתיים, לכן ההתרחקות מהדת בעיני האמהות המוסלמיות נתפסת כבעיה חשובה ביותר אשר מובילה לבעיה גדולה עוד יותר, שהיא האובדן וחוסר האכפתיות ושתי הבעיות הללו נגרמות כתוצאה ישירה או בלתי ישירה מהשפעת אמצעי התקשורת על הנוער. הן האמהות הנוצריות והמוסלמיות (57.2% ו 58.7%, בהתאמה) הביעו הסכמה רחבה שהשימוש באלכוהול ובסמים מהווה בעיה גדולה מאוד. כמו כן 70.1% מהאמהות הנוצריות 64.1% והמוסלמיות רואות באלימות בעיה גדולה, עמדה זו משקפת את דאגת ההורים בכול התרבויות. האתאואוי (Hathaway, 1968), טוען שעליה בהריונות לא רצויים, והדבקות במחלות המין ושימוש בסמים נבעה כתוצאה מחוסר חינוך מיני וחוסר התעניינות של הממסד הדתי והפוליטי. גם במחקר הנוכחי ניתן לראות את דאגת האמהות מהריון לא רצוי והידבקות במחלות מין. למרות שיותר מוסלמיות הביעו דאגה מנושא זה ניתן לראות קירבה בעמדות בין שתי הקבוצות הנוצריות והמוסלמיות, {הריון לא רצוי (69.5% לעומת 73.9%), הידבקות במחלות מין (75.9% לעומת 73.9%)}.

הדת הנוצרית והאסלאמית אוסרות על קיום יחסי מין לפני הנישואים ומתייחסות לזה כאל אקט לא מוסרי וחטא. השריעה האסלאמית שמה נורמות כדי לספק האינסטינקט המיני אצל האדם, ישנם חוקים בשריעה האסלאמית שנוגעים במין ובזכויות המיניות (עלוואן, 2002). במחקר הנוכחי מצאתי שיותר מוסלמיות מאשר נוצריות (91.3% לעומת 88.8%) רואות בקיום יחסי המין בין הבוגרים לפני הנישואים כי אקט לא מוסרי וחטא (89.7% לעומת 74.3%). גם כאן, למרות ההבדלים הסטטיסטיים, ניתן לראות קרבה בעמדות החברה הנוצרית שנתפסת כיותר ליבראליות שהינה מושפעת מהתרבות המזרח תיכונית אשר מתווה עליה התנהגות יותר מבוקרת. לאורך כל הדרך הנצרות הסתכלה על המין כחלק מברית הנישואין ואיחוד עם האלוהים, עד עצם יום זה הכנסייה ממשיכה להסתכל על המין באותה צורה ומסרבת לקבל כל הסבר אחר, הכנסייה הקתולית אוסרת באופן מוחלט קיום יחסי מין לפני הנישואים גם לבוגרים וגם למתבגרים (חלים-5, 2000).

בחלקו השני השאלון התייחס לעמדות האמהות הנוצריות והמוסלמיות כלפי החינוך המיני בתוך המוסדות החינוכיים. המין נחשב בעיני הכנסייה לדבר שלילי אשר עלול לפגוע באמונה הנוצרית ולהרחיק את המאמינים מהדת והכנסייה, לכן במשך מאות השנים הכנסייה התייחסה לנושא המין והמיניות כחטא וגינתה אותו בכל האמצעים. עובדה זו גרמה לאנשים להתייחס למין כאל נושא מביש שלא נעים לדבר עליו בגלוי ובמיוחד עם המתבגרים (Hathaway, 1968). לעומת זאת, האסלאם רואה באדם כיחידה שלמה אשר פועלת בה מערכות שונות כמו המערכת הבריאותית, גופנית, מינית. האסלאם נתן לנושא

המין חשיבות גדולה, וראה בו נושא בסיסי בחיי האדם, וזאת מתוך חשיבותו הרבה על היחיד והחברה שחי בה מבחינה בריאותית, התנהגותית, מסורתית ומוסרית (עלואן, 2002). כשהאמהות נשאלו על עמדתן אודות נושא החינוך המיני כחלק מהתוכנית הלימודית, יותר אמהות נוצריות לעומת מוסלמיות (88.8% - 81%) הצביעו שהנושא חשוב מאוד ויש לכלול אותו בתוכנית הלימודית, למרות ההבדל הסטטיסטי המובהק בין שתי הקבוצות ניתן לראות הסכמה רחבה על הצורך בהכללת החינוך המיני בתוכנית הלימודית. האמהות ציינו שהנושא לא מועבר בבתי הספר של נצרת בצורה שמשביעה את רצונן, האמהות משתי הקבוצות רואות את היתרון של החינוך המיני בהפחתת אחוזי הכניסה להריון לא רצוי (64.2% נוצריות לעומת 61.4% מוסלמיות), והידבקות במחלות מין ואידס (69% נוצריות לעומת 63% מוסלמיות). האמהות הנוצריות יותר מאשר המוסלמיות חושבות שחינוך מיני יגרום לדחיית קיום יחסי המין. למרות המובהקות הסטטיסטית ניתן לראות הסכמה רבה בין שתי הקבוצות בהכללת הנושא בתוכנית הלימודית.

גימוט וחבריו (Jemmott et al, 1998), הוכיחו שתוכנית לחינוך מיני הפחיתה את תדירות קיום יחסי מין בין המתבגרים שקיימו בעבר יחסי מין וחלה אצלם עליה בשימוש באמצעי מניעה. לעומת זאת מתבגרים שלא קיימו יחסי מין והשתתפו בתוכנית המשיכו לא לקיים יחסי מין ואם מישהו מהקבוצה הזו קיים יחסי מין אז השתמש באמצעי מניעה.

כנראה שתפיסתן של האמהות הנוצריות איננה מושפעת באופן בלעדי מתפיסת הכנסייה אלא גם מגורמי מודרניזציה וליברליזם, הן תומכות בהכללת נושא החינוך המיני בתוכנית הלימודית. לשאלה האם חינוך מיני תורם למתבגרים להימנע מהידבקות במחלות מין ואידס ויגרום להם לקבל החלטות אחראיות בנושאי מין? התקבלה הסכמה רחבה בעמדת האמהות הן המוסלמיות והן הנוצריות. ניתן להסיק מכך שהן הנוצריות והמוסלמיות חשופות יותר מאשר בעבר לתקשורת ומעודכנות בנושא מחלות המין והאידס, וכתוצאה מכך הסכימו האמהות שבתקופה האחרונה מתקיים דיון נרחב בנושא החינוך המיני בחברה שלהן. הבדל ברור ומובהק בעמדות האמהות המוסלמיות אשר 72.8% מהן טענו שמשרד החינוך צריך לממן את נושא החינוך המיני אשר מעודד אי קיום יחסי מין לפני הנשואים, עמדה שהנוצריות התנגדו לה, 60.9% מהאמהות המוסלמיות טענו שעל הנוער למנע מקיום יחסי מין חלקיים ושלמים כולל נשיקות ארוטיות עמדה זו מתאימה לחוקי השריעה האסלאמית, האמהות המוסלמיות מצפות מתוכנית החינוך המיני ללמד מוסר, לעומת זאת הנוצריות מצפות מהתוכנית להכשיר את המתבגרים דרך הקנית ידע שישמש אותם בעתיד, לכן הן דורשות ממשרד החינוך לממן תוכנית חינוך מיני שכולל בין היתר מידע אודות גלולות למניעת הריון ושימוש באמצעי מניעה. התפשטות אפידמיית האידס בעולם לא השאירה אף מדינה מחוסנת נגד מחלה זו, מספר האנשים הסובלים ממחלת האידס ומחלות מין אחרות עולה בהתמדה (Halperin et al, 2004), לכן האמהות הנוצריות רואות שמידע על אמצעי מניעה יכול רק להגן על המתבגרים בעתיד. שתי הקבוצות הסכימו שיש צורך בהצבת גבולות למתבגרים בנושא המין ושעליהם

לדעת מה מקובל ומה לא מקובל, קיום יחסי מין בטרם הנישואין אינו מקובל ועלול לגרום לפגיעה נפשית ופיזית, עמדות אלו של האמהות תואמות את חוקי השריעה והעמדה של הכנסייה הקתולית.

בארצות הברית וקנדה הורים רבים דרשו שנושא החינוך המיני ייכלל בתוכנית הלימודית ושיכלול נושאים רחבים ויתחיל מגיל צעיר (Mckay et al , 1998). במחקר הנוכחי נמצאה התאמה בחלק מהעמדות של האמהות הנוצריות לבין עמדות ההורים מצפון אמריקה, האמהות הנוצריות ראו שנושא הריון ולידה, דחיית יחסי מין עד גיל מבוגר מתאים לחטיבת ביניים, נושאים כגון אמצעי מניעה השגתם ושימוש בהם, דחיית יחסי מין עד לנישואין, איך להציב גבולות מול בן הזוג ובחירות מיניות מבוססות על ערכים המתאימים לתיכון. למרות המובהקות הסטטיסטית, כשליש מהאמהות המוסלמיות הביעו הסכמה עם עמדת האמהות הנוצריות. האמהות משתי הקבוצות הסכימו ברובן שנושאים כגון: מחלת האיידס, מחלות מין אחרות, איך להתמודד עם נושאים רגשיים, שינויי ההתבגרות, אוננות, ואיך לדבר עם המתבגר על מין ויחסים אינטימיים מתאימים לחטיבת ביניים, לעומת זאת, ארגון ותכנון הריון, מיקום בדיקת מחלות המין, טענו האמהות משתי הקבוצות שמתאים לתיכון תוצאות דומות למחקרו של מקיי (שם).

רוב האמהות הנוצריות והמוסלמיות רואות בחינוך המיני כנושא חשוב ויש לכלול אותו בתוכנית הלימודית כנושא חובה. עמדת הנוצריות תואמת את עמדות הכנסייה המודרנית שתומכת בלימוד חינוך מיני מסודר והתאימה נושאים לקבוצות גיל (Shelley, 1989).

תרבויות רבות מחפשות דרך להסדיר את נושא החינוך המיני וההתנהגויות המיניות, ישנם הבדלים בעמדות שלהם בנושאי קיום יחסי מין לפני הנישואין, מחוץ לנישואין והומוסקסואליות (Widmer, 1998). האמהות המוסלמיות ברובן רואות בלימוד נושא ההומוסקסואליות דבר שגוי הנוגד את חוקי השריעה האסלאמית, לעומתן הנוצריות (52.9%) טוענות שצריך ללמד אודות ההומוסקסואליות מבלי לדון אם זה שגוי או מקובל. עמדה זו נוגדת את חוקי הכנסייה הרואה בהומוסקסואליות כחטא גדול, כולל קיום יחסי מין אנאלי בין גבר לאישה. עמדה דומה בשריעה האסלאמית, אוסרת בתכלית האיסור על קיום משכב זכרי ומין אנאלי.

שתי הקבוצות הסכימו הסכמה רחבה 82.5% נוצריות ו 90.1% מוסלמיות שעדיף למתבגרים להימנע מקיום יחסי מין, אך הנוצריות טוענות היות וישנם מתבגרים שלא נמנעים מקיום יחסי מין לכן אמצעי ההסברה אודות אמצעי מניעה חשובה להעשרת הידע בנושא ובעתיד יגרום לירידה בתחלואה ובהריונות הלא רצויים. יותר ממחצית האמהות המוסלמיות טוענות שמידע אודות אמצעי מניעה למתבגרים מעודד אותם לקיים יחסי מין בגיל מוקדם, האמהות הנוצריות (64.7%) טוענות שהמידע אודות אמצעי מניעה יתרום לקיום יחסי מין בטוחים בעתיד ולכן הן טוענות שהסרת מידע על השגת ושימוש באמצעי מניעה יגרום לקיום יחסי מין לא בטוחים. שלי (Shelley, 1989), טוען שהתקשורת עם הנוער וחינוך מיני נכון

גרם לירידה משמעותית בפעילות המינית של המתבגרים ומספר הפרטנרים המיניים ירד באופן משמעותי. כמו כן החלו להשתמש באופן סדיר באמצעי מניעה, עובדה שגרמה לירידה בהריונות לא רצויים ובמחלות המין במיוחד מחלת האיידס. הממצא היותר חשוב שנתגלה בהמשך הוא שחלק מהמתבגרים העדיפו לדחות קיום יחסי מין עד לאחר הנישואין. אחוז קטן מהנוער מקיים יחסי מין לפני הנישואין וזה עקב השפעת התרבות והחברה על הנוער ומשפחותיהם. עמדה זו באה לידי ביטוי בעמדתן של רוב האמהות המוסלמיות אשר טענו שעל הבנים להמתין עם קיום יחסי המין עד לאחר הנישואין. הנוצרות הראו יותר ליבראליות בקשר לעמדה זו, אך כשהנושא נגע לבנות שתי הקבוצות וברוב גדול טענו שהבנות צריכות להמתין עם קיום יחסי המין עד לאחר הנישואין והביעו את ביטחונן שהבנות ממתונות לקיום יחסי מין עד לאחר הנישואין, כאן התרבות המזרחית של כבוד, כבוד המשפחה ועליונות הבן על הבת באה לידי ביטוי בהשפעתה על עמדות האמהות משתי הקבוצות. האמהות המוסלמיות טוענות שילדיהן לא קיבלו חינוך מיני כי נושא זה לא נלמד בבית הספר והמערכת לא הודיעה להם אם הנושא נלמד בכלל. הנוצרות הסכימו עם המוסלמיות שילדיהן מוכנים חלקית להתמודד עם נושאי מין וזה כתוצאה מחוסר לימוד הנושא במסגרת בית הספר.

בחלקו השלישי של השאלון נבדקו העמדות של האמהות אודות הקשר בין ההורים לילדיהם בנושא חינוך מיני. התקשורת הבין אישית הינה גורם חיובי למתבגרים בעידן שיש בו צורך ללקיחת אחריות על ההרגלים המיניים שלהם, הדו שיח בין ההורים למתבגרים גורם לירידה משמעותית בפעילות המינית של המתבגרים (Shelley, 1989). עובדה זו לא בא לידי ביטוי במגזר הערבי, הן האמהות הנוצרות והן המוסלמיות הסכימו שהן לא מדברות עם ילדיהם בנושאי החינוך המיני באופן חופשי וזה לא בגלל שהחינוך המיני מועבר בבית הספר, 79.1% מהאמהות הנוצרות טענו שהן דנו עם ילדיהם נושאים שונים בנושא המין כגון מחלות המין, מחלת האיידס ושימוש באמצעי מניעה. הדיון אצל האמהות המוסלמיות נבע כתוצאה מחשיפה של הילדים לנושאים מיניים, מה שכריח אותן לדון בנושא, וזה בניגוד לעמדת הקוראן הברורה הטוענת שחובת ההורים לחנך ילדיהם בנים ובנות בנושא המין ולהכין אותם לקראת מה שהם הולכים לעובר בעתיד (עלואן, 2002). למרות העמדה הברורה של הקוראן, 56% מהאמהות המוסלמיות טענו שלא דנו בנושא מחלות מין ואיידס. ו-כ 70.1% לא דנו בנושא שימוש באמצעי מניעה ומחלות מין. יותר ממחצית האמהות הנוצרות (54.5%) טוענות שדנו בנושאים מיניים עם ילדיהם כתוצאה מהלימוד שקיבלו הילדים בבית הספר.

חינוך מיני מאפשר לאנשים לרכוש ידע ולפתח מימוניות שיכולים לשמש אותם להגן על עצמם ועל האחרים ומקטין את הסיכון להידבק במחלות. למרות כל זה ישנה אי הסכמה באיזה מתכונת יועבר החינוך המיני. קיים דיון רחב על יתרונותיו וחסרונותיו ועל דרכי הגישה השונים לנושא, ישנם הטוענים שצריך ללמד הימנעות מקיום יחסי מין ומוסר, אחרים טוענים שצריך ללמד הנושא בצורה יותר רחבה. שתי הגישות לחינוך המיני חולקות חזון משותף והוא בלימת התפשטות מחלת האיידס ומחלות מין אחרות דרך

העלאת רמת המודעות. קיום יחסי מין בשלב יותר מאוחר ימנע מהאנשים הצעירים להיזבק באידס ומחלות אחרות ויקטין אחוזי ההריונות הלא ריצוים (Halperin, 2004).

האמהות הנוצריות טוענות שהן יותר ליבראליות עם ילדיהן בהשוואה למה שהן קיבלו מהוריהן למרות שלטענתן קיבלו חינוך מיני טוב מהוריהן, והביעו את ביטחונן המלא במערכת הבית ספרית ובנושאי החינוך המיני שילדיהן יחשפו אליהם, לאחרונה נושא החינוך המיני יותר מדובר ומקובל בחברתן. האמהות הנוצריות רוצות לדעת הכול אודות ילדיהן עם מי נפגשים, מתי חוזרים הביתה, ועד כמה הקשר בין המתבגרים הוא אינטימי. אין ספק שחל שינוי ברמת החשיפה למידע כתוצאה מהתפתחות הטכנולוגית ועליה ברמת השכלת ההורים. השכנות בין המוסלמים והנוצרים בעיר נצרת השאירה הבדלים בתפיסה ובעמדות בין שתי הקבוצות הנובעים מהשפעת הדת והתרבות, למרות הנוקשות של הכניסיה הנוצריות היו יותר ליבראליות מהמוסלמיות, אולי בגלל הבדלים בהשכלה, או בחשיפה לתרבות המערבית הליבראלית ובגלל גורמים אחרים. הרושם שלי הוא שהנוצריות חשופות יותר לליבראליזם המערבי ואילו המוסלמיות חשופות יותר לזרם הפנדמנטאליזם האסלאמי שהחל באזור מאז המהפכה האיראנית. לדעתי שני הזרמים האלה ליבראליזם מערבי שמשפיע על הנוצריות יותר, ופנדמנטאליזם אסלאמי שמשפיע על המוסלמיות יותר, מסביר מדוע הנוצריות שאמורות להיות על פי הדת הנוצרית יותר נוקשות, היו יותר ליבראליות מהמוסלמיות.

מסקנה: הבדלי הדת והתרבות של שתי הקבוצות, הם אלה שמסבירים את ההבדלים בין שתי הקבוצות. ההשערה הראשונה אוששה.

משתנה הגיל

השאלה השנייה האם יש הבדל בין גיל-דת לעמדה בנושא החינוך המיני? על מנת לענות על שאלה זו היה צורך לחלק את הקבוצות לשתי תת-קבוצות גיל מכל דת ולהשוות ביניהם. קבוצת גיל צעירה הוגדרה בין השנים 40-30 שנה, והקבוצה המבוגרת מ-50-41 שנים. השאלות שנמצא בהן מובהקות בדת ובגיל נכללו בדיון.

גם במשתנה הגיל, האמהות המוסלמיות בשכבת הגיל הצעירה יותר רואות כבעיות גדולות את האובדן וחוסר האכפתיות, השפעת אמצעי התקשורת על המתבגרים, והריון לא רצוי. לימוד החינוך המיני בבתי הספר לפי רוב האמהות המוסלמיות צריך להשפיע על המודעות של המתבגרים וימנע כניסה להריון לא רצוי. כמו כן, הוא יעודד אותם להימנע מקיום יחסי מין עד לאחר הנישואין כי הן רואות בזה נורמה מוסרית מקובלת בחברה ובמיוחד למתבגרים. נשיקה ארוטית אסורה ולא מותרת ויש למנע ממנה. בנושאים אלו עמדת האמהות הצעירות הינה עמדה התואמת את חוקי השריעה והדת. עמדת האמהות

המוסלמיות הצעירות תואמת את עמדת הקוראן שדורש מכל מוסלמי ללמד את ילדיו ולהכין אותם בנושאי המין ובנוסף מדגישות האמהות שהלימוד צריך להיות מוסרי לפי השריעה האסלאמית. הנוצרות הראו פתיחות מסוימת בגישתן לנושאי החינוך המיני. הן רואות שלימוד חינוך מיני צריך להכין את הנוער לעתיד ולכן צריך ללמד נושאים על אמצעי מניעה והשימוש בהם. עמדה זו דומה להורים מצפון אמריקה וקנדה שתוארה על ידי מקיי (McKay, 1998).

האמהות הסכימו שיש צורך בהתחלת לימוד החינוך המיני בגיל צעיר ונושא ההיריון והלידה צריך להתחיל בבית הספר היסודי, ממצא דומה לממצאו של מקיי. הנוצרות רואות בעין אחת עם המוסלמיות את הצורך להימנע מקיום יחסי מין לפני הנישואין, ובמיוחד הייתה הסכמה גורפת בין שתי הקבוצות שעל הבנות להמתין בקיום יחסי מין עד לנישואין (מוסלמיות 77.01% לעומת 72.2% נוצריות). עמדה דומה לעמדה במשתנה הדת, גם האמהות הצעירות מושפעות ממעמד הדת, התרבות והחברה, לבנים מותר מה שלא מותר לבנות. אי הסכמה ברורה בעמדות שתי הקבוצות בלטה במה כל קבוצה מצפה מהחינוך המיני בבית הספר. המוסלמיות טוענות שחינוך מיני הכולל נושאים כגון אמצעי מניעה והשימוש בהם ואיך משיגים אותם יעודד את הנוער לקיים יחסי מין בגיל מוקדם, לעומתן הנוצרות טוענות שלימוד נושאים אלו יגרום למתבגרים לקיים יחסי מין בטוחים וכתוצאה מזה תהיה ירידה במחלות מין ובהריונות לא רצויים, גם כאן העמדות דומות לעמדה הכללית במשתני הדת. 78.3% מהנוצרות לא הסכימו עם הטענה שהחינוך המיני בבית הספר מציג נושאים שאינם רוצות לדון בהן עם ילדיהן. האמהות הנוצרות יותר מאשר המוסלמיות רואות שהחינוך המיני כיום הוא יותר טוב מתקופת ילדותן, ושהן קיבלו חינוך מיני דל בבית ונושא החינוך המיני מקובל חלקית בחברה שלהן.

כמו בכל החברות המערביות, זוכה המיניות לפומביות יותר מאשר בעבר, ניתן למצוא את הנושא באמצעי התקשורת, בפרסומות ובסדרות טלוויזיה שמופיעים בהם אלמנטים מיניים. כיום הנושא נמצא בדיוניים ציבוריים, בשיח היומיומי וסממנים מיניים מוכנסים כאלמנט שיווקי. כחלק מהמודרניזציה בנושא כמו קבוצות וגופים שונים שהנושא המרכזי שלהם הוא משפחה אחרת, מין בטוח, הומוסקסואליות וקבלה של האחר (שלסקי, 2000). המודרניזציה שהביאה את העולם החיצוני אל תוך בתינו וחשפה את האמהות וילדיהן לנושאים רבים שלפני שני עשורים היו שמורים להורים בלבד או בינו לבינה. אז הילדים הסתפקו בהסבר שאת הילדים מביאה החסידה, היום החשיפה כה גדולה ומחייבת את ההורים הצעירים להתמודד מול השאלות הרבות של ילדיהן הצעירים. הגיל הצעיר של האמהות לא שינה את העמדות שלהן.

האימהות מעל לגיל 40 הן המוסלמיות והן הנוצרות רואות שהידבקות במחלות מין הינה בעיה גדולה שהמתבגרים צריכים להתמודד איתה. עמדה שונה מעמדת האמהות הצעירות כנראה נובעת מהתמודדות האמהות בגיל זה עם ילדים יותר בוגרים הנמצאים בתיכון או באוניברסיטה והן חשות את השינוי בהתנהגות המינית של ילדיהן, אך למרות כל הפתיחות הן עדיין טוענות שקיום יחסי מין לפני הנישואים

הוא חטא. 93.1% מכלל האמהות הנוצריות בשכבת גיל זו טוענות שהכללת נושא החינוך המיני בתוכנית הלימודים הינו בעל חשיבות רבה, וחינוך מיני יגרום למניעת הריון לא רצוי, גם כאן האמהות הנוצריות משכבת הגיל המבוגרת הראו עמדות דומות לאלו שבשכבת הגיל הצעירה. גם בשכבת גיל זו לא היה שינוי בעמדת האמהות המוסלמיות מעמדתן של האמהות הצעירות, טענתם היא שעל משרד החינוך לממן את נושא החינוך המיני אשר מונע קיום יחסי מין לפני הנישואין. מרבית האמהות הנוצריות טענו שנושא אמצעי המניעה ואיך משיגים אותם צריך להילמד בתיכון ונושא דחיית יחסי המין מתאים יותר לחטיבת הביניים. עמדה דומה לעמדתן של האמהות הנוצריות הצעירות נקטה גם בשכבת גיל זו. גם בשכבת גיל זו האמהות הנוצריות מאמינות שמתן מידע למתבגרים גורם להם לקיים יחסי מין בטוחים בעתיד. מתנגדי החינוך המיני מצהירים שידע אודות המין יגביר את הפעילות המינית בין המתבגרים, לעומת זאת התומכים טוענים שחינוך מיני יגרום לירידה בהריונות לא רצויים. במחקרו של מרסיגליו (Marsiglio, 1986), נמצא שבני 15-16 שנים שקיבלו חינוך מיני בבית הספר הם פחות פעילים מבחינה מינית, בהשוואה לאלו שלא קיבלו חינוך מיני. בנוסף אלו שקיבלו חינוך מיני וקיימו יחסי מין השתמשו תמיד באמצעי מניעה, החינוך המיני עזר להם להבין את סוגי אמצעי המניעה ואיך להשתמש בהם.

האמהות הנוצריות המבוגרות ברובן (80.6%) לא מסכימות עם ההצהרה שהחינוך המיני בבית הספר מציג נושאים שאינן רוצות לדון בהן עם ילדיהן, עמדה דומה לעמדות האמהות הנוצריות הצעירות ולעמדות של הנוצרים במשתנה הדת. רוב האמהות הנוצריות קיבלו מידע כל שהוא על נושאי המין שלמדו ילדיהם בבית הספר. יש לציין שרוב הנוצרים בעיר נצרת לומדים בבתי ספר בעלי אופי נוצרי, לעומת זאת רוב הילדים המוסלמים לומדים בבתי ספר ממשלתיים. מחצית מהאמהות הנוצריות טוענות שילדיהן מוכנים חלקית להתמודד עם נושאי מין לעומת 42.4% מוסלמיות. ברוש (2007), טוענת למרות שקיימת תוכנית חינוכית בנושא החינוך המיני עדיין הנוער מוצא את דרכו אל המקורות החיצוניים הלא מבוקרים כגון הרשת או אמצעי התקשורת כדי להשלים את הידע החסר שאיננו נמצא במסגרת החינוכית. ממחקרה עולה כי 86% מהסטודנטים לוקים בידיעותיהם בנושאי החינוך המיני והיא מזהירה מרמתו הנמוכה של הנוער הישראלי בתחום המיניות. אם המצב במגזר היהודי מדליק מנורה אדומה ניתן להגיע למסקנה דומה לגבי המגזר הערבי שנושא החינוך המיני כמעט ולא קיים בו. לאנגלי (Langille, 1998), הציג במחקרו נתונים דומים לאלו של ברוש אודות רמת הידע של הנוער בנושא מין, 30% מהמשתתפים הזכרים ו 17% מהמשתתפות טענו שאישה לא יכולה להיכנס להריון בזמן קיום יחסי מיני לראשונה. ו-כ 60% מהצעירים ו 37% מהצעירות לא ידעו שבחורה יכולה להיכנס להריון בזמן הביוץ המופיע כשבועיים לאחר הווסת. חלק גדול מהתלמידים ידעו שמחלת האיידס הינה מחלה מועברת כשקיימים יחסי מין לא בטוחים והקונדומים מונעים הידבקות במחלה זו. הידע שלהם אודות מחלות מין אחרות היה מאוד חלש. מסקנת מחקרו הייתה שהמתבגרים אינם מודעים לאספקטים רבים בבריאות המינית.

האמהות הנוצריות משכבת הגיל המבוגרת לא הסכימו עם ההצהרה שהחינוך המיני שילדיהן מקבלים מכריח אותן לדון בבית בנושאים רגישים אלו. האמהות בשכבת גיל זו הן יותר מבוגרות ומתמודדות עם ילדים בוגרים יותר מאשר האמהות הצעירות. החשיפה הגדולה של התקשורת לנושאי המין וגיל הילדים הם כנראה הגורם לאמהות לדון בנושאים מיניים עם ילדיהם. למרות כל הקדמה והחשיפה עדיין אין דיון מעמיק בנושאי מין בין ההורים לילדיהם, חלק גדול מההורים מרגישים במבוכה כשצריכים לפתח שיחה אודות נושאי מין עם ילדיהם (Simanski, 1998). כשהילדים נחשפים לנושאי חינוך מיני בבית הספר וחוזרים הביתה הם מתחילים לשאול שאלות אודות מה שלמדו, 62.5% מהאמהות הנוצריות טענו שזה היה טריגר לפתיחת הדיון בנושאים אלו.

חשיבות התקשורת הנכונה בין ההורים לילדיהם הינו גורם חשוב מאוד בהחדרת ערכים וחינוך מיני נכון (Shelley, 1989). הן הנוצריות והמוסלמיות טענו שרוצות לדעת הכול אודות המתבגרים וזה כולל לאן הולכים ילדיהן ומתי חוזרים ועם מי נפגשים. לעמדה זו אין קשר לדת האמהות המתמודדות עם ילדים מבוגרים אשר נפגשים עם חברים חוזרים בשעות מאוחרות מתחילים לעשן, חלקם בגיל הזה נחשף למין ולסמים לכן דאגת האמהות גדולה יותר. רק מחצית מהאמהות המוסלמיות בשכבת הגיל המבוגרת בוטחות חלקית בערכי תוכנית החינוך המיני אשר ילדיהן מקבלים בבית הספר, האמהות הנוצריות טוענות שנושא החינוך המיני נדון יותר בחברתן. בשכבת גיל זו נמצא הבדל בין המוסלמיות לנוצריות ובעיקר נמצא הבדל בעמדות בחלק מהנושאים בין האמהות משכבת הגיל הצעירה לשנייה, חלק מהשינויים נבע כתוצאה מגיל הילדים שהאמהות משכבת הגיל השנייה מתמודדות איתם. גורם נוסף לדעתי והוא גיל האמהות, אמהות בגיל מבוגר יש להן יותר בטחון וניסיון בהתמודדות עם בעיות.

מכאן, ההשערה השנייה שיש הבדל בעמדות בגילאים שונים אוששה חלקית.

משתנה השכלה

בשאלה השלישית התייחסתי לרמת ההשכלה והשפעתה על העמדות. חילקתי את המשתתפות לשלוש רמות, השכלה תיכונית, על תיכונית ואקדמאית.

השכלה תיכונית

אמהות מוסלמיות רואות בהיריון לא רצוי ומחלות מין כבעיה גדולה שהמתבגרים נתקלים בה למרות המובהקות הסטטיסטית הברורה ($P < 0.009$), אחוז גדול מהנוצריות רואות בבעיות אלו בעיה גדולה. האמהות הנוצריות עם ההשכלה התיכונית ברובן רואות שנושא החינוך המיני ישפיע מאוד על הימנעות מהריון לא רצוי, ודחיית קיום יחסי מין. לעומת זאת, רק מחצית מהאמהות המוסלמיות הסכימו איתן בעמדה זו. האמהות הנוצריות רואות ברובן שנושא דחיית יחסי המין עד גיל מבוגר מתאים יותר לחטיבת

הבנים לעומת זאת את הנושא של איך לשוחח עם בן הזג והצבת גבולות ביחסים בניהם, כנושא המתאים לתיכון. מעט מאוד אמהות מוסלמיות התייחסו לנושאים אלו. האמהות הנוצריות מסכימות ברובן שבנים יכולים לקיים יחסי מין לפי רצונם וללא קשר לנישואין. עמדה שונה מעמדת הנוצריות במשתנה הזד ומשתנה הגיל. כאשר אותה שאלה נשאלה בהקשר לבנות הן הנוצריות 81.8% והמוסלמיות 87% הביעו הסכמה רחבה שיותר לבנות לקיים יחסי מין רק לאחר הנישואין. אותה עמדה דומה בכל המשתנים. עזאיזה (2009), טוען שהקדמה הביאה איתה קונפליקטים רבים וביניהם השליטה בהתנהגות המינית של האישה שהינו אחד הנושאים הבעייתיים ביותר בחברה הערבית. קיים עידוד להנאה מינית במסגרת יחסי נישואים, אך לצידו קיים איסור מוחלט וחמור של כל התנהגות מינית אחרת. כדי להרבות פורקן מיני, עודד האסלאם אף נישואי-בוסר, מכאן שהמין נחשב הנאה נגישה ויומיומית, והדת אוסרת הסתגפות ממנה במסגרת הנישואים. סביב השליטה בגוף האישה קיים מערך שלם של ערכים מרכזיים, כגון כבוד, כבוד המשפחה, הטלת דופי, בושה וצניעות. מערך זה מארגן את ההתנהגות החברתית ומתפקד ככלי הפועל באופן ישיר על גוף האישה, על שכלה, על רגשותיה ועל התנהגותה. הנוצריות טענו שלימוד אודות אמצעי מניעה והשימוש בהן לא תעודד אותם לקיים יחסי מין בגיל צעיר גם כאן לא חל שינוי בעמדת האמהות. יותר ממחצית האמהות המוסלמיות חושבות שילדיהן מוכנים חלקית בנושאי מין, ורובן טוענות שהחינוך המיני שילדיהם מקבלים בבית הספר אינו חושף אותם לדיון בנושאים שלא רוצות לדיין עם ילדיהן, אך חלק מהן טוענות שיש מספר נושאים שנדונו בבית כתוצאה מהחשיפה של הילדים בבית הספר.

האמהות המוסלמיות עם ההשכלה התיכונית לא שינו את עמדתן והמשיכו להיות דומות לעמדה במשתני הדת והגיל, לעומת זאת, האמהות הנוצריות עם ההשכלה התיכונית הביעו עמדה שונה מאשר בשאר המשתנים והיא שהמתבגרים יכולים לקיים יחסי מין לפני הנישואין אך ביתר העמדות המשיכו ללא שינוי מעמדותיהן הקודמות. ההשכלה התיכונית לא גרמה לשינוי בעמדות האמהות המוסלמיות, הן המשיכו באותן עמדות שנקטו קודם, אך האמהות הנוצריות שינו את עמדתן חלקית בנושא אחד בלבד.

השכלה על תיכונית

ברוש (2007) טוענת שכמו שמלמדים מתמטיקה, היסטוריה ואנגלית יש ללמד התנהגות מינית בריאה, אחראית ומושכלת. מין, חיי משפחה ואהבה הם נושאים מרכזיים בחייו של כל אדם לאורך כל החיים. 92.5% האמהות הנוצריות ו 76.5% אמהות מוסלמיות עם ההשכלה העל תיכונית מסכימות עם ברוש ורואות חובה בהכללת נושא החינוך המיני בתוכנית הלימודים. רוב האמהות המוסלמיות 82.4% טוענות שמשרד החינוך צריך לממן תוכנית חינוך מיני שאוסרת על קיום יחסי מין לפני הנישואין, ועל הצעירים לקיים יחסי מין רק לאחר הנישואין, נשיקה ארוטית בעיני המוסלמיות נחשבת לאיסור מוחלט ומותרת רק לאחר הנישואין. איסור ברור בשריעה האסלאמית קיים על הקמת יחסי מין לא במסגרת הנישואין, גם כאן

רמת ההשכלה לא השפיעה על העמדות והאמהות המשיכו לדרוש שתוכנית החינוך המיני צריכה ללמד מוסר. 52.9% מהאמהות הנוצריות טוענות שיש צורך בלימוד ההומוסקסואליות מבלי לדון אם זה נכון או שגוי. רוב הנוצריות טענו שמתן מידע אודות אמצעי מניעה והשימוש בהם יגרום למתבגרים לקיים יחסי מין בטוחים, אך בהיעדר תוכנית לימודית מסודרת הם בוטחות חלקית במה שבית הספר מלמד את ילדיהם. 64.2% האמהות הנוצריות טוענות שקיבלו חינוך מיני מועט מהוריהן.

ההשכלה העל תיכונית לא גרמה לשינוי בעמדות האמהות, הן המשיכו באותן עמדות שנקטו קודם.

השכלה אקדמית

האמהות עם ההשכלה האקדמית הן הנוצריות והן המוסלמיות רואות שהידבקות במחלת מין הינה בעיה גדולה המתמודד איתה המתבגר. גם כאן האמהות המוסלמיות עם ההשכלה האקדמית חושבות שעל משרד החינוך לממן תוכנית לחינוך מיני האוסרת על קיום יחסי מין לפני הנישואין והנוצריות המשיכו באותה עמדה שמימון תוכנית לחינוך מיני צריכה לכלול נושאים אודות אמצעי מניעה. 83.3% מוסלמיות ו-71.4% נוצריות רואות בעין אחת שיש למנע מקיום יחסי מין לפני הנישואין. האמהות המוסלמיות רואות בנשיקה ארוטית דבר שאינו מקובל לפני הנישואין, רק 28.6% מהנוצריות הסכימו עם טענה זו. מוסלמיות ונוצריות מסכימות שלימוד נושא הריון ולידה מתאים לבית ספר יסודי, מעל מחצית האמהות הנוצריות מסכימות שלימוד השימוש באמצעי מניעה מתאים להטיבת הביניים. דחית יחסי מין עד הנישואין, ואיך לדבר עם השותף על השמת גבולות לקשר המיני, מתאימים לתיכון. 75% מהנוצריות חושבות שעל הבנות לקיים יחסי מין רק לאחר הנישואין. האמהות המוסלמיות טענו שנושא החינוך המיני לא נלמד בבית הספר ושהן לא קיבלו שום מידע מבית הספר על תוכנית החינוך המיני. האמהות הנוצריות טענו שילדיהן מוכנים חלקית להתמודד עם נושאי החינוך המיני והן סומכות חלקית בעקרונות החינוך המיני שנלמד בבית הספר, הן רוצות לדעת הכול על המתבגר עם מי נפגש ועד כמה הקשר בניהם הוא קרוב. רוב האמהות הנוצריות חושבות שהחינוך המיני הנלמד היום הוא יותר טוב מבעבר, האמהות המוסלמיות טענו שקיבלו חינוך מיני דל מהוריהן, הנוצריות טוענות שלימוד החינוך המיני מקובל.

לסיכום בקבוצת ההשכלה התיכונית והאקדמית גם נוצריות וגם מוסלמיות רואות בהריון לא רצוי בעיה גדולה, לעומתן האמהות עם ההשכלה העל תיכונית לא ראו בנושא זה בעיה גדולה. האמהות משלושת קבוצות ההשכלה נוצריות וגם מוסלמיות הסכימו שעל הבנות להמתין עם קיום יחסי המין רק לאחר הנישואין. אמהות נוצריות משלושת קבוצות ההשכלה הסכימו יותר מהאמהות המוסלמיות שמתן מידע אודות אמצעי מניעה ומיקום רכישתם אינו מעודד קיום יחסי מין. אמהות עם השכלה תיכונית ואקדמית הצהירו שילדיהן הלומדים בבית הספר מוכנים חלקית להתמודד עם נושאי המין.

אמהות עם השכלה תכנית היו יותר מודאגות מהידבקות במחלות מין עובדה שלא בלטה אצל אמהות עם השכלה על תכנית והאקדמאית. חינוך מיני משפיע מאוד על אי כניסה להריון עובדה שהדאיגה יותר את האמהות הנוצריות עם ההשכלה התיכונה אך האמהות משתי הקבוצות הנוספות ומחצית האמהות המוסלמיות עם ההשכלה התיכונה לא הסכימה עם הצהרה זו. אמהות נוצריות עם השכלה תכנית ואקדמאית רואות בחינוך המיני כגורם משפיע מאוד על דחיית קיום יחסי המין להבדיל מאמהות מוסלמיות. בקשר למועד קיום יחסי המין אצל המתבגרים האמהות הנוצריות עם ההשכלה התיכונה מצהירות שקיום יחסי המין אצל הבנים תלוי ברצונם לעומתן האמהות המוסלמיות עם ההשכלה על תכנית מצהירות שהבנים צריכים להמתין בקיום יחסי מין עד לאחר הנישואין. אמהות מוסלמיות עם השכלה תכנית הצהירו שדינו נושאי חינוך מיני ללא קשר למה שילדיהן למדו בבית הספר ושתי הקבוצות האחרות ונוצריות עם השכלה תכנית לא הסכימו עם ההצהרה הזו. האמהות המוסלמיות עם השכלה על תכנית ואקדמאית רואות בלימוד החינוך המיני כנושא שצריך ללמד מוסר. אמהות מוסלמיות עם השכלה אקדמאית ועל תכנית רואות שהימנעות מנשיקה ארוטית בין המתבגרים הינה דבר מקובל ומובן מאילו ואילו האמהות הנוצריות לא הסכימו עם הצהרה זו. האמהות הנוצריות עם השכלה על תכנית להבדיל מיתר הקבוצות רואות שצריך ללמד אודות הומוסקסואליות מבלי לדון אם זה שגוי או לא. האמהות הנוצריות עם ההשכלה על תכנית ואקדמאית בוטחות חלקית בערכי תוכנית החינוך המיני שילדיהן מקבלים בבית הספר. אמהות נוצריות עם השכלה על תכנית להבדיל מיתר הקבוצות מגדירות את עצמן כמאוד ליבראליות עם ילדיהן בהשוואה למה שקיבלו מהוריהן בנושא המין בחברתן, גם כאן אמהות עם השכלה אקדמית לא שינו את עמדתן.

השערה שימצאו הבדלים בעמדות האמהות הנוצריות והמוסלמיות בנושא המין בקבוצות ההשכלה: תיכון, מעל לתיכון ואקדמאית אוששה.

5.2 מסכנות והמלצות

במחקר הנוכחי בדקתי את העמדות אודות החינוך המיני בקרב נשים ערביות מוסלמיות ונוצריות בעיר נצרת, זה מחקר ראשון מסוגו בישראל שבדק עמדות אודות החינוך המיני בין אמהות מוסלמיות לנוצריות. מסקנות מחקר זה משקפות לדעתי את עמדתן של רוב האמהות הערביות בישראל. אחת המסקנות החשובות ביותר היא שלמרות קיום תוכנית לחינוך מיני לכל שכבות גיל, עובדה זאת לא מורגשת על ידי האמהות ולכן קיים בלבול בתחום זה. הן האמהות הנוצריות והמוסלמיות בהסכמה רחבה הביעו את עמדתן שנושא זה צריך להיות חלק מתוכנית הלימודים כמו נושאים חשובים אחרים, האמהות המוסלמיות מצפות מהחינוך המיני שילמד מוסר והנוצריות מצפות שהחינוך המיני יתרום לעלייה במודעות ילדיהן. עקב ההבדל בעמדות האמהות הנוצריות והמוסלמיות בנושאים שונים, יש צורך לקחת את הדת בחשבון וחשוב מאוד לשתף אנשי הדת והמחנכים משתי הדתות ובתיאום עם משרד החינוך על מנת לבנות תוכנית חינוך

מיני רגישת תרבות. היות והחברה הערבית היא קולקטיביסטית מסורתית שבה הילדים הם חלק אינטגרלי מהמשפחה השומרת על מסורת דתית, לכן כל תוכנית צריכה לערב את ההורים והמורים.

מהמחקר הנוכחי ניתן להסיק מסקנה חשובה והיא שההורים אינם מעורבים ואין להם חלק בבניית תוכנית לחינוך המיני, יתרה על כך בית הספר לא מעדכן את ההורים אודות נושא חשוב זה, לכן יש צורך שהנהלת בית הספר תמסור מידע אודות החינוך המיני שנלמד במסגרת בית הספר. האמהות בעצמן לא קיבלו חינוך מיני במסגרת הבית ולכן אין להן מספיק כלים להתמודד עם ילידהן בנושאים אלו. הידע הכללי של ההורים אודות נושאי החינוך המיני ומחלות מין הוא דל, כדי שתוכנית החינוך המיני תצליח יש צורך לצייד את ההורים בידע הנדרש דרך הזמנתם למפגשים והרצאות העשרה בנושאים שינתנו על ידי מומחים שיוזמנו למוסדות החינוך, כך ההורים יהיו יותר חשופים לנושא ויוכלו להשלים את החסר בבית וירגישו בנוח בזמן דיון הנושא עם ילידהם. היועצות צריכה להעביר הדרכה מקיפה להורים ולמורים, מכיוון שהם אלו המתמודדים עם הילדים באופן ישיר בבית הספר ומחוץ לו. הילדים משתי הדתות מוכנים חלקית להתמודד עם נושאי מין. ממצא חשוב זה מביא אותנו למסקנה שבית הספר והמשפחה לא מכינים את הילדים להתמודדות מספיקה עם נושאי המין.

מסקנה נוספת היא שאין תקשורת בין ההורים לילדיהם בנושא החינוך המיני ויש צורך לעזור להורים ולעודד אותם. יש לזכור שחינוך מיני נכון יתרום לצמיחת דור של מתבגרים בעלי ידע בסיסי בנושא המין התורם להם לקבלת החלטות אחראיות בעתיד, לכן יש צורך להתחיל מוקדם יותר לימוד נושא החינוך המיני. יש להסיק שעל מנת לבנות תוכנית חינוך מיני יעילה, משרד החינוך חייב להכיל את נושאי החינוך המיני בתוכנית הלימודית אשר מתאימה לתרבות הספציפית המחייבת את הילדים בנוכחות ובמבחינים, רק אז ניתן להגיע לביטחון שהנושא מלומד בצורה רצינית ומבוקרת.

תוצאות המחקר הנוכחי הראו שלדת ולתרבות יש השפעה חזקה מאוד על העמדות, נמצאו הבדלים רבים בין מוסלמים לנוצרים הנובעים מתרבות שונה ודת אחרת. גילן והשכלתן של המשתתפות לא השפיעו על עמדותיהן באופן משמעותי, הן המשיכו להיות מושפעות מהדת לאורך כל המחקר.

נקודות החולשה בעבודה זו אחד היא שמספר המשתתפות בתת קבוצות השכלה וגיל לא היה שווה, שנית המחקר התמקד רק בעיר נצרת ולא הראה עמדות של אמהות מוסלמיות ונוצריות המתגוררות בכפרים ובערים אחרות, שלשית השאלון הוא שאלון עמדות שברובו בדק עמדות קוגניטיביות לכן היה קושי לבדוק את המשתנים הרגשיים וההתנהגותיים.

5.3 תרומת המחקר לייעוץ

ליועצת בבית הספר יש תפקיד חשוב בהטמעת נושא החינוך המיני במישורים החברתיים, החינוכיים, הרגשיים והנפשיים, תוך התמקדות בשני קהלים: האחד, קהל המורים והמחנכים, אשר להם יש להעביר באופן מובנה את חומר ההדרכה כדי שיעבירו אותו לתלמידיהם. הקהל השני הוא הורי התלמידים, להם היועצת צריכה להעביר הדרכה מקיפה, מכיוון שהם אלו המתמודדים עם הילדים מחוץ למסגרת הבית-ספרית. ההורים הם מקור השפעה חשוב מאוד שצריך להגיע אליו ולשאוף לשתפו בתוכניות החינוך המיני, לכן אחד מתפקדיה החשובים של היועצת הוא לקשר בין ההורים לבית הספר ולילדים וכך תיצור מעגל של שיתוף פעולה אשר יתרום בעתיד לבניית חברה יותר טובה. תפקיד נוסף הוא בניית תוכנית להעשרת הידע של ההורים והמחנכים דרך הזמנתם להרצאות של מומחים בנושאי מין שונים שמיועדים רק להם, על היועצת לקחת חלק בכל תוכנית מינית שתיבנה ועליה לתאם עמדות בין הורים, מחנכים, אנשי דת ומשרד החינוך.

כדי להשלים את המחקר בעתיד יש לבנות שאלון מותאם לאוכלוסייה המקומית ולבצע מחקר השוואתי בין ערבים ליהודים אודות החינוך המיני, כמו כן לאחר שנבדקו עמדות האמהות יש צורך לבדוק את עמדות האבות והנוער.

ביבליוגרפיה

- אייר, ל', ר'. (1999). איך לשוחח עם ילדים על מין. תל-אביב: מטר הוצאה לאור בע"מ (עמ' 15-17).
- אקרמן, פ'. קאפלמן, מ'. (2008). הורים אחרי גיל 30. הוצאת כנרת: זמורה-ביתן, דביר (עמ' 7-14).
- ארגמן, ר'. (2005). מקום ההורים בתהליך החינוך המיני החברתי של אדם עם אוטיזם. תל אביב: מכון רם.
- בירנבוים, מ'. (1981). סקר פעילות בית-הספר הממלכתי תחום החינוך לחיי המשפחה-תש"ם. ירושלים: משרד החינוך (עמ' 5-7).
- ברק, א'. (1996). מעורבות הורים בחינוך הממלכתי בישראל והגורמים הקשורים בה. עבודת מ.א. כ"ס לחינוך, אוניברסיטת בר-אילן.
- ברש, מ'. (1973). "ראיון מיוחד עם שר החינוך והתרבות". ידיעות אחרונות, 9 ביוני.
- גבאי, מ'. (1984). ערביי ישראל-שאלה של זהות. הוצאת המכון ללימודים ערביים: גבעת חביבה (עמ' 1-5).
- ג'ובראן, ס'. (2008). סמינריון בנושא עמדות לגבי חינוך מיני אצל אמהות נוצריות ומוסלמיות. המנחה פרופ' דוירי מרואן. המכללה האקדמית אורנים.
- גזל, ש'. (1989). החינוך הרגשי: מידע בעיני מין. הוועידה האירופתית השנייה של הליגה הבין לאומית של חברות למען אמייש. בריסל (עמ' 25-23).
- גריזים, ח'. (2007). בית בארץ ישראל. ירושלים: משרד החינוך והתרבות-החינוך הדתי.
- דברי הכנסת. (1969). ישיבה מיום 26 למאי "שר הסעד ד"ר בורג ופעילות משרדו". כרך 55 (עמ' 2682-2684).
- הראל, ח'. (1987). החינוך לחיי המשפחה והחינוך המיני-התכנון וההפעלה. אגרת למפקחים, משרד החינוך, 41 (עמ' 15-11).
- זק, ג'. (1975). "חינוך ארוטי בריא". החינוך, 47 (עמ' 282-274).

- טנא, ד' (1987). נערות במצוקה, היבטים טיפוליים. ירושלים: האוניברסיטה העברית (עמ' 5-8).
- כגן, ר'. (1967). אוכלוסיית ארצנו-כמות ואיכות: למצבר הדמוגרפי של ישראל. סעד, 11 (עמ' 195-194).
- לוי-אפשטיין, נ'. אלחאג, מ'. סמיונוב, מ'. (1994). הערבים בישראל בשוק העבודה. ירושלים: מכון פלורסהיימר למחקרי מדניות (עמ' 22-27).
- לנצט, מ'. (1971). מאחורי עלה התאנה: הסברה מינית לצעירים. רמת-גן: מסדה (עמ' 340-337).
- מדינת ישראל. (1966). דין וחשבון של הוועדה לבעיות הילודה. ירושלים: משרד ראש הממשלה.
- מדינת ישראל. (1971-1972). פרוטוקולים של הוועדה בין משרדית של משרד הבריאות ומשרד החינוך להכנת תוכנית הסברה בענייני מין ומחלות מין. ירושלים: פנימי.
- משרד החינוך והתרבות. (1973א). הוראות השר: חינוך מיני. ירושלים: פנימי מיום 5 במרס.
- משרד החינוך והתרבות. (1996). אנו וגיל ההתבגרות: פרקים בחינוך לחיי הערביים חטיבת ביניים. ירושלים.
- משרד החינוך והתרבות. (2007). כישורי חיים: מתווה לתכנון ולהפעלת תכנית בית-ספרית, לגן ולכיתות א'-י"ב. ירושלים.
- נבון, ר'. (1973). "יעוץ בקבוצות קטנות לבנות מתבגרות-תפקידו של החינוך המיני". החינוך, 35 (עמ' 357-356).
- נתן, מ'. שנבל, ע'. (1982). "תמורות בעמדות בני הקיבוצים כלפי חברות ויחסי מין". בתוך י, דר (עורך), החינוך בקיבוץ: סוציאליזציה דו-מוקדית. ירושלים: האוניברסיטה העברית, (עמ' 498-487).
- עזאיזה, פ'. אבו בקר, ח'. לזרוביץ, ר' וג'נאים, א'. (2009). נשים ערביות בישראל-תמונת מצב ומבט לעתיד. רמות (עמ' 5-9).
- פלד, צ'. (1973). **תכנון משפחה בישראל**. מוגש למרכז לדמוגרפיה, משרד ראש הממשלה. ירושלים: המכון למחקר חברתי שימושי.

פלד, צ'י. שימרלינג, ח' (1971). יחס הנוער הלומד לנושא המין. מוגש למשרד הבריאות ומשרד החינוך והתרבות. ירושלים: המכון למחקר חברתי שמושי.

פרס, י' (1992). מחקר עדכני על פעילות תלמידים ושיתוף הורים בבתי הספר באזור המרכז. אוניברסיטת תל-אביב: הפקולטה לסוציולוגיה.

צפריר, ג' (1981). "תכנון המשפחה בישראל-מדיניות ומציאות". ביטאון האגודה הישראלית לתכנון המשפחה, 1 (עמ' 4-1).

קאופמן, מ' (1987). "הסטנדרטים המיניים וההתנהגות המינית של הנוער בקיבוץ". החינוך המשותף, 96 (עמ' 10-3).

קבאליון, ג' (1997). הרקע למיסוד החינוך המיני וההסברה המינית בישראל. במכללה, 19 (עמ' 146-105).

קידום נשים בשירות המדינה-תמצית נתונים (2002). מוגש לוועדת הכנסת לקידום מעמד האישה. האגף לקידום מעמד האישה ושילובן, יולי.

קליינברגר, א' (1961). הזכות לחנך לערכים מחייבים. מגמות, י"א 4 (עמ' 332-334).

רות'וון, מ' (1997). אסלאם. סדרת המבואות ביוקרנית מבית הוצאת אוקספורד, פרק 5 (עמ' 118-145).

שחר, ר', מאיר, ר' (1998). הצעירה הערבייה בישראל-מסורת ושינוי עמדות לגבי שוויון בין המינים במשפחה ובחברה הערבית. שנתון המכללה כרך כ' תשנ"ח. החינוך וסביבו – מכללת סמינר הקיבוצים (עמ' 217-248).

שלסקי, ש' (2000). מיניותם של אחרים: כיצד מחנכי פנימייה מתייחסים להתנהגות מינית של חניכים? בתוך: שמחה שלסקי. (עורכת). מיניות ומגדר בחינוך (עמ' 160-135). תל-אביב: רמות.

שפירא, ר'. גולדרינג, א' (1990). מעורבות הורים בבתי-ספר ייחודיים. נייר דיון מס' 90-15, המרכז לפיתוח ע"ש פנחס ספיר, אוניברסיטת תל-אביב.

Abdel Halim, A. (1989). Meeting needs of Muslim students in the Australian Education system. *Research project (pp.317-330). Northmead: NSW.*

Beach, F.(1979). AI models for human sexuality. *CIBA Foundation symposium Anim*, 6 (PP.113-143).

Blendon, R. (2004). Sex education in America, general public parents survey. *Hrvard university, John F Kennedy School of Government Adler, N. E., and K. Newman*, 2002.

Campbell, P. (1979). Sex education Books for Young adults, 1892-1979. *New York: R.R. Bowker Co.*

Elon, A. (1989). *The Israelis, Founders and Sons*. London: Weidenfeld and Nicolson.
Epstein, Seymour., Meier, Paul. "Constructive Thinking: A Broad Coping Variable with Specific Components". *Journal of Personality and Social Psycholgy*.Vol. 57 (pp.332-350).

Freud, Z. (1962). *Three Essays on the Theory of Sexuality*. *New York: Basic Books, Inc. 130 pp.*

Halperin D.T., Stineger, J., Cassell, M. et al. (2004). The time has come for common ground on preventing sexual transmission of HIV. *The Lancet* 364 (pp.1913-1915).

Halstead, JM. (1997). Muslims and Sex education. *Muslim Education Quarterly*. 26(3).

Haroian, L. (2000). Child sexual development. *Electronic journal of human sexuality*. vol 3.

Harris, A. (1974). "What Dose Sex Education Mean?". In S. Rogers (ED.), *Sex Education: Rational and Reaction*, Cambridge: *Cambridge University Press*, (pp.18-20).

Hathaway, A. (1968). Sex education in the church. *Pastoral Psychology*. May (pp.7-14).

- Hottois, J. and Milner, N. (1975). *The Sex Education Controversy. A Study of Politics, Education and Morality, Massachusetts: Heath and co.*
- Jemmott, B., Jemmott, S. and Fong, T. (1998). Abstinence and safer-sex HIV risk reduction interventions for African American adolescent: A randomized controlled trial. *Journal of the American Medical Association.* 279 (pp.1529-1536).
- Kravitz, L., Salkowitz, S. and Westheimer, R. (1978). Some Preliminary Considerations Regarding Sex Education, Counseling and Sex Therapy and the Jewish Tradition. *Jewish Communal Service Association of North America.*
- Langille, B., Andreou, P., Beazley, P. and Delaney, E. (1998). Sexual health Knowledge of students at high school in Nova Scotia. *Canadian journal of public health,* 89 (pp.85-89).
- Marsiglio, W. and Mott, F. (1986). The impact of sex education on sexual activity, contraceptive use and premarital pregnancy among American teenager. *Family Planning Perspectives.* Vol 18, nr.4, July/August.
- Mckay A., Pietrusiak, M., Holowaty, P. (1998). Parents' Opinions and Attitudes towards Sexuality Education in the Schools. *The Canadian Journal of Human Sexuality,* Vol. 7.
- Mesch, G. (2005). A study of adolescents online and offline social relationship. *University of Haifa.*
- Primoratz, I. (Ed). (1997). *Human Sexuality.* Aldershot: *Dartmouth Publishing Company Limited.*
- Rury, J. (1992). "Passions and Power: sexuality, Sex Equity and Education in Historical Perspective", in: S. Shurberg-Klein (ed.), *Calling the equality in Education.* Albany: *State University of New York* (pp.35-65).
- Schiff, G. (1978). "The politics of fertility policy in Israel". In: P. Ritterband (Ed), *Modern Jewish fertility, The Netherlands, Leiden: E. J. Brill* (pp.255-278).

Shelley, G. and Sollie, D. (1989). long term effects of a church-based sex education program on adolescent communication. *Family Relation's* vol 38 iss. 2 (p p.152-156).

Shtarkshall, R.A., Santelli, J.S. and Hirsch, J.S. (2007). Sex Education and Sexual Socialization: Roles for Educators and Parents Perspectives on Sexual and Reproductive. *Health*, 39(2) (pp.116-119).

Simanski,W. (1998).**The birds and the bees**:An analysis of advice given to parents through the popular pres .*Adolescence*,33 (pp.33-44).

Smith-rosenberg, C.(1978). Sex as Symbol in Victorian Purity: A ethnohistorical Analysis of Jacksonian America" in: J. Demos, S. Boocock (eds.), Turning Points: Historical and ociological Essyas on the Family. *Chicago: University of Chicago Press* (pp. 212-247).

Strong, B. (1972). "Ideas of The Early Sex Education Movement in America, 1890-1920". *Istory of Education Quarterly*. Vol. 12(2), (pp. 129-162).

Tatalovich, R. and Byron, D. (1988). Moral controversies in American politics: Cases in social regulatory policy. *Boulder, CO: Westview* (pp.1-5).

Trudell, N. (1985). "The first Organized Campaign for school Sex Education: a Source of Critical Questions About Current Efforts". *Journal of Sex Education and therapy*. Vol. 17(2), (pp. 125-140).

Widmer, D. Treas,J. and Newcomb, R. (1998). Attitudes toward non martial sex in 24 countries. *The journal of sex research*. 35 (pp.349-358).

Wilson, J. (1983). The Effects of age, occupation race and education on parent communication with the school. *Education*, 103.

الانجيل المقدس.

بندي, ك. (1983). صورة المسيح في الزواج والاسره : الانجيل على دروب العصر. منشورات النور. لبنان. (الفصل الأول, ص 13-35).

חלימ, ע. (2000). المعنى المسيحي للجنس: ثقافته جنسيه مسيحيه (5). طبع بشركة هارموني للطباعة. القاهرة مصر. (الفصل الثاني, ص 27).

علوان (2002). تربية الاولاد في الاسلام. المجلد الثاني. دار السلام للطباعة والنشر والتوزيع. القاهرة مصر. (ص 427).

مرميه, ث. (1986). الاسرار حياة الايمان : نؤمن. منشورات قسم الليتورجيا في جامعة الروح القدس – الكسليك, لبنان. (الفصل 16, ص 413-441).

ברוש, א'. (2007). הינוך מיני-בישראל לא מבינים בישראל. מין וסקסולוגיה. בתוך: אתר האינטרנט, <http://www.beok.co.il/selectedarticle.aspx?articleID=3829&s>

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2004). נשים וגברים, סטטיסטיקל 40, הודעה לעיתונות – דפוסי פיריון בישראל, פברואר.

<http://www.peopleil.org/details.aspx?itemID=7400>

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2007). זוגיות בחברה המוסלמית בישראל. שנתון סטטיסטי לישראל 58.

<http://www.peopleil.org/details.aspx?itemID=7698>

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. (2009). הופק לאחרונה עבור הירחון הסטטיסטי לישראל מספר 6/2009-יא-עבודה ושכר.

<http://www/peopleil.org/details.aspx?itemID=7701&nosearch=true&searchMode=1>

שפ"י-שירות פסיכולוגי ייעוצי. בתוך: אתר האינטרנט

<http://cms.education.gov.il/EducationCMS/Units/Shefi/Hitpatchut/miniyut/theory/mini-ut+normativit.htm> : תאריך עדכון אחרון 19/05/2009.

נספחים

תוכנית לחינוך למיניויות וחינוך לחיי משפחה

תקופה קריטית	גן-ב'	ג-ד'	ה'-ו'	ז'-ט'	י'-י"ב
	פעמיים-פעם אחת בגל ואח"כ בכיתה א' או ב'	פעם אחת לבחירה	פעם אחת לבחירה		
תוכנית	אני וגופי, איך נולדים ילדים, בנים-בנות וזכות על גופי.	אני ומשפחתי, הכרת הרכבים שונים של משפחות.	התפתחות גופנית, נפשית וחברתית, זהות מינית, דימוי גוף, לחץ קבוצתי ונורמות בקבוצה.	חיזור, חברות, אהבה ופרידה, מה בין חיזור לבין הטרדה, מותר ואסור ביחסים בין מינים, יחסים במשפחה הורים ומתבגרים, מידע אמין ובלתי אמין, בקשת עזרה.	חברות וזוגיות, בדיקת הקשר הזוגי, יחסי מין, שיקולים, דילמות, החלטות, הכרת אמצעי מניעה והשימוש בהם, היריון, לידה, הפלה, זהות מינית ונטייה מינית, איידס ומחלות אחרות המועברות במגע מיני, אלימות ופגיעה מינית.

**National Public Radio/Kaiser Family Foundation/Kennedy School of
Government**

Sex Education in America

General Public/Parents Survey

HARVARD UNIVERSITY

JOHN F. KENNEDY

SCHOOL OF GOVERNMENT

January 2004

Methodology

The NPR/Kaiser Family Foundation/Kennedy School survey Sex Education in America is part of an ongoing project of National Public Radio, the Henry J. Kaiser Family Foundation, and Harvard

University's Kennedy School of Government. Representatives of the three sponsors worked together to develop the survey questionnaire and to analyze the results, with NPR maintaining sole editorial control over its broadcasts on the surveys. The project team includes:

From NPR: Marcus D. Rosenbaum, Senior Editor; Susan Davis, Associate Editor; Ellen Guettler,

Assistant Editor.

From the Kaiser Family Foundation: Drew Altman, President and Chief Executive Officer; Matt James, Senior Vice President of Media and Public Education and Executive Director of kaisernetwork.org; Mollyann Brodie, Vice President, Director of Public Opinion and Media Research; and Rebecca Levin, Research Associate.

From the Kennedy School: Robert J. Blendon, a Harvard University professor who holds joint appointments in the School of Public Health and the Kennedy School of Government; Stephen R. Pelletier, Research Coordinator for the Harvard Opinion Research Program; John M. Benson, Managing Director of the Harvard Opinion Research Program; and Elizabeth Mackie, Research Associate.

The results of this project are based on two nationwide telephone surveys: a survey of the general public and a survey of principals. The survey of the general public was conducted among a random nationally representative sample of 1,759 respondents 18 years of age or older, including an oversample of parents of children in 7th through 12th grade which resulted in interviews with 1001 parents. Statistical results for

the total survey were weighted to be representative of the national population. The margin of sampling error for the survey is plus or minus 3 percentage points for total respondents and plus or minus 4.7 percentage points for parents. The survey of principals was conducted among 303 principals of public middle, junior, and senior high schools across the country. Schools were randomly and proportionally

selected from a national database of public schools by type of school (middle, junior, and senior high). Statistical results were weighted to be representative of public middle, junior, and senior high schools in the United States based on geographic region and type of residential area (urban, suburban, nonmetropolitan).

The margin of sampling error for the survey is plus or minus 6 percentage points for total respondents. For results based on subsets of respondents the margin of error is higher. Princeton Survey Research Associates conducted the fieldwork for both surveys between September and

October, 2003. Note that sampling error is only one of many potential sources of error in this or any other public opinion poll.

- 1- What do you think is the most important problem facing teens today
 - a- Use of alcohol or other illegal drugs
 - b- Academics, getting an education
 - c- Sex, promiscuity
 - d- Unwanted pregnancy
 - e- HIV/AIDS, STDs
 - f- Violence
 - g- Broken families, family values, bad parenting
 - h- Lack of discipline
 - i- Lack of moral values, character
 - j- Lack of religion
 - k- Lack of direction, boredom, apathy
 - l- Media influence
 - m- Peer pressure/relations with peers
 - n- Stress, mental health
 - o- Lack of awareness, knowledge, information
 - p- Having to grow up too fast
 - q- Other
 - r- Don't know
 - s- Refuse

- 2- I am going to read you a list of issues that teens today may face. For each one, please tell me how big a problem you think it is for teens in general—a major problem, a minor problem, or not a problem at all. The first is (Insert). Is this a major problem, a minor problem, or not a problem at all?
 - a- Suicide
 - b- unwanted pregnancy
 - c- getting HIV/AIDS
 - d- poor academic performance
 - e- getting sexually transmitted diseases – STDs – other than HIV/AIDS
 - f- violence
 - g- use of alcohol or other illegal drugs

- 3- Which one of the above is the biggest problem?
 - a- Suicide
 - b- Unwanted pregnancy
 - c- Getting HIV/AIDS
 - d- Poor academic performance
 - e- Getting sexually transmitted diseases – STDs – other than HIV/AIDS
 - f- Violence
 - g- Use of alcohol or other illegal drugs

- h- Don't know
- i- Refused

- 4- Do you think it is morally wrong for unmarried adults to engage in sexual intercourse or not?
- a- Yes
 - b- No
 - c- Don't know
 - d- Refused
- 5- Do you think it is a SIN for unmarried adults to engage in sexual intercourse or not?
- a- Yes
 - b- No
 - c- Don't know
 - d- Refused
- 6- Do you think it is morally wrong for unmarried teens to engage in sexual intercourse, or not?
- a- Yes
 - b- No
 - c- Don't know
 - d- Refused
- 7- Do you think it is a SIN for unmarried teens to engage in sexual intercourse, or not?
- a- Yes
 - b- No
 - c- Don't know
 - d- Refused
- 8- How important do you think it is to have sex education as part of the school curriculum? Very important, somewhat important, not too important, or do you think sex education should not be taught at all in schools?
- a- Very important
 - b- Somewhat important

- c- Not too important
- d- Not taught at all
- e- Don't know
- f- Refused

9- Is it your impression that there has been more debate or controversy in your community over sex education during the last few years, or not?

- a- Yes, more debate
- b- No
- c- Don't know
- d- Refused

10- How effective do you think the sex education in schools is in helping teens (Insert)? Very effective, somewhat effective, not too effective, or not effective at all, or don't you know enough to say?

- a- avoid getting HIV/AIDS and other sexually transmitted diseases
- b- avoid pregnancy
- c- postpone having sexual intercourse
- d- make responsible decisions about sex

11- As you may know, there are different approaches to teaching about sex and sexuality in the schools. Which of the following two statements comes closer to your views?

- a- Statement 1: When it comes to sex, teenagers need to have limits set, they must be told what is acceptable and what is not
- b- Statement 2: Ultimately teenagers need to make their own decisions, so their education needs to be more in the form of providing information and guidance
- c- Don't know
- d- Refused

12- In order for a school to get money from the federal government for one sex education program, the law requires that the exclusive purpose of the program be to teach the benefit of "abstaining from sexual activity." Which of the following statements comes closer to your view?

- a- Statement 1: The federal government should fund sex education programs that have “abstaining from sexual activity” as their only purpose
- b- Statement 2: The money should be used to fund more comprehensive sex education programs that include information on how to obtain and use condoms and other contraceptives
- c- Don’t know
- d- Refused

13- Please tell me whether you agree or disagree with each of THESE statements.

- a- Abstinence from sexual activity outside marriage is the expected standard for all schoolage children.
- b- Sexual activity outside of marriage is likely to have harmful psychological and physical effects.

14- Earlier we asked you a question about abstinence from sexual activity outside of marriage as the expected standard for school aged children. How were you defining the

word abstinence? Did you include abstaining from (Insert)?

- a- sexual intercourse
- b- intimate touching
- c- passionate kissing
- d- masturbation

15- If sex education is taught, do you think sex education should be required for students,
or should it be optional?

- a- Required
- b- Optional
- c- Don’t know

d- Refused

16- I am going to ask you about certain things that might be included in sex education programs in schools. Please tell me whether you think it is an appropriate topic for middle school students – that is, grades 6, 7, and 8 – high school students – that is, grades 9 through 12 – both age groups, or neither age group.

- a- The basics of how babies are made, pregnancy, and birth
- b- HIV/AIDS
- c- Sexually transmitted diseases other than HIV/AIDS, such as herpes
- d- Birth control and methods of preventing pregnancy
- e- How to use and where to get contraceptives
- f- Waiting to have sexual intercourse until older
- g- How to get tested for HIV and other STDs
- h- How to deal with the emotional issues and consequences of being sexually active
- i- Waiting to have sexual intercourse until married
- j- How to talk with a girlfriend/boyfriend or partner about “how far to go” sexually
- k- How to talk with parents about sex and relationship issues
- l- Abortion
- m- How to make responsible sexual choices based on individual values
- n- That teens can obtain birth control pills from family planning clinics and doctors without permission from a parent
- o- Homosexuality and sexual orientation

17- What do you think schools should teach about homosexuality? Should schools teach that Homosexuality is wrong, that homosexuality is acceptable, only what homosexuality is Without discussing whether it is wrong or acceptable, or should schools not discuss Homosexuality at all?

- a- Teach that homosexuality is wrong
- b- Teach that homosexuality is acceptable
- c- Teach only what homosexuality is without discussing whether it is wrong or acceptable.
- d- Schools should not discuss homosexuality at all
- e- Don't know
- f- Refused

18- You said earlier that sex education should not be taught at all in schools, but if it is to be Taught Which of the following three statements is closest to your view about the best Way to teach sex education?

- a- Statement 1: Abstinence from sexual intercourse is best for teens. Sex ed classes should not provide information about how to obtain and use condoms and other contraception.
- b- Statement 2: Abstinence from sexual intercourse is best for teens, but some teens do not abstain, so sex ed classes should provide information about condoms and other contraception.
- c- Statement 3: Abstinence from sexual intercourse is not the most important thing. Sex ed classes should focus on teaching teens how to make responsible decisions about sex.
- d- Don't know
- e- Refused

19- To what age do you think boys should wait before having sexual intercourse – until they are 16, 18, 21, or until they are married?

- a- Until they are 16
- b- Until they are 18
- c- Until they are 21
- d- Until they are married
- e- Depends on the boy
- f- Don't know
- g- Refused

20- Do you think most boys will actually wait that long or will most have sexual intercourse earlier?

- a- Wait
- b- Earlier
- c- Don't know
- d- Refused

21- To what age do you think girls should wait before having sexual intercourse? Do you think most girls will actually wait that long or will most have sexual intercourse earlier?.

- a- Until they are 16
- b- Until they are 18
- c- Until they are 21
- d- Until they are married
- e- Depends on the boy
- f- Don't know
- g- Refused

22- Do you think most girls will actually wait that long or will most have sexual intercourse earlier?

- a- Wait
- b- Earlier
- c- Don't know
- d- Refused

23- Do you think that giving teens information about how to obtain and use condoms and other contraception encourages them to have sexual intercourse earlier than they would have or do you think giving teens this information will not encourage them to have sexual intercourse earlier?

- a- Yes, will encourage them
- b- No, will not encourage them
- c- Don't know
- d- Refused

24- And do you think that giving teens information about how to obtain and use condoms and other contraception makes it more likely that they will practice safe sex now or in the future, or not.

- a- More likely to practice safe sex
- b- Not more likely to practice safe sex
- c- Don't know
- d- Refused

- 25-** What concerns you more?.
- a- That providing information about how to obtain and use condoms and other contraception might encourage teens to have sexual intercourse.
 - b- That not providing information about how to obtain and use condoms and other contraception might mean more teens will have unsafe sexual intercourse
 - c- Don't know
 - d- Refused
- 26-** About what percentage of 12th graders do you think report they have had sexual intercourse – 0%, 20%, 40%, 60% or 80%?
- a- 0 %
 - b- 20%
 - c- 40%
 - d- 60%
 - e- 80%
 - f- Don't know
 - g- Refused
- 27-** Has your child who is in the (INSERT GRADE LEVEL SELECTED IN Q31) grade completed or is your child currently participating in a sex education course at school?
- a- Yes
 - b- No
 - c- Don't know
 - d- Refused
- 28-** Has your child not had sex education in school because it isn't offered by the school, because you didn't give your child permission to participate, because sex education is offered but not for (INSERT GRADE LEVEL SELECTED IN Q31) graders, or is there some other reason?
- a- Isn't offered by the school
 - b- You didn't give your child permission to participate
 - a- Sex education is offered but not for (insert current grade of child) graders
 - c- Don't know
 - d- Refused

- 29-** Does the school send parents a description of or have a meeting about the sex education curriculum telling them what topics would be covered, or does the school not send parents that information?
- a- Yes
 - b- No
 - c- Don't know
 - d- Refused
- 30-** Overall, do you think the school of your child spends too little time, too much time, or the right amount of time to teach sex education properly?
- a- Too little time
 - b- Too much time
 - c- The right amount of time
 - d- Don't know
 - e- Refused
- 31-** Do you feel that teachers in your child's school have received enough training to teach sex ed well or not?
- a- Enough training
 - b- Not enough training
 - c- Don't know
 - d- Refused
- 32-** How well prepared do you feel your child is to deal with sexual issues – very prepared, somewhat prepared, not very prepared, or not at all prepared?
- a- Very prepared
 - b- Somewhat prepared
 - c- Not very prepared
 - d- Not at all prepared
 - e- Don't know
 - f- Refused
- 33-** Thinking about the sex education your child is receiving or has received in school, how much do you think it will help your child deal with sexual issues? Will it be very helpful, somewhat helpful, not very helpful, or not at all helpful?
- a- Very helpful
 - b- Somewhat helpful

- c- Not very helpful
- d- Not at all helpful
- e- Don't know
- f- Refused

34- I am going to read a few responses some parents have to the sex education in their children's schools. Please tell me if you agree or disagree.

- a- I feel relieved that my child is receiving sex education at school so that I don't have to talk to my child about some of these sensitive issues.
- b- The school's sex education program raises subjects that I don't think my child should be discussing
- c- Sex education in school makes it easier for me to talk to my child about sexual issues.
- d- My child's sex education class forces me to discuss sensitive sexual issues too early, before my child is ready.

35- How much confidence do you have that sex education programs in your child's school teach attitudes and values similar to those you teach at home? Are you very confident, somewhat confident, not too confident or not confident at all?

- a- Very confident
- b- Somewhat confident
- c- Not too confident
- d- Not confident at all
- e- Don't know
- f- Refused

36- Now I'm going to read you a list of some sensitive subjects parents might talk about with

their children. As I read each one, please tell me if you have discussed this topic

with

your own child .

- a- The biology of sex and pregnancy
- b- Avoiding sexually transmitted diseases such as HIV/AIDS
- c- Issues about dating and relationships and becoming sexually active
- d- Condoms and other ways to prevent pregnancy or disease if you became sexually active
- e- Whether to wait to have sex until you are married

f- Ethical, moral and religious considerations about sexual activities

37- Did you have this conversation or these conversations as a result of a topic of a class or program at your child's school, or not?

- a- Yes
- b- No
- c- Don't know
- d- Refused

38- When your child begins to date, or if your child is now dating, how much do you want to know about this part of his / her life? Do you want to know nearly everything, a lot, some, or not much about (Insert)?

- a- who your child is dating
- b- where your child is going on a date and when your child will return
- c- how intimate your child is with the person he or she is dating

39- Compared with your parents when you were growing up, do you think you have been or would be more open with your children about sex and sexual issues in general, less open,

or about as open as your parents were with you?

- a- More open
- b- Less open
- c- About the same
- d- Don't know
- e- Refused

40- Do you think that schools are doing a better job today teaching sex education than they did when you were in school, did a better job teaching sex ed when you were in school, or are doing about the same now as they did when you were in school?

- a- Better job today
- b- Better job when you were in school
- c- About the same
- d- Don't know
- e- Refused

41- Overall, would you say your parents did a very good job, a good job, a fair job or a poor job in talking to you about sexual issues when you were growing up?

- a- Very good
- b- Good
- c- Fair
- d- Poor
- e- Don't know
- f- Refused

42- How familiar are you with the sex education programs in your community's schools? Would you say you are :

- a- very familiar
- b- somewhat familiar
- c- not too familiar
- d- not at all familiar?

שאלון בערבית

יهدف هذا النموذج لتجميع المعطيات حول مواقف أولياء الأمور، الخاصة بالتربية الجنسية لأبنائهم وبناتهم، وهو جزء أساسي من دراسة علمية نقوم بها.

مع الشكر مسبقاً

سامية جبران

نموذج بموضوع التربية الجنسية

- الجيل: _____
- الديانة: 1. مسلمة 2. مسيحية
- سنوات التعليم: 1. المدرسي- حتى الصف الثاني عشر
2. فوق ثانوي وغير جامعي _____
- 3. جامعي _____
- مكان السكن: _____

• الوضع العائلي: 1. متزوجة

2. مُطلقه

3. أرمله

• عدد الأبناء: 1. ذكور _____

2. إناث _____

• كيف تُعرفي وضعك الاقتصادي؟

مثل غالبية البلدة

أعلى

أقل

• كيف تُعرفي نفسك بالنسبة للدين؟

لا أراعي الدين

أراعي الدين

متدين

متدين جداً

1) حسب رأيك ما هي المشاكل الأكثر أهمية التي يواجهها الشباب المراهقين اليوم؟ (باستطاعتك اختيار أكثر من موضوع)

1- استعمال الكحول والمخدرات.

2- التعليم والثقافة الجامعية.

3- الجنس؛ اتصال جنسي غير شرعي.

4- الحمل الغير مرغوب به.

5- الأمراض الجنسية؛ الأيدز.

6- العنف.

7- مشاكل عائلية: انفصال بين الزوجين، القيم العائلية، أهل غير صالحين.

8- افتقار الأنضباط.

9- افتقار القيم الأخلاقية والشخصية.

10- افتقار بالدين.

11- افتقار بالاتجاه؛ لا مبالاه.

12- تأثير الأعلام.

13- علاقات مع الأصدقاء وضغوطات منهم.

14- ضغط والافتقار للصحة الذهنية.

15- افتقار للوعي، معرفة والمعلومات.

16- يريد أن ينمو بسرعة.

17- أخرى.

18- لا أعرف.

19- يرفض.

(2) أمامك لائحة بمواضيع التي يواجهها المراهقين. كيف تدرجين هذه المشاكل؟ عليك اختيار إجابة واحدة لكل بند.

	مشكلة كبيرة	مشكلة صغيرة	لا يوجد مشكلة	لا أعرف	يرغب في الإجابة
1.					حمل غير مرغوب به.
2.					عدوى بمرض جنسي.
3.					تحصيل علمي منخفض.
4.					عدوى بمرض الايدز.
5.					عنف.
6.					استعمال الخمر والمخدرات

3) حسب رأيك ما هي المشكلة الأصعب من بين المشاكل التي وردت في السؤال السابق؟

1. حمل غير مرغوب به.
2. عدوى بمرض جنسي.
3. تحصيل علمي منخفض.
4. عدوى بمرض الايدز.
5. عنف.
6. استعمال الخمر والمخدرات

4) حسب رأيك هل العلاقة الجنسية بين البالغين قبل الزواج غير أخلاقية؟

- 1- نعم.
- 2- لا.
- 3- لا أعرف.
- 4- أرفض الإجابة.

5) حسب رأيك هل العلاقة الجنسية بين البالغين قبل الزواج خطيئة؟

1- نعم.

2- لا.

3- لا أعرف.

4- أرفض الإجابة.

(6) حسب رأيك هل العلاقة الجنسية بين المراهقين قبل الزواج غير أخلاقية؟

1- نعم.

2- لا.

3- لا أعرف.

4- أرفض الإجابة.

(7) حسب رأيك هل العلاقة الجنسية بين المراهقين غير المتزوجين هي خطيئة؟

1- نعم.

2- لا.

3- لا أعرف.

4- أرفض الإجابة.

الآن، أجب من فضلك عن الأسئلة التي تتعلق بالتربية الجنسية في المدرسة!

(8) حسب رأيك كم هو مهم أن تكون التربية الجنسية كجزء من المنهاج التعليمي؟

1- مهم جدًا.

2- مهم بعض الشيء.

3- غير مهم.

4- لا أعرف.

5- أرفض الإجابة.

(9) حسب أنطباعك هل يوجد نقاش أو تناقضات بموضوع التربية الجنسية في السنين الأخيرة بمجتمعك أم لا؟

1- نعم يوجد نقاش.

2- لا.

3- لا أعرف.

4- أرفض الإجابة.

(10) حسب رأيك، كيف تؤثر التربية الجنسية في المدارس على المراهقين في المواضيع التالية؟

أرفض الإجابة	لا أعرف	لا تؤثر أبدًا	لا تأثير لها	تؤثر بعض الشيء	تؤثر جدًا		
						1. يتفادى العدوى من الأمراض الجنسية والأيدز.	

						2. يتجنب الحمل.
						3. تأجيل إقامة العلاقات الجنسية.
						4. أخذ قرارات مسؤولة بموضوع الجنس.

11) حسب معرفتك ه نالك توجهات مختلفة لتعليم موضوع الجنس والجنسوية في المدارس. أي من التصريحات التالية قريبة إلى وجهة نظرك؟

1- بموضوع الجنس المراهقين بحاجة لحدود، يجب أعلامهم ما هو مقبول وغير مقبول من هذه الناحية.

2- خلأفا، البالغون بحاجة الى أخذ قرار بنفسهم وذلك بإعطاء المعلومات وتوجيه المراهقين بالتربية الجنسية.

3- لا أعرف.

4 - أرفض الأجابة.

12) أي من الادعاءين التاليين التالية هو قريب لرأيك؟

1- يجب على وزارة المعارف أن تمول موضوع التربية الجنسية الذي يمنع إقامة علاقات جنسية قبل الزواج.

2- يجب تمويل موضوع تربية جنسية شامل الذي يضم معلومات عن أستعمال حيوب لمنع الحمل والكيس الواقي.

3- لا أعرف.

4- أرفض الإجابة.

13) أجب من فصلك عن التصاريح التالية بموافق أو غير موافق.

أرفض الأجابة	لا أعرف	غير موافق	موافق	
				1. الامتناع عن إقامة علاقات جنسية خارج الزواج هي معايير متوقعة لكل طلاب المدارس بكل الأعمار.
				2. العلاقات الجنسية خارج إطار الزواج محتمل أن يكون لها تأثير مؤذ نفسيًا وجسديًا.

14) إذا أجبت في السؤال 13 بأنك موافقة اجبي على السؤال التالي

كيف تُعرفين الامتناع؟ هل الامتناع يشمل_

أرفض الأجابة	لا أعرف	لا يتضمن	يتضمن	
				1. علاقة جنسية تامة.
				2. لمس حميم.
				3. قبلة عاطفية.
				4. العادة السرية.

15) حسب رأيك، هل التربية الجنسية يجب أن تكون إجبارية أم اختيارية في المدارس؟

1- إجبارية.

2- اختيارية.

3- لا أعرف.

4- أرفض الإجابة.

16) برنامج التربية الجنسية يضم بعض المواضيع. حدد كل موضوع لأي مرحلة دراسية ملائم (ابتدائي، إعدادي، ثانوي).

أرفض الإجابة	لا أعرف	لا يلائم أحد	ملائم للثانوي	ملائم للإعدادي	ملائم للإبتدائي		
						1. كيف يتكون الجنين، الحمل والولادة؟	
						2. مرض الأيدز.	
						3. الأمراض الجنسية الأخرى.	
						4. تنظيم النسل وطرق الحمل.	
						5. كيف تستعمل وسائل منع الحمل وكيف تحصل عليها؟	
						6. تأجيل العلاقات الجنسية لجيل أكبر.	
						7. أين يتم فحص الأمراض الجنسية؟	
						8. كيف نتعامل مع المواضيع العاطفية ونتائج البلوغ الجنسي؟	

						9. تأجيل إقامة العلاقة الجنسية حتى الزواج.
						10. كيف تتحدث مع شريكك/شريكتك عن كيفية وضع حدود للعلاقة الجنسية.
						11. العادة السرية.
						12. كيف تتكلم مع الأهل عن الجنس والعلاقات العاطفية.
						13. إجهاض.
						14. كيف تجعل القيم الفردية أساس لإختيارات جنسية مسؤولة.
						15. بأستطاعة المراهقين الحصول على وسائل منع الحمل من الصيدليات بدون موافقة الأهل.

(17) حسب اعتقادك ما يجب تعليمه بالتربية الجنسية بالنسبة لموضوع مثلي الجنس؟

1- تعليم أن المثلية الجنسية شيء خاطئ.

2- تعليم أن المثلية الجنسية شيء مقبول.

3- يجب تعليم ما هي المثلية الجنسية بدون أي نقاش إذا كان هذا الشيء خاطئ أو صادق.

4- يجب على المدرسة أن لا تناقش موضوع المثلية الجنسية بأي شكل من الأشكال.

5- لا أعرف.

6- أرفض الأجابه.

(18) أي من الإدعاءات التالية بموضوع التربية الجنسية هو الأكثر قرباً لوجهة نظرك.

1- أن الامتناع عن إقامة علاقة جنسية كاملة هي أفضل للمراهقين. وسائل الأيضاح

المدرسية بموضوع التربية الجنسية يجب أن لا تزود بمعلومات عن كيفية أستعمال والحصول على وسائل واقية.

2- الامتناع عن العلاقة الجنسية هو المفضل للمراهقين لكن هنالك بعض البالغين الذي

لا يمتنعون لذلك وسائل الأيضاح الجنسية هي مهمة لأضافة المعلومات عن وسائل واقية.

3- الامتناع عن العلاقة الجنسية هو ليس الأمر الأهم، وسائل الإيضاح الجنسية يجب

أن تتركز على تعليم المراهقين كيفية أخذ قرار مسؤول بموضوع الجنس.

4- لا أعرف.

5- أرفض الأجابه.

(19) حسب أعتقادك حتى أي جيل يجب أن ينتظر البنين كي يمارسون علاقات جنسية؟

1- حتى جيل 16 سنة.

2- حتى جيل 18 سنة.

3- حتى جيل 21 سنة.

4- حتى يتزوجون.

5- يتعلق برغبة الشاب.

6- لا أعرف.

7- أرفض الأجابة.

(20) هل تعتقد أن معظم البنين ينتظرون فعلاً أو سيقومون فعلاً علاقة جنسية بجيل مبكر؟

1- ينتظر.

2- مبكراً.

3- لا أعرف.

4- أرفض الأجابة.

(21) حسب اعتقادك حتى أي جيل يجب أن ينتظر البنات كي يمارسون علاقات جنسية؟

1- حتى جيل 16 سنة.

2- حتى جيل 18 سنة.

3- حتى جيل 21 سنة.

4- حتى يتزوجون.

5- يتعلق برغبة الشاب.

6- لا أعرف.

7- أرفض الأجابة.

22) هل تعتقد أن معظم البنات ينتظرون فعلاً أو سيقومون فعلاً علاقة جنسية بجيل مبكر؟

1- تنتظر.

2- مبكراً.

3- لا أعرف.

4- أرفض الأجابة.

23) حسب اعتقادك هل أعطاء المعلومات للمراهقين عن كيفية أقتناء وأستعمال وسائل وقاية يشجعهم على أقامة علاقات جنسية مبكراً أم لا.

1- نعم تشجعهم.

2- لا تشجعهم.

3- لا أعرف.

4- أرفض الأجابة.

24) حسب اعتقادك، هل أعطاء معلومات للمراهقين عن كيفية أقتناء وأستعمال وسائل الوقاية يجعلهم يمارسون الجنس الآمن الآن أو مستقبلاً، أم لا؟

1- يجعلهم يمارسون الجنس الآمن.

2- لا يجعلهم يمارسون الجنس الآمن.

3- لا أعرف.

4- أرفض الأجابة.

25) ما الذي يقلقك أكثر؟

1- إعطاء معلومات عن كيفية إقتناء وأستعمال وسائل واقية تشجع الشباب على إقامة

علاقات جنسية.

2- عدم إعطاء معلومات عن كيفية إقتناء وأستعمال وسائل واقية تجعل المراهقين يقيمون

علاقات جنسية غير آمنة.

3- لا أعرف.

4- أرفض الأجابة.

26) حسب اعتقادك، ما هي النسبة المؤوية لطلاب صفوف الثاني عشر الذين يصرحون أنهم أقاموا علاقات جنسية.

1- 0%.

2- 0%-20%.

3- 20%-40%.

4- 40%-60%.

5- 60%-80%.

6- أكثر من 80%.

7- لا أعرف.

8- أرفض الإجابة.

27) هل أشرتك أحد من أبنائك الذين أنهما صف الثاني عشر أو ما زال في المدرسة بدروس التربية الجنسية؟

1- نعم.

2- لا.

3- لا أعرف.

4- أرفض الإجابة.

(28) أجب عن هذا السؤال في حالة أجبت لا في السؤال السابق وإذا أجبت بنعم انتقلي لسؤال رقم 30.

أبناؤك لم يتعلموا التربية الجنسية في المدرسة لأنه:

أ- هذا الموضوع لم يُعلم في المدرسة.

ب- أنا لن أوافق أن يتعلم أولادي هذا الموضوع.

ج- هذا الموضوع موجود في المدرسة لكن ليس للصفوف التي يتعلم بها أولادي.

- لا أعلم.

- أرفض الإجابة.

(29) هل أعلمتكم المدرسة بمنهاج التربية الجنسية التي تقدمه لأبنائكم؟؟

1-نعم.

2-لا.

3-لا أعرف.

4-أرفض الإجابة.

(30) حسب اعتقادك المدرسة التي يدرس بها أبناؤك تُخصص وقت أقل من اللازم، أكثر من اللازم أو الوقت المناسب لتعليم موضوع التربية الجنسية.

1- وقت قليل جداً.

2- وقت أكثر من اللازم.

3- وقت كافي.

4- لا تخصص وقت بالمرّة.

5- لا أعرف.

6- أرفض الإجابة.

(31) هل تشعرين أن معلمي أبناءك تلقوا التدريب الكافي لتعلم موضوع التربية الجنسية بشكل جيد أم لا؟

1- تلقوا التعليم الكافي.

2- لم يتلقوا التعليم الكافي.

3- لا أعرف.

4- أرفض الإجابة.

(32) إلى أي مدى تشعران أن أبناءك، الذين يتعلمون بالمدرسة، جاهزون للتعامل مع موضوع الجنس؟

1- جاهزون جداً.

2- جاهزون بعض الشيء.

3- غير جاهزين.

4- بالمرّة غير جاهزون.

5- لا أعرف.

6- أرفض الإجابة.

33) حسب رأيك هل التربية الجنسية التي تلقوها أو يتلقونها أبناءك بالمدرسة تساعدهم بالتعامل مع موضوع الجنس.

1- تساعد جداً.

2- تساعد بعض الشيء.

3- لا تساعد.

4- لا تساعد أبداً.

5- لا أعرف.

6- أرفض الإجابة.

34) أمامك عدد من ردود فعل بعض الأهل بالنسبة لموضوع التربية الجنسية، هل توافق أو لا توافق مع هذه الآراء؟

أرفض الإجابة	لا أعرف	غير موافق	موافق	
				1. أشعر أن أبنائي يتلقون التعليم الكافي بموضوع التربية الجنسية لذلك لا أتكلم معهم عن هذا الموضوع الحساس.
				2. التربية الجنسية بالمدارس تعرض مواضيع لا أفضل أن تُناقش مع أولادي.
				3. تعليم موضوع التربية الجنسية بالمدارس يسهل علي التكلم عن هذا الموضوع مع أبنائي.
				4. التربية الجنسية التي يتلقاها أولادي في المدرسة تجبرني أن أناقش معهم هذه المواضيع الحساسة في البيت.

35) إلى أي مدى تثق بمبادئ وقيم برنامج التربية الجنسية التي يتلقاها أبنك في المدرسة ويتلاءم مع مبادئك الشخصية.

1- أثق جدًا.

2- أثق ببعض الشيء.

3- لا أثق.

4- لا أثق بالمرة.

5- لا أعرف.

6- أرفض الإجابة.

36) أمامك بعض الأسئلة الحساسة التي يمكن للأهل أن يناقشوها الأهل مع أبنائهم. هل ناقشت معهم هذه المواضيع؟

	نعم ناقشت	لم أناقش	لا أعرف	أرفض الإجابة
1.				موضوع الجنس والحمل.
2.				عدم الإصابة بأمراض جنسية مثل الأيدز.
3.				العلاقات بين الجنسين والنضوج الجنسي.
4.				الوسائل الواقية من الحمل والأمراض الجنسية.
5.				الانتظار لإقامة العلاقات الجنسية بعد الزواج.
6.				الاعتبارات الدينية والأخلاقية عن النشاط الجنسي.

37) هل النقاش بالمواضيع التي ذكرت بالسؤال السابق نتيجة عن التعليم الذي تلقاه أبنائك بالمدرسة أم لا؟

1-نعم .

2-لا.

3-لا أعرف.

4-أرفض.

38) عندما يبدأ ابنك بقاء الجنس الآخر، كم تريد أن تعرف عن هذه العلاقة؟

أرفض الأجابة	لا أريد أن أعرف	أريد أن أعرف بعض الشيء	أريد أن أعرف الكثير	أريد أن أعرف كل شيء		
					1. مع من يلتقي؟	
					2. الى أين يذهب ابنك للقاء بالجنس الآخر ومتى يعود؟	
					3. كم هي العلاقة حميمة بين ابنك/أبنتك والشخص الآخر؟	

39) بالمقارنة مع التربية الجنسية التي تلقيتها من والديك، هل تعتبر نفسك أنسان منفتح مع أولادك في المواضيع الجنسية بشكل عام؟

1- منفتح جدًا.

2- منفتح قليلاً.

3- نفس الشيء.

4- لا أعلم.

5- أرفض الإجابة.

40) هل تعتقد أن المدارس تقوم بتعليم موضوع التربية الجنسية بشكل أفضل مما كان عليه عندما كنت أنت طالبًا أو نفس الوضع؟

1- أفضل اليوم.

2- أفضل عندما كنت أنا طالبًا.

3- نفس الشيء.

4- لا أعرف.

5- أرفض الإجابة.

41) بشكل عام، حسب اعتقادك هل تستطيع القول أن أهلك منحوك تربية جنسية؟

1- جيد جدًا.

2- جيد.

3- قليلاً.

4- قليلاً جدًا.

5- لا أعرف.

6- أرفض الإجابة.

42) بشكل عام، حسب اعتقادك كم هو مألوف موضوع التربية الجنسية في المدارس بمجتمعك؟

1- مألوف جدًا.

2- مألوف بعض الشيء.

3- غير مألوف.

4- غير مألوف بتأنا.

5- لا أعرف.

6- أرفض الإجابة.

נספח 4

שאלון בעברית

שאלון בנושא החינוך המיני

שאלה 1

לפי דעתך מה הן הבעיות הכי חשובות אשר נתקלים בהם המתבגרים היום?

- (1) שימוש בסמים ואלכוהול
- (2) לימוד והשכלה גבוהה
- (3) מין, מגע מיני לפני הנישואין
- (4) הריון לא רצוי
- (5) מחלות מין ואידס
- (6) אלימות
- (7) בעיות משפחתיות: גירושין, ערכים משפחתיים
- (8) חוסר משמעת
- (9) חוסר בנורמות וערכים תרבותיים
- (10) התרחקות מהדת
- (11) אובדן וחוסר אכפתיות
- (21) השפעת המדיה
- (31) השפעת לחצים חברתיים וחוסר יכולתם להתמודד איתם
- (41) אובדן וחוסר אכפתיות
- (51) חוסר בידע
- (61) רוצים לגדול מהר מדי

שאלה 2

לפניך טבלה בבעיות אשר המתבגרים נתקלים בהם, איך את מדרגת בעיות אלו לפי בעיה גדולה, בעיה קטנה, אין בעיה. עליך לבחור תשובה אחת.

- (1) הריון לא רצוי
- (2) הידבקות במחלת מין
- (3) הישגים לימודים נמוכים

(4) הידבקות במחלת האיידס

(5) אלימות

(6) שימוש באלכוהול וסמים

שאלה 3

לפי דעתך מה היא הבעיה הכי קשה מבין הבעיות שזכרו בשאלה הקודמת?

(1) הריון לא רצוי

(2) הידבקות במחלת מין

(3) הישגים לימודים נמוכים

(4) הידבקות במחלת האיידס

(5) אלימות

(6) שימוש באלכוהול וסמים

שאלה 4

לפי דעתך האם יחסי מין בין הבוגרים הוא לא מוסרי לפני הנישואין?

(1) כן

(2) לא

(3) לא יודעת

(4) מסרבת לענות

שאלה 5

לפי דעתך האם יחסי מין בין הבוגרים הוא לפני הנישואין חטא?

(1) כן

(2) לא

(3) לא יודעת

(4) מסרבת לענות

שאלה 6

לפי דעתך האם יחסי המין בין המתבגרים הוא לא מוסרי לפני הנישואים?

(1) כן

(2) לא

(3) לא יודעת

(4) מסרבת לענות

שאלה 7

לפי דעתך האם יחסי המין בין המתבגרים הלא נשואים הוא חטא?

(1) כן

(2) לא

(3) לא יודעת

(4) מסרבת לענות

שאלה 8

לפי דעתך עד כמה חשוב שהחינוך המיני יהווה חלק מהתוכנית הבית ספרית?

(1) חשוב מאוד

(2) לא חשוב

(3) לא חשוב בכלל

(4) לא יודעת

(5) מסרבת לענות

שאלה 9

לפי התרשמותך האם יש דיון או קונפליקטים בנושא החינוך המיני בשנים האחרונות בחברה שלך או לא?

(1) כן יש דיון

(2) לא

(3) לא יודעת

(4) מסרבת לענות

שאלה 10

לפי דעתך איך החינוך המיני בבתי הספר משפיע על המתבגרים בנושאים הבאים? לפי: משפיע מאוד, משפיע חלקית, לא משפיע, לא משפיע בכלל, לא יודעת, מסרבת לענות.

(1) הימנעות מהידבקות במחלות מין ומאיידס

(2) אי כניסה להריון

(3) דחיית קיום יחסי מין

(4) קבלת החלטות אחראיות בנושא המין

שאלה 11

ישנם גישות שונות ללימוד נושא החינוך המיני והמיניות בבתי הספר. איזה מבין ההצהרות הבאות קרובה לתבונתך?

- (1) המתבגרים זקוקים שיוצב להם גבולות בנושא המין, הם צריכים לדעת מה מקובל ומה לא מקובל בנושא הזה.
- (2) בשונה למה שהוזכר בהצהרה הראשונה, המתבגרים זקוקים לקבל החלטות בעצמם, כאשר נותנים להם אינפורמציה והכוונה בחינוך המיני.
- (3) לא יודעת
- (4) מסרבת לענות

שאלה 12

איזה מבין שתי ההצהרות הינה קרובה לדעתך?

- (1) שעל משרד החינוך לממן נושא החינוך המיני שמונע הקמת יחסי מין לפני נישואין.
- (2) שעל משרד החינוך לממן נושא החינוך המיני הכולל שמספק מידע אודות אמצעי מניעה.
- (3) לא יודעת
- (4) מסרבת לענות

שאלה 13

בבקשה תעני על ההצהרות הבאות במסכימה או לא מסכימה.

- (1) ההימנעות מקיום יחסי מין לפני נישואין הינה נורמה מצופה מכל התלמידים בכל הגילאים.
- (2) יחסי מין לפני נישואין עלולים להשפיע באופן שלילי מבחינה נפשית ופיזית.

שאלה 14

אם ענית בשאלה 13 במסכימה עני על השאלה הבאה.

איך את מגדירה הימנעות? ההימנעות תכלול:

- (1) יחסי מין מלאים
- (2) מגע ארוטי
- (3) נשיקה ארוטית
- (4) אוננות

שאלה 15

לפי דעתך, האם נושא החינוך המיני בבתי הספר צריך להיות חובה או בחירה?

- (1) חובה
- (2) בחירה
- (3) לא יודעת
- (4) מסרבת לענות

שאלה 16

תוכנית החינוך המיני בבתי הספר כוללת כמה נושאים. תגדירי כל נושא לאיזה שכבה מתאים, יסודי, חטיבת ביניים, תיכון.

- (1) שעל משרד החינוך לממן נושא החינוך המיני הכולל שמספק מידע אודות אמצעי מניעה
- (2) מחלת האיידס
- (3) מחלות מין אחרות
- (4) ארגון ותכנון הריון
- (5) איך להשתמש באמצעי מניעה ואיפה ניתן להשיגם
- (6) דחיית יחסי מין עד גיל מבוגר יותר
- (7) איפה ניתן לבדוק מחלות מין
- (8) איך להתמודד עם הנושאים הרגשיים ושינויי ההתבגרות
- (9) דחיית קיום יחסי מין עד הנישואין
- (10) איך לשוחח עם בן הזוג והצבת גבולות ביחסים ביניהם
- (11) אוננות
- (12) איך לדבר עם המתבגר על מין ויחסים אינטימיים
- (13) הפלה
- (14) בחירות מניית מבוססות על ערכים
- (15) המתבגרים יכולים להשיג אמצעי מניעה ללא הסכמת ההורים

שאלה 17

לפי דעתך מה צריך ללמד בחינוך המיני על נושא הומוסקסואליות?

- (1) לימוד הומוסקסואליות דבר שגוי.
- (2) לימוד הומוסקסואליות דבר מקובל.
- (3) צריך ללמד על הומוסקסואליות בלי דיון אם זה דבר שגוי או מקובל.
- (4) על בית הספר לא לדון בנושא הומוסקסואליות בכלל.

שאלה 18

אילו מבין ההצהרות הבאות בנושא החינוך המיני הינו קרוב לעמדתך?

- (1) ההימנעות מקיום יחסי מין מלאים הינו יותר טוב למתבגרים. אמצעי הבהרה חינוכית בנושא החינוך המיני צריכה לספק אינפורמציה על שימוש והשגת אמצעי מניעה.
- (2) ההימנעות מקיום יחסי מין הינו הדבר המועדף למתבגרים, אך ישנם מתבגרים שאינם נמנעים, לכן אמצעי הבהרה בנושא המין היא חשובה מאוד להוספת אינפורמציה על אמצעי מניעה.
- (3) ההימנעות מקיום יחסי מין אינו הדבר החשוב, אמצעי הבהרה בנושא המין צריכה להתרכז סביב לימוד המתבגרים איך לקבל החלטה אחראית בנושא המין.
- (4) לא יודעת
- (5) מסרבת לענות

שאלה 19

לפי דעתך עד איזה גיל צריכים הבנים להמתין כדי שיקימו יחסי מין?

- (1) עד גיל 16 שנה
- (2) עד גיל 18 שנה
- (3) עד גיל 21
- (4) עד הנישואין
- (5) תלוי ברצון הבחור
- (6) לא יודעת
- (7) מסרבת לענות

שאלה 20

האם את חושבת שרוב הבנים באמת ממתנינים או מקימים יחסי מין בגיל מוקדם?

- (1) ממתנינים
- (2) מוקדם
- (3) לא יודעת
- (4) מסרבת לענות

שאלה 21

לפי דעתך עד איזה גיל צריכות הבנות לחקות כדי שיקימו יחסי מין?

- (1) עד גיל 16 שנה
- (2) עד גיל 18 שנה
- (3) עד גיל 21
- (4) עד הנישואין
- (5) תלוי ברצון הבחורה
- (6) לא יודעת
- (7) מסרבת לענות

שאלה 22

האם את חושבת שרוב הבנות באמת ממתינות, או מקימות יחסי מין בגיל מוקדם?

- (1) ממתינות
- (2) מקימות בגיל מוקדם
- (3) לא יודעת
- (4) מסרבת לענות

שאלה 23

לפי דעתך מתן אינפורמציה למתבגרים על אופן השגת ושימוש באמצעי מניעה מעודד אותם לקיים יחסי

מין בגיל מוקדם או לא?

- (1) כן מעודד
- (2) לא מעודד
- (3) לא יודעת
- (4) מסרבת לענות

שאלה 24

לפי דעתך האם מתן אינפורמציה למתבגרים על שימוש והשגת אמצעי מניעה תגרום להם לקיים יחסי מין

בטוחים בעתיד או לא?

- (1) תגרום להם לקיים יחסי מין בטוחים
- (2) תגרום להם לקיים יחסי מין לא בטוחים
- (3) לא יודעת
- (4) מסרבת לענות

שאלה 25

מה מדאיג אותך יותר?

- (1) מתן אינפורמציה על שימוש והשגת אמצעי מניעה מעודד את המתבגרים לקיים יחסי מין.
- (2) אי מתן אינפורמציה על שימוש והשגת אמצעי מניעה גורמת למתבגרים לקיים יחסי מין לא בטוחים.
- (3) לא יודעת
- (4) מסרת לענות

שאלה 26

לפי דעתך מה אחוז תלמידי כיתות י"ב אשר מצהירים שהם מקימים יחסי מין?

- (1) 0%
- (2) 0%-20%
- (3) 20%-40%
- (4) 40%-60%
- (5) 60%-80%
- (6) 80% ויותר
- (7) לא יודעת
- (8) מסרבת לענות

שאלה 27

האם השתתף אחד מילדיך אשר סיימו כיתה י"ב או עדיין לומד בבית הספר בשיעורי חינוך מיני?

- (1) כן
- (2) לא
- (3) לא יודעת
- (4) מסרבת לענות

שאלה 28

תעני על השאלה הבאה אם ענית **לא** בשאלה הקודמת ואם עניית **כן** עברי לשאלה 29

ילדיך לא קיבלו חינוך מיני בבית הספר כי:

- (1) נושא זה לא נלמד בבית הספר
- (2) אני לא מסכימה שילדי ילמדו נושא זה
- (3) הנושא קיים בבית הספר אבל לא בכיתות של ילדי
- (4) לא יודעת

(5) מסרבת לענות

שאלה 29

האם בית הספר הודיעו לכם על תוכנית החינוך המיני שמעבירים לילדיכן?

- (1) כן
- (2) לא
- (3) לא יודעת
- (4) מסרבת לענות

שאלה 30

לפי דעתך בית הספר אשר לומדים בו ילדייך מקציב מעט זמן או מספיק זמן ללימוד נושא חינוך מיני?

- (1) מעט מאוד זמן
- (2) יותר מדי זמן
- (3) מספיק זמן
- (4) לא מקציבה זמן בכלל
- (5) לא יודעת
- (6) מסרבת לענות

שאלה 31

האם את מרגישה שמחנכי ילדייך קיבלו הכנה מספקת ללמד נושא החינוך המיני באופן טוב או לא?

- (1) קיבלו מספיק לימוד
- (2) לא קיבלו מספיק לימוד
- (3) לא יודעת
- (4) מסרבת לענות

שאלה 32

עד איזה מידה את מרגישה שילדיך אשר לומדים בבית הספר מוכנים להתמודד עם נושא המין?

- (1) מוכנים מאוד
- (2) מוכנים חלקית
- (3) לא מוכנים
- (4) לא מוכנים בכלל
- (5) לא יודעת

6) מסרבת לענות

שאלה 33

לפי דעתך האם החינוך המיני אשר קיבלו ילדייך בבית הספר עוזר להם להתמודד עם נושא המין?

- 1) עוזר מאוד
- 2) עוזר חלקית
- 3) לא עוזר
- 4) לא עוזר בכלל
- 5) לא יודעת
- 6) מסרבת לענות

שאלה 34

לפניך מספר תגובות של הורים בנושא החינוך המיני, האם את מסכימה או לא מסכימה איתן?

- 1) מרגישה שילדי מקבלים חינוך מיני מספק בבית הספר לכן אני לא משוחחת איתם בנושא רגיש זה.
- 2) החינוך המיני בבתי הספר מציג נושאים שאנני רוצה לשוחח בהם עם ילדי.
- 3) לימוד נושא המין בבית הספר מקל עלי לשוחח עם ילדי בנושא.
- 4) החינוך המיני אשר ילדי מקבלים בבית הספר מכריח אותי לשוחח איתם בבית בנושא רגיש זה.

שאלה 35

עד כמה את בוטחת בערכים של תוכנית החינוך המיני אשר ילדייך מקבלים בבית הספר ועד כמה זה מתאים לערכים האישיים שלך?

- 1) בוטחת מאוד
- 2) בוטחת חלקית
- 3) לא בוטחת
- 4) לא בוטחת בכלל

שאלה 36

לפניך כמה נושאים רגישים אשר ההורים משוחחים עם ילדיהם, האם שוחחת איתם בנושאים אלו? תצביעי כן שוחחתי או לא שוחחתי.

- 1) מין והיריון
- 2) אי הידבקות במחלות מין כגון איידס
- 3) הקשר בין המינים והתבגרות מינית

(4) אמצעי מניעה

(5) המתנה בקיום יחסי מין עד אחרי הנישואין

(6) הערכים הדתיים והמסורתיים של נושאי המין

שאלה 37

האם הדין בנושאים שנזכרו בשאלה 36 הוא כתוצאה מהלימוד אשר ילדיך קיבלו בבית הספר או לא?

(1) כן

(2) לא

(3) לא יודעת

(4) מסרבת לענות

שאלה 38

כאשר ילדיך מתחילים לפגוש המין האחר, כמה את רוצה לדעת על הקשר הזה? רוצה לדעת כל דבר, רוצה לדעת הרבה, רוצה לדעת חלק מהדברים, לא רוצה לדעת.

(1) עם מי נפגש?

(2) איפה הולך הבן/הבת שלך לפגוש המין האחר ומתי חוזר?

(3) כמה הקשר הוא אינטימי?

שאלה 39

בהשוואה עם החינוך המיני שקיבלת את מהוריך, האם את מרגישה את עצמך יותר ליבראלית עם ילדיך בנושאי המין באופן כללי?

(1) ליבראלית מאוד

(2) ליבראלית חלקית

(3) אותו דבר

(4) לא יודעת

(5) מסרבת לענות

שאלה 40

האם את חושבת שבתי הספר מלמדים את נושא החינוך המיני באופן יותר טוב ממה שהיה כשאת היית תלמידה או אותו דבר?

(1) יותר טוב היום

(2) יותר טוב כאשר אני היית תלמידה

- (3) אותו דבר
- (4) לא יודעת
- (5) מסרבת לענות

שאלה 41

איזה חינוך מיני קיבלת מהוריידך?

- (1) טוב מאוד
- (2) טוב
- (3) מעט
- (4) מעט מאוד
- (5) לא יודעת
- (6) מסרבת לענות

שאלה 42

באופן כללי עד כמה את חושבת שנושא החינוך המיני מקובל בחברה שלך?

- (1) מקובל מאוד
- (2) מקובל חלקית
- (3) לא מקובל
- (4) לא מקובל בכלל
- (5) לא יודעת
- (6) מסרבת לענות

Abstract

Sexual education is an important issue, many cultures looking for a way to arrange sexual behaviors. Sexual education programs are designed to prevent problems related to sexuality and improve personal welfare. Sex education is an intervention aimed to teach students about sex, sexuality, healthy attitudes, values, skills and behaviors that will enable them to avoid problems and reach satisfaction and healthy sexual functioning. Public discourse about sex in Arab society is partially existed. Most of the sexual education of young adolescent exceeded between the youth themselves, peering sites with sexual content on the Internet and pornographic journals. Only few youths receive sexual education in home from their parents.

The purpose of the study is to examine the impact of religion, age and education on the Christian and Muslim mother's attitudes about sexual education for their children.

Research Questions: The first question whether the mother's religious background influence their attitudes about sexual education? The second question is there a difference between mother's ages on sexual education? Third question, whether the level of education affect mother's attitudes? Research hypotheses: the first hypothesis religious background well have an impact on attitudes about sexual education. The second hypothesis would be a difference in positions of different ages. Third hypothesis, the level of education will not affect attitudes about sexual education.

Mothers were selected randomly and be asked to fill a questionnaire consisting of 2 parts demographics and questioner divided to 3 parts. Questions 1-7 testing attitudes toward the most common problems that parents see them in youth. Questions from 8

to 33 examine attitudes toward sex education in educational institutions,. Questions 34 to 42 examine the relationship between parents and their children about sex education. A total of 371 participants from both religions answered the questioner The mothers were divided into two age groups first layer 30-40-year and the second layer 41-50 years. The mother's level of education were divided into three levels, high school, above high school and academic.

Of 42 questions, was statistically significant in 26 variables of religion, out of 26 questions that were significant in religion, were 13 questions with statistically significant first age's layer. And 14 questions with statistically significant in second age layer .9 questions with statistically significant for mothers with high school education, and in 10 questions for mothers above high school education, and 13 questions for mothers with an academic education.

Religion variable position ballet difference between the two groups about issues of sexual education should be taught, Muslim mothers declared their firm position throughout the study, sex education should teach morality only, in contrast Christian mothers expressed a different position and they call for teach different subjects to broaden the basic knowledge of adolescents. Both groups of mothers agree that sexual education learning program should be in the curriculum. Adolescents will have sex only after marriage. Muslim mothers act according to the Islamic Shariaa's laws and religion, in contrast the Christian were more Liberality and they expressed more openness to learn sex education topics. The study confirmed the three hypotheses.

The conclusions of this study reflect in my opinion the position of most Arab mothers in Israel. the most important conclusion are conclusion are:

- 1) There is no active sexual education programs in schools.
- 2) There are a need to build a neat program provides sexual education, both Christian and Muslim mothers agree that sexual education should be part of the curriculum as other important topics.
- 3) The school did not inform the parents about sexual education programs that their children learn.
- 4) There is a different position on different important issues, the clergy and educators of both religions should share, in coordination with the Ministry of education to build a curriculum accepted by everyone.

The contribution of the study for the counselor: Counselors at the school have an important role in implementing sexual education in social, emotional and mental fields, focusing in two audiences: the first audiences are teachers and educators that they should be structured in the training material to transfer it to their students. The second audience is parents of students.

Abstract

Sexual education is an important issue, many cultures looking for a way to arrange sexual behaviors. Sexual education programs are designed to prevent problems related to sexuality and improve personal welfare. Sex education is an intervention aimed to teach students about sex, sexuality, healthy attitudes, values, skills and behaviors that will enable them to avoid problems and reach satisfaction and healthy sexual functioning. Public discourse about sex in Arab society is partially existed. Most of the sexual education of young adolescent exceeded between the youth themselves, peering sites with sexual content on the Internet and pornographic journals. Only few youths receive sexual education in home from their parents.

The purpose of the study is to examine the impact of religion, age and education on the Christian and Muslim mother's attitudes about sexual education for their children. Research Questions: The first question whether the mother's religious background influence their attitudes about sexual education? The second question is there a difference between mother's ages on sexual education? Third question, whether the level of education affect mother's attitudes? Research hypotheses: the first hypothesis religious background well have an impact on attitudes about sexual education. The second hypothesis would be a difference in positions of different ages. Third hypothesis, the level of education will not affect attitudes about sexual education.

Mothers were selected randomly and be asked to fill a questionnaire consisting of 2 parts demographics and questioner divided to 3 parts. Questions 1-7 testing attitudes toward the most common problems that parents see them in youth. Questions from 8 to 33 examine attitudes toward sex education in educational institutions,. Questions 34 to 42 examine the relationship between parents and their children about sex education. A total of 371 participants from both religions answered the questioner The mothers were divided into two age groups first layer 30-40-year and the second layer 41-50 years. The mother's level of education were divided into three levels, high school, above high school and academic.

Of 42 questions, was statistically significant in 26 variables of religion, out of 26 questions that were significant in religion, were 13 questions with statistically significant first age's layer. And 14 questions with statistically significant in second age layer .9 questions with statistically significant for mothers with high school education, and in 10 questions for mothers above high school education, and 13 questions for mothers with an academic education.

Religion variable position ballet difference between the two groups about issues of sexual education should be taught, Muslim mothers declared their firm position throughout the study, sex education should teach morality only, in contrast Christian mothers expressed a different position and they call for teach different subjects to broaden the basic knowledge of adolescents. Both groups of mothers agree that sexual education learning program should be in the curriculum. Adolescents will have sex only after marriage. Muslim mothers act according to the Islamic Shariaa's laws

and religion, in contrast the Christian were more Liberality and they expressed more openness to learn sex education topics. The study confirmed the three hypotheses.

The conclusions of this study reflect in my opinion the position of most Arab mothers in Israel. the most important conclusion are conclusion are:

- 1) There is no active sexual education programs in schools.
- 2) There are a need to build a neat program provides sexual education, both Christian and Muslim mothers agree that sexual education should be part of the curriculum as other important topics.
- 3) The school did not inform the parents about sexual education programs that their children learn.
- 4) There is a different position on different important issues, the clergy and educators of both religions should share, in coordination with the Ministry of education to build a curriculum accepted by everyone.

The contribution of the study for the counselor: Counselors at the school have an important role in implementing sexual education in social, emotional and mental fields, focusing in two audiences: the first audiences are teachers and educators that they should be structured in the training material to transfer it to their students. The second audience is parents of students.

Oranim Academic College of Education

Advanced studies

Educational counseling program - M. ED

**Arab women's attitudes about sex education for their
children**

Extended thesis Applied

Student: Samia Joubran

Moderator: Prof. Marwan Dwairy

Date: April 2^{ed} 2010

